

Zakopane i Tatry

Praktyczny Przewodnik

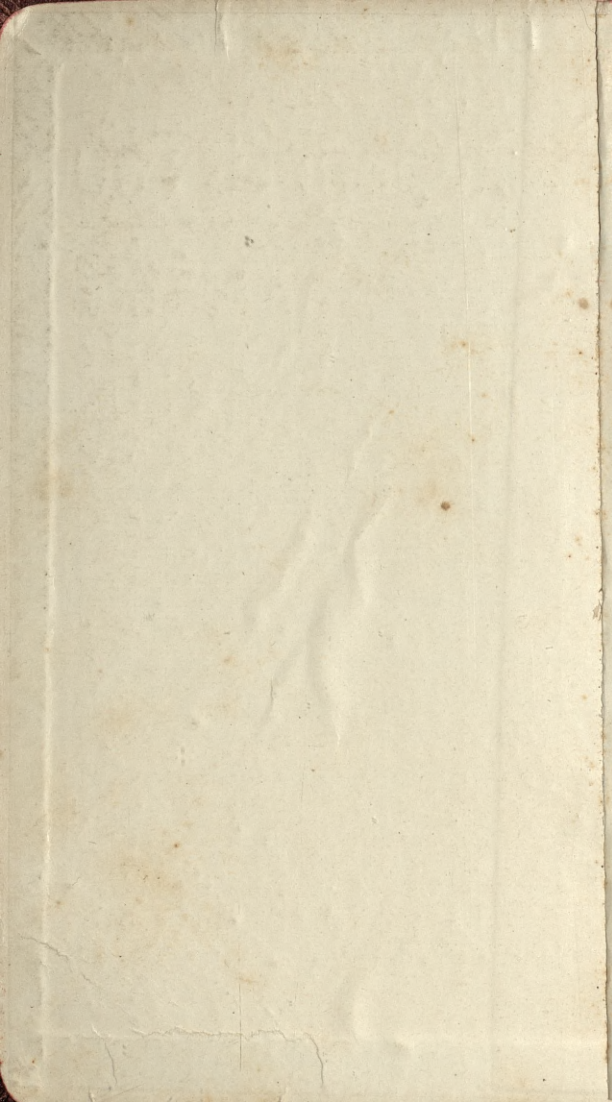
Tatrzański

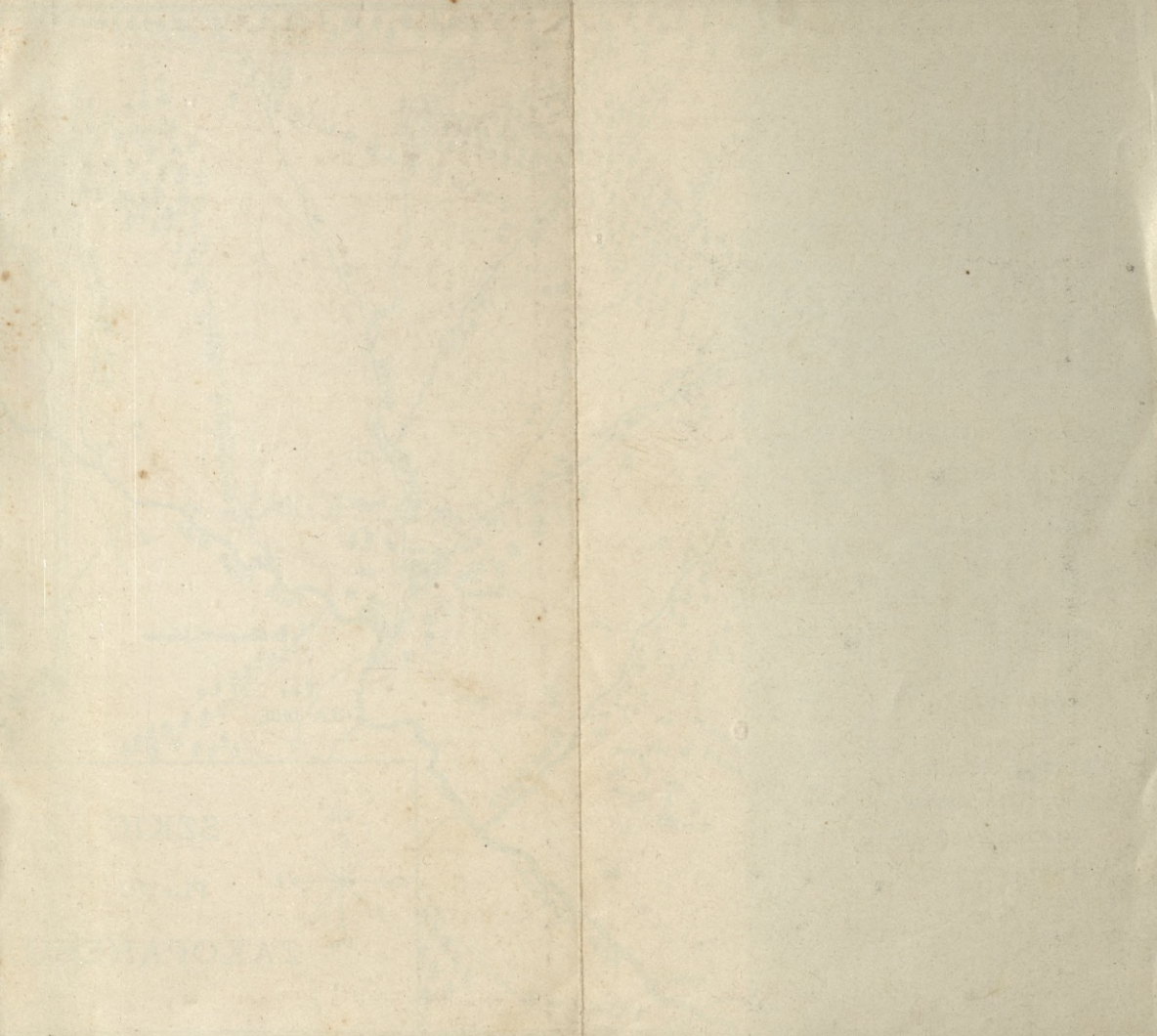

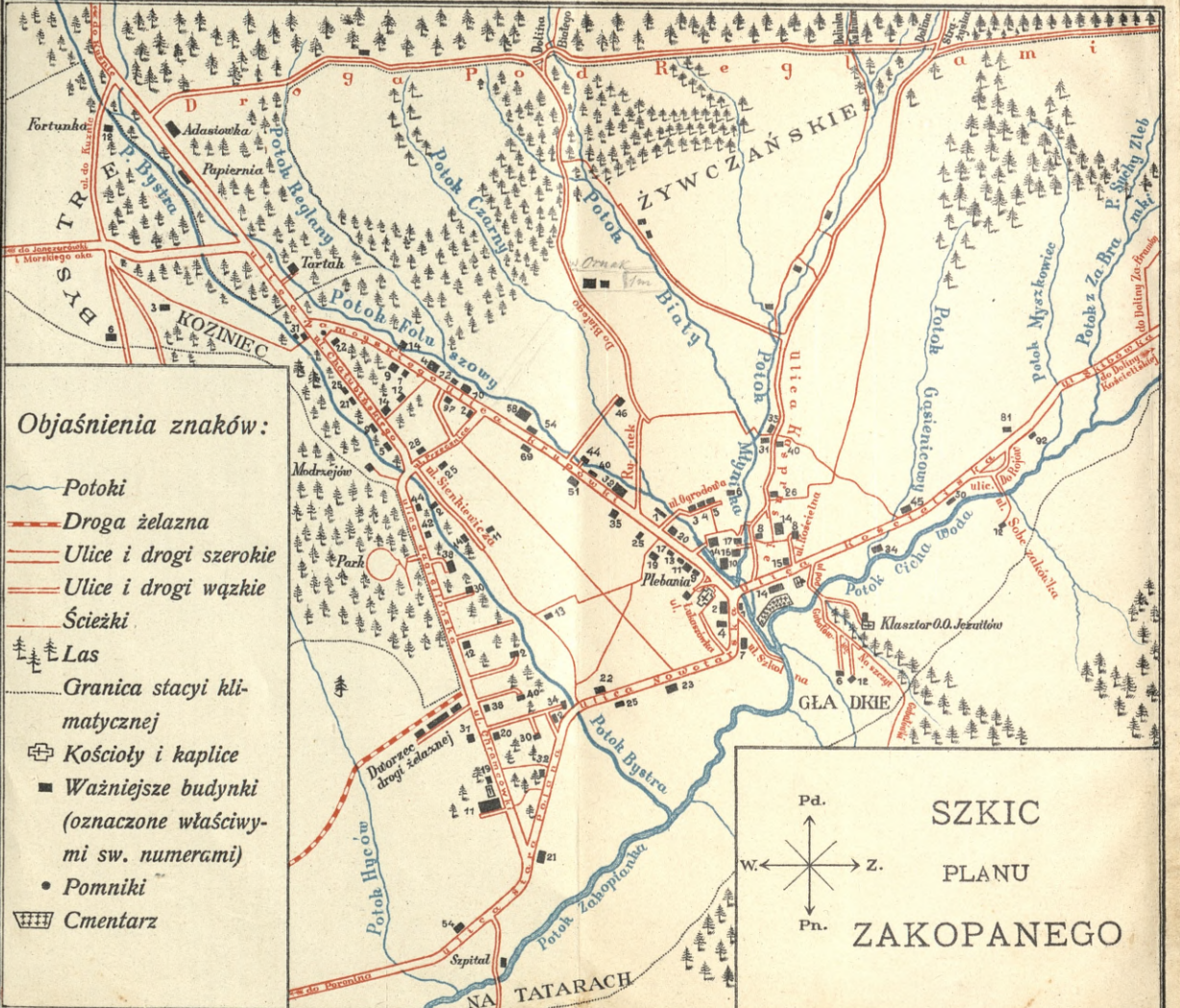
Cena 3 Kor.

Objaśnienia znaków:

- Potoki
- Droga żelazna
- Ulice i drogi szerokie
- Ulice i drogi wąskie
- Ścieżki
- Las
- Granica stacji klimatycznej
- Kościoły i kaplice
- Ważniejsze budynki (oznaczone właściwymi sw. numerami)
- Pomniki
- Cmentarz

Pd.
 W. ← → Z.
 Pn.

SZKIC
PLANU
ZAKOPANEGO

ZAKOPANE I TATRY

ZAKOPANE I TATRY

PRAKTYCZNY PRZEWODNIK TATRZAŃSKI

I.

(T. Z. KALENDARZYK TATRZAŃSKI)

KRÓTKI PRZEWODNIK PO ZAKOPANEM
INNYCH MIEJSCOWOŚCIACH PODTA-
TRZAŃSKICH I TATRACH

Z PLANEM ZAKOPANEGO I SZKICEM MAPY ŚRODKO-
WEGO PASA PÓŁNOCNEJ STRONY TATR

Pro publico bono...

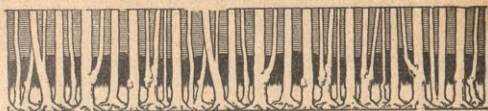
KRAKÓW
SKŁAD GŁÓWNY G. GEBETHNER I SPÓŁKA
1904

117026

NAKLAD I DRUK W. L. ANCZYCA I SP.

SPIS RZECZY.

	Str.
Część I. Zakopane	
i inne miejscowości podtatrzańskie.	
I. Zakopane	15
A. Położenie, obszar i ludność	15
B. Środki komunikacyjne	17
Koleje żelazne	18
Kraków—Zakopane	18
Zakopane—Kraków	19
Zakopane—Nowy Targ	19
Nowy Targ—Zakopane	20
Koleją na południową stronę Tatr	20
Niektóre najkrótsze połączenia	21
Cennik jazdy w Zakopanem	24
Główne stanowisko furek i powozów	29
Omnibus	29
Powozy prywatne	29
Konie do jazdy konnej	30
Poczta	30
Telegraf	31
Telefon	32
C. Biura pośrednictwa i zmiany pieniędzy	32
Biura pośrednictwa	32
Kantory zmiany pieniędzy	33

D. Adresy domów, posiadających własne nazwy, w alfabetycznym porządku (wille prywatne, pensjonaty, hotele i in.)	33
E. Mieszkania	37
Hotele	37
Hotele-Pensjonaty	37
Pensjonaty	38
Mieszkania prywatne	40
F. Jadalnie	41
Restauracje	41
Pokoje do śniadań	42
Cukiernie	42
Mleczarnie	42
G. Sklepy i handle	42
Propinacja	42
Sprzedaż wędlin	42
Sprzedaż warzyw	42
Towary kolonialne	43
Owoce, cukry, pierniki	43
Drogerie	43
Szkło. Porcelana	43
Naczynia kuchenne, blaszane i t. p.	43
Towary mięszone	44
Wyroby galanteryjne	44
Płótna	44
Ubrania gotowe	44
Towary bławatne	44
Koronki	44
Dywany. Hafty	44
Rzeźby	45
Przedmioty do urządzeń domowych (meble gięte, linoleum, rolety i t. p.)	45
Proszek dezynfekcyjny »Humus« i klozety pokojowe	45
Drzewo opałowe	45
Węgiel kamienny	46

	Str.
Trafiki (sprzedaż tytoni)	46
Marki pocztowe (oprócz poczty)	46
Karty pocztowe (z widokami)	46
Papiery. Artykuły piśmienne	40
Sprzedaż dzienników	47
H. Zakłady fotograficzne	47
I. Wynajem fortepianów	47
K. Księgarnie, wypożyczalnie i czytelnie książek	47
Księgarnia i skład nut	47
Czytelnie i wypożyczalnie książek	47
L. Przemysłowcy	48
Krawcy	48
Pracownie strojów damskich	48
Szewcy	48
Fryzyerzy	49
Zegarmistrze	49
Jubilerzy	49
Kuśnierze i fabrykanci serdaków	49
Ogrodnicy i składy świeżych kwiatów	49
Piekarze	49
Rzeźnicy	50
Cieśle	50
Stolarze	50
Ślusarze	50
Blacharze	50
Szklarz	50
Kaflarz	50
Tapicerzy	50
Malarze	51
Kominiarz	51
Pralnie	51
Przedsiębiorstwo wywozu śmieci i nieczystości	51
Ł. Targi	51
M. Kapiele	51
N. Środki i instytucje lecznicze	52
Apteka	52

	Str.
Kefir	52
Wyroby igliwiowe	52
Zakład dezynfekcyjny i pracownia do badania produktów spożywczych'	52
Pracownia chemiczno-bakteryologiczna	52
Szpital zakopiański	52
Zakłady lecznicze	53
Zakład gimnastyki szwedzkiej i masażu	54
O. Lekarze ordynujący, weterynarz	54
Lekarze	54
Weterynarz	55
P. Instytucje publiczne	55
Kościoły i kaplice	55
Szkoly	56
Muzeum Tatrzańskie imienia Dra Tytusa Chałubińskiego	56
Wystawy	57
Pomniki	57
R. Domy w stylu zakopiańskim	57
S. Fabryki	57
T. Zabawy	58
U. Stowarzyszenia	59
W. Urzędy	64
II. Jaszczurówka	69
III. Poronin	70
IV. Bukowina	71
V. Witów	73
VI. Biały Dunajec	74

Część II. Tatry.

I. Towarzystwo Tatrzańskie	77
II. Tatry	83
III. Wskazówki dla turystów	87
Krótki pobyt	94
Pół dnia	94
Jeden dzień	95
Dwa dni	96
Trzy dni	97
IV. Przewodnicy i tragarze	99
I. klasa	101
II. klasa	102
III. klasa	103
V. Spis najlepszych i najnowszych przewodni- ków, opisów Tatr i map	104
VI. Wycieczki	106
A) Wycieczki łatwiejsze. Drogi i ścieżki pospo- licie gęsto znaczone farbami, niemyślne. Przewodnik zbędny.	
a) Przechadzki.	
N. 1. Antołówka	109
N. 2. Koziniec	109
N. 3. Kuźnice	111
N. 4. Dolina Jaworzynki	113
N. 5. Jaszczurówka	114
N. 6. Droga pod »Regłami«	115
b) Bliższe wycieczki.	
N. 7. Dolina Olczyńska	116
N. 8. Dolina Białego	117
N. 9. Dolinka »Ku Dziurze«	119
N. 10. Dolina Strążyska	120
N. 11. Dolina »Za Bramką«	123
N. 12. Kalatówki	124
N. 13. Hala Kasprowa niżnia	125
N. 14. Gubałówka	126

	Str.
N. 15. Galicowa Grapa	128
N. 16. Nosal	130
N. 17. Skupniów Upłaz	131
c) Dalsze wycieczki.	
N. 18. Dolina Małej Łąki	132
N. 19. Przysłop Miętusi	133
N. 20. Dolina Miętusia	134
N. 21. Dolina Kościeliska	136
N. 22. Łysanki	145
N. 23. Ścieżka »nad Regłami«	146
N. 24. Wrótka	150
N. 25. Wielka Kopa Królowa	153
N. 26. Kopa Magóry	153
N. 27. Hala Gąsienicowa	155
N. 28. Czarny Staw pod Kościelcem	159
N. 29. Zmarzły Stawek pod Zawratem	161
N. 30. Stawki Gąsienicowe pod Świnicą	162
N. 31. Droga jezdną do Morskiego Oka	164
N. 32. Wodogrzmoty Mickiewicza	167
N. 33. Morskie Oko	169
N. 34. Czarny Staw nad Morskim Okiem	171
N. 35. Dolina Za Mnichem	172
N. 36. Dolina Białej Wody i dolina Białki	173
N. 37. Gęsia Szyja	176
N. 38. Dolina Chochołowska	179
N. 39. Dolina Pięciu Stawów Polskich i do- lina Roztoki	180
B) Wycieczki trudniejsze. Drogi i ścieżki niezna- czone, wyjątkowo znaczone i to zwykle niedostatecznie, często trudne do znale- zienia. Przewodnik potrzebny.	
a) Wycieczki nie wymagające większej wprawy w chodzeniu, mniej męczące.	
N. 40. Kominy	184
N. 41. Czerwone Wierchy	187

	Str.
N. 42. Giewont	191
N. 43. Kasprowy	192
N. 44. Liliowe	194
N. 45. Bystra	195
N. 46. Wołowiec	197
b) Wycieczki wymagające pewnej wprawy w cho-	
dzeniu po górach, bardziej męczące.	
N. 47. Krzyżne	198
N. 48. Zawrat	202
N. 49. Świnica	204
N. 50. Kozi Wierch	208
N. 51. Miedziane	209
N. 52. Drogi do Morskiego Oka piesze, przez	
góry	212
N. 53. Rysy	215
c) Krótkie wskazówki, dotyczące ważniejszych	
dróg na południową, wschodnią i zacho-	
dnią stronę Tatr, oraz do Pienin i na Ba-	
bią Górę.	
N. 54. Drogi piesze na południową i wscho-	
dnią stronę Tatr przez głównejsze prze-	
łęcze	219
N. 55. Droga jezdna do Grot Bialskich, Szme-	
ksów, Jeziora Szczyrbskiego i Zamków	
Orawskich	221
N. 56. Drogi do Pienin i na Babią Górę . .	224

CZEŚĆ I.

KRÓTKI PRZEWODNIK

PO ZAKOPANEM

**I NIEKTÓRYCH INNYCH MIEJSCOWOŚCIACH
PODTATRZAŃSKICH.**

I. ZAKOPANE.

A. Położenie, obszar i ludność.

Zakopane (Galicya, pow. Nowotarski), leży pod $49^{\circ} 18'$ szerokości i $37^{\circ} 36'$ długości geograficznej od Ferro a $19^{\circ} 57'$ od Greenwich. Rozrzucone jest ono na przestrzeni około 40 klm. kw., w szerokiej dolinie, ograniczonej od Pd. północnymi stokami środkowego pasma Tatr, a od Pn. Z. wzgórzem Gubałówką (1.123 m. n. p. m.). Dolina Zakopiańska wznosi się na 837 do 1.000 m. n. p. m. i przerżnięta jest następującymi potokami, rachując od W. ku Z.: Olczyskim, Bystrą, Foluszowym, Czarnym, Białym, Młyniska, Gąsienicowym, Z Za-Bramki oraz Cichą Wodą, do której wszystkie te potoki — z wyjątkiem Olczyskiego — wpadają i która po połączeniu się z Bystrą przybiera nazwę Zakopianki, a dalej Białego Dunajca. Rozmaite części Zakopanego posiadają odrębne nazwy, które w częściach bardziej odległych od środka jego dotąd się utrzymują, np. Olcza, Bystre, Kuźnice, Krzepówka, Sperkówka i w. in., natomiast w środku Zakopanego zaginęły lub przekształciły się

w nazwy ulic. Ulice zakopiańskie zaopatrzone są tablicami z nazwami na obu końcach ulicy, a domy przy nich stojące posiadają numery porządkowe na wzór miejski (czerwone na białych tabliczkach). Ulice są następujące: Chramcówki, Jagiellońska, Chałubińskiego, Zamoyckiego, Krupówki, Sienkiewicza, Przecznicza, Rynek, Do Białego, Ogrodowa, Kasprusie, Kościelna, Stara Polana, Nowotarska, Łukaszówka, Szkolna, Pod Gubałówką, Kościeliska, Sobczakówka, Do Rojów, Skibówki. Teraz powstaje ulica Marszałkowska, łącząca dworzec kolei z Krupówkami naprzeciwko ul. Ogrodowej. Obecnie robią też szeroki wygodny bulwar dla ruchu pieszego od Kuźnic do Zakopanego (do ulicy Nowotarskiej) wzdłuż uregulowanego potoku Bystrej, po obu jego brzegach (w znacznym oddaleniu od drogi jezdnej, wolny zatem od kurzu). — Liczba mieszkańców Zakopanego według spisu ludności dnia 1 stycznia 1901 r. wynosiła 4.452 osoby (bez mieszkańców Olczy i obszaru dworskiego). W lecie podnosi się ona znacznie wskutek napływu gości: z ogólnej liczby gości w r. 1903, wynoszącej 10.463 osób, 8.000 prawie przypada na miesiące letnie (czerwiec—wrzesień). W r. 1886 Zakopane zostało uznane jako Stacya klimatyczna. W r. 1899 gmina zakopiańska została podniesioną do kategorii gmin wyższego rzędu. — Dobra: »Za-

kopane-Kościeliska« należą obecnie do Władysława hr. Zamoyskiego.

Najdawniejsza wzmianka o Zakopanem sięga XVI. wieku. Najstarszą częścią jego jest dzielnica obok starego kościółka drewnianego przy ulicy Kościeliskiej.

Należy zwrócić uwagę nieznanym Zakopanego, szczególnie osób słabowitych i chorych, że nawet w pełni lata bywa tutaj bardzo zimno, wskutek czego niezbędnym jest ciepłe ubranie. Chwila zachodu słońca, nawet w najcieplejsze dni, odznacza się gwałtownym spadkiem ciepłoty.

B. Środki komunikacyjne.

Podane tutaj ważniejsze połączenia kolejowe, ułożone są według rozkładu kolei na sezon letni, to jest od 1 maja do końca września. Korzystający z kalendarzyka w sezonie zimowym, powinni sprawdzić przed podróżą, czy rozkład jazdy nie został zmienionym. Pociągi austriackie i niemieckie podane są według czasu średnio-europejskiego, warszawskie według czasu obowiązującego na kolei warsz. wied. Waluty w okrągłych liczbach: 1 korona = 40 kopiejek = 85 fenigów. Waga: 100 kg =

Uwaga. Pociąg nr. 1. tylko od $\frac{1}{5}$ do $\frac{24}{6}$ i od $\frac{16}{9}$ do $\frac{30}{4}$ włącznie. Pociąg nr. 2. i 3. tylko od $\frac{25}{6}$ do $\frac{15}{9}$ włącznie.

Zakopane—Kraków.

Ceny biletów i pakunków jak wyżej.

	1.	2.	3.	4.
Zakopane odj.	8.40 r.	10.15 r.	5.10 pop.	10.00 w.
Kraków przyj.	2.04 pop.	4.40 pp.	11.00 w.	6.07 r.

Uwaga. Pociąg nr. 1. i 4. tylko od $\frac{25}{6}$ do $\frac{15}{9}$ włącznie. Pociąg nr. 2. tylko od $\frac{1}{5}$ do $\frac{24}{6}$ i od $\frac{16}{9}$ do $\frac{30}{4}$ włącznie.

Zakopane—Nowy Targ.

Ceny biletów: Klasa:	I.		II.		III.	
	k.	h.	k.	h.	k.	h.
Zakopane—Poronin	0.80		0.73		0.30	
» Białny Dunajec	1.20		1.00		0.50	
» Szaflary	2.00		1.70		0.90	
» Nowy Targ	3.00		2.00		1.00	
» Chabówka	6.40		4.30		2.10	
	1.	2.	3.	4.	5.	
	rano	rano	rano	pop.	w.	
Zakopane odj.	6.40	8.40	10.15	5.10	10.00	
Poronin	6.55	8.55	10.31	5.25	10.15	
Białny Dunajec	7.04	9.04	10.40	5.34	10.24	
Szaflary	7.21	9.21	10.57	5.51	10.42	
Nowy Targ	7.31	9.31	11.07	6.00	10.52	

U w a g a. Pociąg nr. 1. tylko w poniedziałki.
 Pociąg nr. 2. i 5. tylko od $\frac{25}{6}$ do $\frac{15}{9}$ włącznie.
 Pociąg nr. 3. tylko od $\frac{1}{5}$ do $\frac{24}{6}$ i od $\frac{16}{9}$ do $\frac{30}{4}$ włącznie.

Nowy Targ—Zakopane.

Ceny jak wyżej.

	1.	2.	3.	4.	5.
	rano	rano	pop.	pop.	w.
Nowy Targ odj.	5.08	7.40	2.48	3.25	7.39
Szaflary . . .	5.18	7.50	2.58	3.35	7.59
Biały Dunajec .	5.35	8.07	3.15	3.52	8.06
Poronin	5.45	8.16	3.25	4.01	8.15
Zakopane . . .	6.00	8.30	3.40	4.15	8.30

U w a g a. Pociąg nr. 2. tylko w poniedziałki.
 Pociąg nr. 3. tylko od $\frac{1}{5}$ do $\frac{24}{6}$ i od $\frac{16}{9}$ do $\frac{30}{4}$ włącznie. Pociąg nr. 4. i 5. tylko od $\frac{25}{6}$ do $\frac{15}{9}$ włącznie.

Koleją na południową stronę Tatr.

Ukończenie linii kolejowej Nowy Targ — Sucha Hora, które ma nastąpić wkrótce, ułatwi wycieczki z Zakopanego koleją na zachodnią i południową stronę Tatr. Przez Nowy Targ i Suchą Horę do Zamków Orawskich. Stąd do Szczyrby i koleją zębatą do Jeziora Szczyrbskiego. Ze Szczyrby przez Poprad do Szmeksu (z Popradu też i dalej do Łomnicy tatrzańskiej).

Ze Szmeksu wygodną drogą końmi w 8 godz. mniej więcej do Zakopanego. Praktyczniej będzie brać konie w Zakopanem i jechać do Grot Bialskich, a stąd przez Łomnicę tatrzańską do Szmeksu i dalej dopiero zdać się na kolej, t. j. w odwrotnym kierunku drogę tę odbywać.

Niektóre najkrótsze połączenia.

Lwów—Kraków—Zakopane.

Ceny biletów: Kraków—Lwów. Osob. kor. 28.80—17.—9.20. Posp. kor. 40.50—24.80—13.10. Pakunki: 100 kg. Kor. 13.60.

	(posp.)	(osob.)	(posp.)
Lwów odj.	8.25 r.	10.55 w.	2.50 pop.
Kraków przyj.	2.24 pop.	8.45 r.	9.38 w.
Kraków odj.	3.05 pop.	9.02 r.	11.40 w.
		(10.30 r.)	
Zakopane przyj.	8.30 w.	3.40 pop.	6.00 r.
		(4.15 pop.)	

Czerniowce—Lwów—Zakopane.

Czerniowce odj. 7.58 r. (posp.) Lwów 1.40 pop. Kraków 9.38 w. Zakopane 6.00 rano.

Albo: Czerniowce odj. 7.03 w. (posp.). Lwów 12.20 w nocy. Kraków 6.50 r. Zakopane 3.40 pop. (4.15 pop.).

Cieszyn—Zakopane.

Cieszyn odj. 5.29 rano przez Bielsk, Żywiec, Suchą, Chabówkę. Zakopane przyj. 3.40 (4.15) popoł. Połączenie to tylko od $\frac{1}{5}$ do $\frac{30}{9}$. Przez Kraków jechać można: Cieszyn odj. 4.40 pop. Kraków 8.18 wiecz. Zakopane 6.00 r.

Warszawa—Granica—Kraków—Zakopane.

Ceny biletów: Warszawa—Granica. Posp. I kl. R. 11.23, II kl. 7.23, III kl. 4.31. Osob. I kl. R. 8.63, II kl. 5.18, III kl. 3.45. Granica—Kraków. I kl. K. 5.10, II kl. K. 3, III kl. K. 1.70.

Pakunki: Za 100 kg. (240 funtów) Warszawa—Granica R. 3.97. Granica—Kraków K. 2.40.

Warszawa odj. 11.55 w nocy (kur.), 5.25 r., 8.15 r., 1.50 popoł. (posp.) (tylko od $\frac{1}{5}$ do $\frac{30}{9}$).

Kraków przyj. 9.45 rano, 5.15 popoł., 8.18 wiecz., 12.01 w nocy (tylko od $\frac{1}{5}$ do $\frac{30}{9}$).

Kraków—Zakopane patrz str. 18.

Poznań—Kraków.

Ceny biletów: Poznań—Wrocław I kl. Mk. 13.20, II 9.90, III 6.60. Wrocław—Kraków I kl. Mk. 28, II 20, III 12.40. (Przez Bogumin drożej).

Poznań odj. . . . . 10.05 rano 4.20 rano

Wrocław przyj. . . . . 1.58 pop. 8.23 »

Wrocław odj. . . . . 2.15* » 8.40**»

(* przez Bogumin, ** przez Mysłowice).

Kraków przyjazd . . . . 8.18 w. 5.15 pop.

Praga—Kraków.

Praga odj. 7.25 r. przez Czeską Trzebowę, Ołomuniec, Przyrów, Bogumin, Kraków przyj. 8.18 wiecz. Zakopane 6.00 rano.

Wiedeń—Kraków—Zakopane.

Wiedeń odj. 7.50 r. (posp.), Kraków przyj. 2.43 pop. Kraków odj. 3.05 pop., Zakopane przyj. 8.30 w. (tylko od $25/6$ do $15/9$ wł.), albo:

Wiedeń odj. 12.15 pop. (posp.), Kraków przyj. 8.18 wiecz. Kraków odj. 11.40 wiecz. Zakopane 6.00 rano.

Albo: Wiedeń odj. 10.05 wiecz. (posp.). Kraków 6.19 r. Zakopane 3.40 (4.15) pop.

Peszt—Kraków.

Peszt odj. 7.20 rano (posp.), Bogumin 5.23 popoł., Kraków 8.18 wiecz. Zakopane 6.00 r.

Peszt odj. 3.30 popoł. (posp.), Bogumin 2.32 w nocy, Kraków przyj. 6.19 rano. Kraków odj. 9.02 (10.30) r., Zakopane 3.40 (4.15) popoł.

U w a g a. Połączenia pociągów nie idących przez Kraków, ale wprost przez Węgry, są gorsze i dłuższe; polecić ich nie można.

CENNIK JAZDY W ZAKOPANEM.

	dla furek jedno- konnych	dla furek dwo- konnych	dla fiaków jedno- konnych	dla powo- zów dwo- konnych
	k. h.	k. h.	k. h.	k. h.
1. Do dworca kolei i z dworca kolei I kurs	— .60	1. —	1. —	1.60
II kurs	1. —	1.60	1.50	2.50
Z dworca do Sana- toryum Dra Dłuskiego	2. —	3. —	3.20	5.20
2. Używanie furki na obszarze Stacyi klima- tycznej:				
a) po Muzeum Cha- łubińskiego, po koniec Kasprusia, po koniec ulicy Kościeliskiej, do Sperkówki, za kurs .	— .30	— .50	— .50	1. —
b) na Bystre, po Adasiówkę, na Skibów- ki, na Kasprusie po dom				

	dla furek jedno- konných	dla furek dwo- konných	dla fiaków jedno- konných	dla powo- zów dwu- konných
	k. h.	k. h.	k. h.	k. h.
Daniela, do kościoła OO. Jezuitów za kurs	— .60	— .80	— .80	1.50
c) za następne pół godziny	— .60	1.—	— .80	1.50
d) przez czas jednej godziny	1.—	2.—	1.30	3.—
3. używanie furki w czasie od g. 11 wie- czorem do g. 5 rano za kurs	1.—	2.—	1.40	3.—
za następne pół godz.	1.—	1.50	1.20	1.80
4. za odwiezienie z balów, koncertów, reu- nionów, przedstawień teatralnych po godzi- nie 10 wieczorem . .	1.20	2.—	1.50	3.—
5. do Jaszczurówki odwiezienie	1.—	1.80	1.50	3.—
z czekaniem do kąpieli i z powrotem	1.40	2.40	2.10	3.60
6. do Kuźnic, Le- śniarki (przy wejściu do Małej Łąki), do Po-				

	dla furek jedno- konných	dla furek dwo- konných	dla fiaków jedno- konných	dla powo- zów dwo- konných
	k. h.	k. h.	k. h.	k. h.
ronina (stacya kolei), Strażysk (dojazd do- zwolony tylko do pier- wszej altany), Białego, do Sanatorium Dra Dłuskiego i w kierun- ku odwrotnym:				
a) bez czekania . . .	1.20	2.—	1.80	3.—
b) z czekaniem i po- wrotem za jedną godz.	2.20	3.20	3.—	4.50
c) za każdą następ. godzinę czekania . . .	—,50	—,80	—,70	1.—
7. do Kościelisk i z powrotem	5.—	8.—	7.—	12.—
8. do Łysej Polany i Roztoki:				
a) odwiezienie . . .	6.—	10.—	9.—	14.—
b) cały dzień i po- wrót	8.—	12.—	12.—	16.—
c) dwa dni i powrót	12.—	18.—	18.—	26.—
9. Do Morskiego Oka i z powrotem jednego dnia	10.—	16.—	14.—	20.—

	dla furek jedno- konných	dla furek dwo- konných	dla fiaków jedno- konných	dla powo- zów dwo- konných
	k. h.	k. h.	k. h.	k. h.
z powrotem drugie- go dnia	14.—	20.—	18.—	28.—
10. Do Doliny Cho- chołowskiej na polanę i z powrotem cały dzień	9.—	14.—	13.50	21.—
11. do Nowego Targu i z powrotem tego sa- mego dnia	4.—	8.—	6.—	12.—
12. do Szczawnicy i z powrotem drugie- go dnia	10.—	15.—	18.—	27.—
13. do Bialskich Grot przez Łysą, bez czeka- nia, tylko odwiezienie z powrotem drugie- go dnia	10.—	16.—	15.—	24.—
14. do Smokowców (Szmeksów), wszyst- kich trzech, przez Łysą Polanę:	16.—	25.—	24.—	40.—
a) bez czekania, tyl- ko odwiezienie	12.—	20.—	18.—	30.—

	dla furek jedno- konných	dla furek dwo- konných	dla fiaków jedno- konných	dla powo- zów dwo- konných
	k. h.	k. h.	k. h.	k. h.
b) z powrotem dru- giego dnia	20.—	30.—	30.—	45.—
15. do Szczyrbskiego bez czekania	22.—	32.—	33.—	48.—
16. do Zamków Ora- wskich przez Chochołów z powrotem drug. dnia	20.—	30.—	30.—	45.—

UWAGI.

I kurs liczy się w obrębie Stacji Klimatycznej w miejscach bliżej dworca położonych. II kurs obejmuje miejscowości dalsze: a) Żywcańskie, b) Skibówki, c) Bystre od Muzeum Chałubińskiego.

O przewożeniu gości w inne miejscowości informuje biuro Stacji Klimatycznej (ulica Nowotarska 4) i biuro Towarzystwa Tatrzańskiego (Krupówki 14).

Dwukonna furka bierze 5 osób (maximum) oraz pakunek do 50 klg. wagi. — Jednokonna furka lub fiakr bierze 3 osoby dorosłe (maximum) oraz pakunek ręczny do 25 klg. wagi. Za pakunek ważący więcej dopłaca się 30 hal. za każde 50 klg. — Opłata myta należy do wynajmującego.

Czas dzienny liczy się w czasie od 1-go maja do 30 października od godz. 5-tej rano do 11-tej wieczór; w czasie od 1-go listopada do 30-go kwietnia od 7-mej rano do 8-ej wieczorem.

Każdy woźnica stojący na placu obowiązany jest do jazdy i musi mieć cennik jazdy przy sobie, który winien na żądanie gościowi okazać.

Żądanie wyższej zapłaty i przekroczenie cen taksy, będzie karane przez Stacją Klimatyczną, do której należy zgłaszać w godzinach urzędowych wszelkie skargi na woźniców.

Komisya klimatyczna uzdrowiska uprasza Szanownych Gości, ażeby używali tylko tych woźniców, którzy mają książeczki, wydane przez komisję a zawierające podane wyżej stałe ceny.

Główne stanowiska furek i powozów są (obecnie): 1) na Kleparzu przy zbiegu ulicy Kasprusie i Kościeliskiej, 2) na rogu Rynku i ul. Krupówek, 3) na rogu ul. Przecznicy i Krupówek, 4) na ul. Chramcówkach, obok Zakładu leczniczego dra Chramca (Nr. 11), 5) na ul. Krupówkach obok Dworca Tatrzańskiego (ul. Krupówki 14).

Omnibus. *Omnibus* pomiędzy Jaszczurówką a Zakopanem kursuje od 15 czerwca do 1 września, 3 razy dziennie; staje w Zakopanem obok »Hotelu pod Giewontem«, róg ul. Krupówek i Nowotarskiej. Rozkład jazdy w omnibusie; cały kurs 30 hal., od Muzeum Chałubińskiego 20 hal.

Powozy prywatne. 1. *Hotel-Pensjonat »Skoczyska«*, ul. Kościeliska 45; 2 powozy: a) lando,

pierwsze dwie godziny po 4 korony, następne po 2 korony, b) powozik, pierwsze dwie godziny po 3 korony, następne po 2 korony.

2. *Hotel-pensjonat »Warszawianka«, ul. Jagiellońska 34*

3. *Pensjonat »Jordanówka«, ul. Krupówki 97*

4. *Hotel »Staszczkówka«, ul. Krupówki 11*

5. *Krupowski, ul. Krupówki 57*

6. *Curuś, ul. Krupówki 25*

7. *Hotel-pensjonat »Liliana«, ul. Chramcówki 34*

8. *Pensjonat »Willa Karpacka«, ul. Ogrodowa 5*

9. *Sieczka, Kościeliska 60*

10. *»Hotel Turystów«, ul. Zamoyckiego 4.*

po 3 korony za pierwszą godzinę
i 2 korony za następną.

Konie do jazdy konnej. *Hotel-Pensjonat »Skoczyska«, ul. Kościeliska 45.*

Konie u górali (należy wyraźnie żądać osiodłanych) według umowy.

Poczta. *Główny urząd pocztowy* mieści się przy *ul. Krupówki 70. Filia I* (otwarta od godz. 8—12 i od 3—7 na Dworcu kolejowym, *filia II* (tylko od 1 lipca do 30 września) przy *ul. Kościeliskiej 22.* Filie są urzędami przyjmującymi tylko.

Poczta zwykła (sprzedaż marek, przyjmo-

wanie listów poleconych), otwarta od godz. 6.45 rano do 8.45 wieczorem bez przerwy w czasie od $\frac{1}{8}$ do $\frac{1}{10}$, w innym czasie jak wartościowa; wartościowa (listy pieniężne, przekazy, paczki) od godz. 7.45 rano do 11.45 w południe i od 2 do 6 po południu. W niedziele od 7.45 rano do 11.45 przed południem i od 2.45 do 3.45 popołudniu. W niedziele i święta w godzinach popołudniowych nie można nadawać przesyłek pocztowych i ani odbierać, ani nadawać przekazów pieniężnych.

Listy roznoszą o godz. 8 rano i 4 popołudniu. *Paczki rozwożą* o godz. 8 rano i 4 popołudniu. Za rozwożenie paczek pobiera się opłatę: od paczki do 5 kg. 10 hal., do 10 kg. 20 hal., ponad 10 kg. 30 hal.: jeżeli jest kilka paczek, bierze się jedną należność od najcięższej paczki, a od reszty po 10 hal., bez względu na wagę.

U w a g a. *Karty korespondencyjne* w obrębie Austro-Węgier i Niemiec 5 hal., do innych państw 10 hal. *Listy zwyczajne* w obrębie Austro-Węgier (do wagi 20 gr.) 10 hal., do innych państw (do 15 gr.) 25 hal. Za polecenie (rekomendację) dopłaca się 25 hal.

Telegraf. *Stacya telegraficzna* przy głównej poczcie, ul. Krupówki 70. *Otwarta* od godz. 6.45 rano do godz. 8.45 wieczorem w czasie

od 1 kwietnia do 1 października, a od godz. 7.45 rano do godz. 8.45 wieczorem od 1 października do 1 kwietnia. Depesze można także oddawać w filii poczty przy ul. Kościeliskiej 22 (tylko od 1 lipca do 30 września) za dopłatą 10 hal. na telefon, którym podaje się telegram na główną pocztę.

U w a g a. Oplata za telegram wynosi: w obrębie Austro-Węgier i Niemiec: 6 hal. za jedno słowo, najmniejsza opłata za całość — 60 hal., do Rosyi: taksa 60 hal. i 24 hal. za jedno słowo, najmniejsza za całość — 60 hal.

Telefon. *Telefonem* można się posługiwać: 1) w stacyi klimatycznej (ul. Nowotarska 4) bezpłatnie, 2) w filii pocztowej przy ul. Kościeliskiej 22 (tylko od 1 lipca do 30 września), 3) w sklepie J. F. Słowika (róg ul. Przecznicy i Krupówek), za małą opłatą. Zakopane połączone jest telefonem z Kuźnicami i z Sanatorium Dra Dłuskiego.

C. Biura pośrednictwa i zmiany pieniędzy.

Biura pośrednictwa. 1. Agencya Krakowskiego Towarzystwa Wzaj. Ubezpieczeń — ul. Krupówki 73.

2. *K. Baum* — ul. Krupówki 27; biuro ogłoszeń.

3. *Galarowska* — ul. Krupówki 6; biuro wynajmu mieszkań i stręczenie sług.

4. *Głuszek* — ul. Krupówki 47; dom spedycyjny: odstawia i dostawia towary do kolei, rozwoju rzeczy po Zakopanem.

5. *Mąsiorski* — ul. Krupówki 55; dom spedycyjny: odstawa i dostawa towarów do kolei, oraz rozwożenie rzeczy po Zakopanem.

6. *A. Modliński* — ul. Krupówki 40; dom komisowy: sprzedaż i kupno domów i terenów oraz wynajmu mieszkań.

Kantory zmiany pieniędzy. *A. Modliński* — ul. Krupówki 40. (Dom komisowy).

D. Adresy domów, posiadających własne nazwy

w alfabetycznym porządku.

(Wille prywatne, pensyonaty, hotele i inne).

»*Adasiówka*« — przy drodze do Kuźnic za papiernią.

»*Bagatela*« — Jagiellońska 20, »*Balamutka*« — Jagiellońska 28, »*Beringerówka*« — Chałubińskiego 15, »*Bezimienna*« — Chałubińskiego 1, »*Bojan*« — Sienkiewicza 1, »*Borek*« — Jagiellońska 8.

»*Chata*« — Przecznicza 25.

»*Danusia*« — Chałubińskiego 19, »*Dom Cha-*

łubińskiego« — Zamoyskiego 15, »Dora« — Chałubińskiego 21, »Dworek« — Chramcówki 38.

»Eliaszówka« — Stara Polana 32.

»Filochówka« — Chramcówki 28, »Fortunka« — Dolne Bystre, ul. Do Kuźnic 12.

»Genciana« — Chałubińskiego 10, »Gerlach« — Krupówki 11a, »Gewontówka« — Zamoyskiego 2, »Gładys« — Jagiellońska 18, »Goplana« — Zamoyskiego 16, »Helena« — Jagiellońska 12, »Grabówki« I, II, III, — Sienkiewicza 2, 4, 6, »Grażyna« — Na Ciągłowiec.

»Hanusin« — Stara Polana 16, »Hawrań« — Górne Bystre, ul. Do Jaszczurówki 15, »Hotel Turystów« — Zamoyskiego 4.

»Jadwiniówka« — Zamoyskiego 24, »Jagienka« — Ogrodowa 3, »Janin« — Nowotarska 9, »Janina« — Krupówki 81, »Jasna« — Chramcówki 30, »Jeżewo« — Jagiellońska 44, »Jordanówka« — Krupówki 97, »Józefa« — Chałubińskiego 18, »Jurand« — Chałubińskiego 16, »Jutrzenka« — Krupówki 46.

»Kalina« — Ogrodowa 6, »Karpacka« — Ogrodowa 5, »Klemensówka« — Jagiellońska 38, »Knoblauchówka« — Chramcówki 32. »Koleba« — Kościeliska 34, »Korab« — Skibówki 17, »Krzemień« — Chramcówki 18, »Kubinówka« — ul. Krupówki 62.

»Lesniczówka« — Kasprusie 19, »Libeltówka« — Krupówki 15, »Liliana« — Chramcówki 34, »Li-

tuania« — Pod Gubałówką 6, »*Litwinka*« — Jagiellońska 42.

»*Łomnica*« — Jagiellońska 46, »*Łubień*« — Kasprusie 21.

»*Marya*« — Krupówki 54, »*Marysin*« — Krupówki 93, »*Modrzejów*« — Jagiellońska 3, »*Morskie Oko*« — Krupówki 32, »*Murań*« — Kasprusie 8.

»*Nieczuja*« — Jagiellońska 10, »*Niespodzianka*« — Chałubińskiego 3, »*Nosal*« — Górne Bystre, ul. do Jaszczurówki 19.

»*Obrochtówka*« — Chałubińskiego 12, »*Okusza*« — Zamoyskiego 11, »*Ola*« — Chramcówki 20, »*Oleńka*« — Krupówki 79, »*Orla*« — Kościelińska 58, »*Ornak*« — ul. Do Białego, »*Osobita*« — Nowotarska 22.

»*Pepita*« — Chałubińskiego 9, »*Piotrkowianka*« — Nowotarska 24, »*Pod Giewontem*« — Nowotarska 2, »*Pod Gubałówką*« — Stara Polana 36, »*Pod Jedłami*« — Górne Bystre 3 (Kozinięc), »*Pod królem Sobieskim*« — Sienkiewicza 12, »*Podlasie*« — Krupówki 70, »*Pod Matką Boską*« — Ogrodowa 4, »*Pod Sokołem*« — Chramcówki 36, »*Pod Szarotką*« — Nowotarska 31, »*Polanka I*« — Krupówki 72, »*Polanka II*« — Stara Polana 20, »*Przełęcz*« — Kościelna 5.

»*Rena*« — Jagiellońska 22.

»*Sas*« — Chramcówki 27 i 29, »*Schodnica*« — Sobczakówka 12, »*Schronisko*« — Chramcówki

35, »Skoczyska« — Kościeliska 45, »Słoneczna« — Pod Gubałówką 12, »Smereków« — Jagiellońska 24, »Sobczakówka« — Kościeliska 50, »Staszczakówka« — Krupówki 11, »Stefa« — Jagiellońska 26, »Stokrótka« — Chałubińskiego 29, »Świetlana« — Nowotarska 23, »Swoboda« — Przecznicza 30, »Syrena« — Krupówki 69, »Szalas« — Kasprusie 14, »Szopenówka« — Jagiellońska 48.

»Ukraina« — Stara Polana 2, »Ukrainka« — Jagiellońska 6, »Urania« — Zamoyskiego 8, »Ustronie« — Sienkiewicza 5.

»Walczakówka« — Kościeliska 43, »Wanda« — Zamoyskiego 14, »Warszawianka« — Jagiellońska 34, »Warta« — Zamoyskiego 7, »Władysławka« — Kasprusie 35, »Wybrana« — Zamoyskiego 5.

»Za-Bramką I« — Chałubińskiego 8, »Za-Bramką II« — Nowotarska 25, »Zacisze I« — Sienkiewicza 14, »Zacisze II« ul. — Do Pardołówki 4—6 (Górne Bystre), »Zagórze« — Kasprusie 17, »Zagroda« — Kościelna 6, »Zakątek« — Chramcówki 40, »Zalesie« — Jagiellońska 16, »Za Potokiem« — Kasprusie 15, »Zaćsianek« — Chramcówki 25, »Zawrat« — Kasprusie 10, »Zielona« — Rynek 10, »Zimajerówka« — Chałubińskiego 17, »Zosin« — Chałubińskiego 7, »Zosiówka« — Chałubińskiego 14, »Zygmuntówka« — Stara Polana 15.

E. Mieszkania.

Hotele. 1. »*Morskie Oko*« — ul. Krupówki 32; właściciel Dzikiewicz; 60 pokoi; od 1 korony dziennie, restauracya, cukiernia, sala koncertowa i balowa, fortepian koncertowy, oświetlenie acetylenowe, wodociągi.

2. »*Hotel Turystów*« — ul. Zamoyskiego 4; właściciel Sieczka; 22 pokoi od 1 korony dziennie; restauracya, sala teatralna, fortepian.

3. »*Hotel pod Giewontem*« — róg ul. Nowotarskiej i Krupówek; właściciel Kulig; 18 pokoi od 1 korony dziennie; restauracya, bilard.

4. »*Staszczkówka*« — ul. Krupówki 11; właściciel Pawlica; 30 pokoi od 1 korony 20 hal. dziennie; restauracya (table d'hôte): billard, lawn-tennis, powozy do najęcia.

Hotele — Pensyonaty. 1. »*Skoczyska*« — ul. Kościeliska 45; właścicielka Kronhelmowa; 19 pokoi, od 7 koron dziennie; całodzienne utrzymanie 6 kor. dziennie przez cały rok jednako; łazienki, lawn-tennis, powozy do wynajęcia, muzyka dwa razy tygodniowo; przyjmuje się obstalunki na obiady.

2. »*Liliana*« — ul. Chramcówki 34; właściciel Wernitz; 16 pokoi, od 3 koron dziennie; pokój z całym utrzymaniem od 8 koron dziennie. W sezonie letnim 2 razy tygodniowo gra

orkiestra przy obiedzie. Obiady także i dla mieszkających gdzieindziej. Willa posiada swój własny regulamin dla gości!

3. »*Klemensówka*« — ul. Jagiellońska 38; właściciel Bauer; 50 pokoi od 2 koron dziennie, z całym utrzymaniem w głównym sezonie (letnim) od 8—12 koron dziennie. Sala balowa, kąpiele, muzyka, lawn-tennis, park.

4. »*Warszawianka*« — ul. Jagiellońska 34; właścicielka Danielakowa; 30 pokoi od 6 koron dziennie. Własny park. Konie do wyjazdu.

Pensyonaty. 1. »*Jasna*« — ul. Chramcówki 30, właścicielka Drozdowska, pokoi 12.

2. »*Zakątek*« — ul. Chramcówki 40; właśc. Jętkiewiczowa.

3. »*Schronisko*« — ul. Chramcówki 35, właśc. Michalewska.

4. »*Smereków*« — ul. Jagiellońska 24; właśc. Lipnicka i Maszkowska.

5. »*Nieczuja*« — ul. Jagiellońska 10; właśc. Dobrowolska.

6. »*Jerzewo*« — ul. Jagiellońska 44; właśc. Marchlewska.

7. »*Szopenówka*« — ul. Jagiellońska 48; właśc. Wieczorek, pokoi 10.

8. »*Za Bramką*« I — ul. Chałubińskiego 8; właścicielka Fingerowa, pokoi 5.

9. »*Pepita*« — ul. Chałubińskiego 9; właśc. Bohdaniowa, pokoi 9.
10. »*Warta*« — ul. Zamoyskiego 7; właśc. Reut, pokoi 11.
11. »*Wanda*« — ul. Zamoyskiego 14; właśc. Niemirycz, pokoi 25, bilard i fortepian.
12. »*Willa Marya*« — ul. Krupówki 54; właśc. Makswaldowa, pokoi 30, fortepian.
13. »*Kubinówka*« — ul. Krupówki 62; właśc. Parczewska.
14. »*Janina*« — ul. Krupówki 25; właściciel Ciszewski.
15. »*Jordanówka*« — ul. Krupówki 97; właścicielka Plewkiewiczówna; pokoi 15, specjalna weranda dla kuracyi klimatycznej, powozy, łazienki, fortepian.
16. »*Gerlach*« — ul. Krupówki 11a; właścicielka Doliwa-Borne; pokoi 10, od 2 — 5 koron na dobę, od 5 — 8 koron z całym utrzymaniem; fortepian, krikiet.
17. »*Jagienka*« — ul. Ogrodowa 3; właśc. Łaszczoła.
18. »*Kalina*« — ul. Ogrodowa 6; właśc. Szmittowa.
19. »*Pod Matką Boską*« — ul. Ogrodowa 4, właśc. Neužilowa.
20. »*Willa Karpacka*« — ul. Ogrodowa 5; właśc. Krzykowska.

21. »*Szałas*« — ul. Kasprusie 14; właśc. Brzozowska, pokoi 18; lawn-tennis, krokiet.

22. »*Za Potokiem*« — ul. Kasprusie 15; właśc. Grabska, pokoi 6.

23. »*Zagórze*« — ul. Kasprusie 17; właśc. Kappowa; pokoi 7.

24. »*Świetlana*« — ul. Nowotarska 23; wł. de Berliez, pokoi 11.

25. »*Za Bramką*« II. — ul. Nowotarska 25; właśc. Grużewska, pokoi 5.

26. »*Piotrkowianka*« — Nowotarska 24; właśc. Przystojecka, pokoi 14.

27. »*Willa Fortunka*« — Dolne Bystre — do Kuźnic 12; właśc. Eger, pokoi 7.

28. »*Ukraina*« — Stara Polana 2; właśc. Osbergerowa.

Przeciętnie cena pokoju z całym utrzymaniem w przeważnej większości pensyonatów waha się pomiędzy 6 a 8 koronami dziennie. W kilku pensyonatach 10 koron dziennie. W zimie zwykle nieco taniej.

Mieszkania prywatne. W Zakopanem jest bardzo wiele mieszkań prywatnych u stałych mieszkańców jego, przeważnie górali. Jedne z nich są ładniejsze, lepiej urządzone wewnątrz, i te są droższe; inne zaś — głównie góralskie — gorzej, i te są tańsze. Przeważna większość mieszkań obrachowana jest na gości letnich,

gdyż tych bywa tutaj najwięcej i dlatego niezapatrzone należyście na zimę. Pospolicie wynajmowane są one na cały sezon letni, wyjątkowo miesięcznie i to tylko pokoje pojedyncze (bez kuchni) w porządniejszych domach. Cena mieszkań waha się w znacznych granicach. Porządniejsze w środku Zakopanego, płaci się od 150 do 250 koron za pokój (kuchnia zwykle do tego bezpłatnie), gorsze i dalej od środka położone od 75 do 150 koron za pokój na sezon letni, a jeszcze gorsze lub dalsze można dostać i taniej. W innych miesiącach i na dłuższy czas wynajmowane mieszkania są znacznie tańsze. Przy wynajmowaniu mieszkania można się posługiwać biurami stręczeń, wszelako najlepiej jest obejrzeć dokładnie wynajmowane mieszkania osobiście lub przez kogo zaufanego, czy jest czyste, należyście umeblowane, czy ma piece itp., a przy wynajmowaniu na zimę, czy posiada odpowiednie zaopatrzenie, którego brak często w domach góralskich.

F. Jadłodajnie.

Restauracye. 1. *Wieczorek*. Willa »Szopówka«, ul. Jagiellońska 48. — 2. *Sieczka*. »Hotel Turystów«, ul. Zamoyskiego 4. — 3. *Kulig*. »Hotel pod Giewontem«, róg ulicy Krupówek i Nowotarskiej. — 4. *Płonka*. »Hotel Morskie Oko«, ul.

Krupówki 32. — 5. *Rauk*. »*Restauracya Warszawska*«, ulica Krupówki 20.

Restauracye są także w Kuźnicach i w Jaszczurówce (patrz str. 111 i 114).

Pokoje do śniadań. 1. *Słowik*, róg ulicy Przecznicy i Krupówek.

Cukiernie. 1. »*Cukiernia Zakopiańska*« w hotelu »*Morskie Oko*«, ul. Krupówki 32; właśc. Płonka. — 2. »*Cukiernia Warszawska*«, willa »*Syrena*« ul. Krupówki 69; właśc. Bromilski (w sezonie letnim).

Mleczarnie. 1. *Mleczarnia Przeworska*, Krupówki 60.

G. Sklepy i handle.

Propinacya. Ul. Krupówki 31.

Sprzedaż wędlin. 1. *Jacina*, ul. Kościeliska 3. — 2. *Steindel*, ul. Krupówki 28. — 3. *Lechowicz*, ul. Krupówki 36. — 4. *Słowik*, róg ul. Krupówek i Przecznicy. — 5. *Wojciechowski*, ul. Krupówki 89. — 6. *Spółka handlowa*, ulica Kościeliska 14. — 7. *Pączek*, ul. Nowotarska 3.

Sprzedaż warzyw. 1. *Kronhelmowa*, ulica Kościeliska 45. — 2. *Pollak*, ul. Krupówki, kiosk

między Nr. 26 i Nr. 28. — 3. *Mytko*, ul. Chramcówki 19. — 4. *Zwikler*, ul. Kościeliska 1.

Uwaga. Włościanki z okolicy roznoszą po domach nabiał, drób, warzywa, jagody itp.

Towary kolonialne. 1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 2. Filia *Spółki handlowej*, ul. Chramcówki 16. — 3. *Słowik*, róg ul. Przecznicy i Krupówek. — 4. *Dzierża*, ul. Krupówki 24. — 5. *Kitzler*, ul. Kościeliska 8. — 6. *Stat-ter*, ul. Krupówki 5. — 7. *Wolfstill*, ul. Stara Polana 28.

Owoce, cukry, pierniki. 1. Kiosk »*Zosiówka*«, ul. Krupówki, między Nr. 21 i Nr. 22. — 2. *Nowińska*, »*Polanka I.*« ul. Krupówki 72, (również w wielu innych handlach).

Drogerye. 1. *Ossowski*, ul. Krupówki 30. — 2. *De Closmann*, ul. Krupówki 50 (perfumerye i skład materyałów aptecznych i opatrunków chirurgicznych).

Szkło. Porcelana. 1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 2. *Tomaszewski*, ul. Krupówki 35.

Naczynia kuchenne, blaszane i t. p.
1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. —
2. *Tomaszewski*, ul. Krupówki 35. — 3. *Kaim*, ul. Krupówki 34. — 4. *Słowik*, róg ul. Krupówek i Przecznicy.

Towary mieszane. 1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 2. *Kitzler*, ul. Kościeliska 8. — 3. *Statter*, ul. Krupówki 5.

Wyroby galanteryjne. 1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 2. *»Bazar Zakopiański«*, ul. Krupówki 27. — 3. *Tomaszewski*, ul. Krupówki 35. — 4. *Kaim*, ul. Krupówki 34. — 5. *Bèze*, ul. Krupówki 40.

Płótna. 1. *Komendziński*, *»Bazar przemysłu krajowego«*, ul. Krupówki 38. — 2. *Stattler*, ul. Krupówki 6.

Ubrania gotowe. 1. *Wojciechowski A.*, ul. Krupówki 21.

Towary bławatne. 1. *Leisten*, ul. Krupówki 30. — 2. *Kupfermann*, ul. Krupówki 61. — 3. *Mangel*, ul. Krupówki 39. — 4. *Friez*, ul. Kościeliska 2. — 5. *Statter*, ul. Krupówki 6. — 6. *Komendziński*, *»Bazar przemysłu krajowego«*, ul. Krupówki 38.

Koronki. 1. *Szkoła koronkarska*, ul. Krupówki 19. — 2. *Komendziński*, *»Bazar przemysłu krajowego«*, ul. Krupówki 38. — 3. *Leisten*, ul. Krupówki 30.

Dywany. Hafty. 1. *Komendziński*, *»Bazar*

przemysłu krajowego», ul. Krupówki 38. — 2. *Pollak*, ul. Krupówki 48.

Rzeźby. 1. *Komendziński*, »*Bazar przemysłu krajowego*«, ul. Krupówki 38. — 2. *Poynar*, ul. Krupówki, kiosk naprzeciw Nr. 85. — 3. *Ciszewski*, ul. Krupówki 52. — 4. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 5. *Laska*, ul. Krupówki 12. — 6. »*Bazar Zakopiański*« ul. Krupówki 27. — 7. »*Szkoła przemysłu drzewnego*« ul. Krupówki 10, w czasie wystawy, otwartej od 1 do 15 lipca (niekiedy do 1 sierpnia, także meble).

Przedmioty do urządzeń domowych (meble gięte, linoleum, rolety i t. p.) 1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 2. *Statter*, ul. Krupówki 5. — 3. *Pollak*, ul. Przecznicza 9.

Proszek dezynfekcyjny »Humus« i klozety pokojowe. Willa »*Za Bramką II*«, ul. Nowotarska 25.

Drzewo opałowe. 1. *Zarząd dóbr: »Zakopane — Kościeliska*«, w Kuźnicach. Zamawiać można w Propinacyi, ul. Krupówki 31 (drzewo świerkowe). — 2. *Zarząd dóbr: »Poronin*«, w Poroninie zamawia się listownie (drzewo świerkowe). — 3. *Zarząd lasów w Rabie Wyżniej*, zamawia się listownie (drzewo bukowe). — 4. *Bauer*, Hotel-pensjonat »*Klemensówka*«, ulica Jagiellońska 38.

Węgiel kamienny. 1. *Mąsiorski*, ulica Krupówki 55.

Trafiki (sprzedaż tytoni). 1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 2. *Galarowska*, ul. Krupówki 6. — 3. *Głuszek* ul. Krupówki 47 (także tytonie specjalne). — 4. *Słowik*, róg ul. Krupówek i Przecznicy. — 5. *Daniec*, ul. Kościeliska 11. — 6. *Wachsberger*, ul. Stara Polana 38. — 7. *Mückenbrünn*, ul. Kościeliska 57. — 8. *Statter*, ul. Krupówki 5.

Marki pocztowe (oprócz poczty). 1. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 2. *Słowik*, róg ul. Krupówek i Przecznicy. — 3. *Ciszewski*, ul. Krupówki 52. — 4. *Głuszek*, ul. Krupówki 47. — 5. *Wachsberger*, ul. Stara Polana 38. — 6. *Zwoliński*, »Księgarnia«, ul. Krupówki 35. — 7. *Statter*, ul. Krupówki 5.

Karty pocztowe (z widokami). 1. *Zwoliński* »Księgarnia«, ul. Krupówki 35. — 2. *Ciszewski*, ul. Krupówki 52. — 3. »*Bazar Zakopiański*«, ul. Krupówki 27. — 4. *Spółka handlowa*, ul. Kościeliska 14. — 5. *Bèze*, ul. Krupówki 40. — 6. *Komendziński*, ul. Krupówki 38.

Papiery. Artykuły piśmienne. 1. *Ciszewski*, ul. Krupówki 52. — 2. *Zwoliński*, księgarnia, ul. Krupówki 35.

Sprzedaż dzienników. 1. *Zwoliński*, Księgarnia — ul. Krupówki 35. — 2. *Mąsiorski*, ul. Krupówki 55. — 3. Kiosk »*Zofiówka*«, ul. Krupówki między Nr. 21 i 23. — 4. Dworzec kolejowy.

H. Zakłady fotograficzne.

1. *Bizański*, ul. Nowotarska 19 (tylko od 1 lipca do 1 października).

I. Wynajem fortepianów.

1. *Modliński*, ul. Krupówki 40, pośredniczy w wynajmowaniu fortepianów.

2. Na godziny można wynajmować fortepian: a) w księgarni *Zwolińskiego*, ul. Krupówki 35, b) w »Hotelu Turystów« ul. Zamoyckiego 4, c) w hotelu »Morskie Oko«, ul. Krupówki 32.

K. Księgarnie, składy nut, wypożyczalnie i czytelnie książek.

Księgarnia i skład nut. *Zwoliński*, ul. Krupówki 35 (prenumerata i sprzedaż pojedynczych numerów czasopism; wypożyczalnia nut).

Czytelnie i wypożyczalnie książek.

1. *Zwoliński*, ul. Krupówki 35, wypożyczalnia.

2. »Czytelnia i wypożyczalnia Zakopiańska« — Biblioteka publiczna, — »Polanka I«, ul. Krupówki 72 (patrz str. 60, Towarz. »Czytelnia Zakopiańska«).

3. Czytelnia i wypożyczalnia przy biurze Towarzystwa Tatrzańskiego, ul. Krupówki 14 (tylko dla członków Tow. Tatrzańskiego, p. str. 77).

4. Czytelnia czasopism stacyi klimatycznej, ul. Nowotarska 4 (bezpłatnie).

5. Wypożyczalnia ludowa, ul. Nowotarska 10 (bezpłatnie).

6. Filia Czytelni Stacyi klimatycznej (w sezonie letnim tylko) w Parku przy ul. Jagiellońskiej.

L. Przemysłowcy.

Krawcy. 1. *Kilian*, ul. Krupówki 24. — 2. *Namysłowski*, ul. Rynek 2. — 3. *Krzyżanowski*, ul. Krupówki 51. — 4. *Guziak*, ul. Kasprusie 13. — 5. *Marczyk*, Stara Polana 9. — 6. *Szufa*, ul. Krupówki 21.

Pracownie strojów damskich. 1. *Krzyżanowski*, ul. Krupówki 51. — 2. *Lorek*, ul. Krupówki 89. — 3. *Milek*, ul. Krupówki 83. — 4. *Hermanowa*, ul. Rynek 1. — 5. *Dworzańska*, ul. Krupówki 71.

Szewcy. 1. *Wojciechowski*, ul. Przecznicza 9 —

2. *Wais*, ul. Przecznicza 3. — 3. *Tyberski*, ul. Nowotarska 3. — 4. *Wiktoś*, ul. Stara Polana 3.

Fryzyerzy. 1. *Borowski*, ul. Krupówki 47. — 2. *Kwaśniewski*, ul. Krupówki 40. — 3. *Janik*, ul. Krupówki 6.

Zegarmistrze. 1. *Mączyński*, ul. Krupówki 24.

Jubilerzy. 1. *Batko*, kiosk przy ul. Krupówkach, naprzeciwko Nr. 85 (tylko od 15 czerwca do 15 września).

Kuśnierze i fabrykanci serdaków. 1. *Pęksa*, ul. Kościeliska 4. — 2. *Sznajdrowicz*, ul. Krupówki 12. — 3. *Lorek*, ul. Krupówki 89. — 4. *Ochotnicki Szymon*, ul. Krupówki 35. — 5. *Ochotnicki Ludwik*, ul. Krupówki 57. — 6. *Bernacki*, ul. Nowotarska 6. — 7. *Pollak*, ul. Przecznicza 9.

Ogrodnicy i składy świeżych kwiatów. 1. *Kronhelmowa* — *Hotel Pensjonat »Skoczyska«*, ul. Kościeliska 45. — 2. *Grafczyński*, ul. Krupówki 22.

Piekarze. 1. *Daniec*, ul. Krupówki 29. — 2. *Beck*, ul. Nowotarska 5. — 3. *Daniec*, ul. Kościeliska 11.

Rzeźnicy. 1. *Kwarciński*, Rynek, Hala targowa. — 2. *Korona*, ul. Kościeliska 1. — 3. *Jacina*, ul. Kościeliska 5. — 4. *Lechowicz*, ul. Krupówki 36. — 5. *Steindel*, ul. Krupówki 28. — 6. *Pączek*, ul. Nowotarska 3.

Cieśle. 1. *Roj Wojciech*, ul. Kościeliska 75. — 2. *Gąsienica Maciej*, ul. Pod Gubałówką 3. — 3. *Galarowski*, ul. Krupówki 10.

Stolarze. 1. *Serwaciński*, ul. Kasprusie 13. — 2. *Bogdański*, ul. Krupówki 24. Skład trumien i przedsiębiorstwo pogrzebowe. — 3. *Gąsienica Andrzej*, ul. Krupówki 85. — 4. *Koprowski*, ul. Kasprusie 11. — 5. *Sieczka Kaz.*, ul. Kościeliska 63. — 6. *Panczakiewicz*, ul. Pod Gubałówką 5.

Ślusarze. 1. *Górski*, ul. Krupówki 87. — 2. *Król Stanisław*, ul. Sienkiewicza 18.

Blacharze. 1. *Kuzmiński*, ul. Nowotarska 8. — 2. *Daniec*, Stara Polana 11.

Szklarz. *Wojtyszek*, ul. Kasprusie 1.

Kaflarz. *Nowakowski*, ul. Kościeliska 25.

Tapicerzy. 1. *Brzoza*, ul. Krupówki 4. — 2. *Baranowski*, ul. Krupówki 21.

Malarze. 1. *Hyziński*, ul. Nowotarska 3 — malarz szyldów. — 2. *Czernecki*, ul. Stara Polana 19, malarz szyldów, lakiernik powozów, pokostnik. — 3. *Niemczyk*, ul. Krupówki »za Wilcznikiem«.

Kominiarz. *Kądziółka*, ul. Kościeliska 27.

Pralnie. 1. Koncesyonowana pralnia p. ul. Kościeliska 25.

Przedsiębiorstwo wywozu śmieci i nieczystości z domów, ustępów (aparatem Tallarda) etc. z ramienia Stacji Klimatycznej (Nowotarska 4) ma opracwa *Wiśniowski*, ul. Stara Polana 292. (Zamówienia i zgłoszenia przyjmuje Zarząd stacji klimatycznej).

Ł. Targi.

Odbywają się na rynku we wtorki, w lecie co tydzień, w zimie co dwa tygodnie.

M. Kąpiele.

1. *Krzeptowski*, ul. Ogrodowa 1, łazienki, wanny, kąpiele zimne w basenie.

2. *Hotel Pensjonat »Klemensówka«* ul. Jagiellońska 38 — wanny.

3. Zakład wodoleczniczy Dra Chramca, ulica Chramcówki 11 — wanny.

4. Zakład wodoleczniczy Dra Chwistka, ulica Krupówki 58.

5. Cieplice (20° C.) w Jaszczurówce, w basenach (patrz str. 69 i 70).

N. Środki i instytucje lecznicze.

Apteka. *F. Tabeau*, ul. Krupówki 17.

Kefir. 1. *Drozdowska*, willa »Jasna«, ulica Chramcówki 30.

Wyroby igliwiowe. *Krzeptowski*, Łazienki, ul. Ogrodowa 1.

Zakład dezynfekcyjny i pracownia do badania produktów spożywczych zostaje pod kierunkiem lekarza stacji klimatycznej; ul. Nowotarska 4, Biuro Stacji Klimatycznej.

Pracownia chemiczno-bakteryologiczna *Dra M. Wojczyńskiego*, ul. Przecznicza 5.

Szpital zakopiański. Obok gościńca do Poronina przy drodze do Tatarów, pod kierunkiem lekarza stacji klimatycznej.

Łóżek 20; przyjmuje każdego z gości lub

ich służby: od pierwszych po 2 korony 40 hal. dziennie najtaniej; od drugich po 1 koronie 20 hal. najtaniej. Na życzenie można mieć większe wygody, za które płaci się osobno. Bezpłatne godziny ordynacyjne dla ubogich codziennie od godz. 9 do 10 rano.

Zakłady lecznicze. 1. *Sanatorium dla chorych piersiowych pod kierunkiem Dra Dłuskiego*, na wysokości 1050 metr. nad poziomem morza, oddalone o 3 klm. od Zakopanego (ku Zachodowi), $\frac{1}{2}$ godz. jazdy z dworca kolejowego. Pokoi dla chorych 73, z tych kilkanaście na 2 osoby. Dwupiętrowa sala jadalna, sala fortepianowa, teatralna, biblioteka z czytelnią, kaplica. Letnia weranda kuracyjna w świerkowym lesie. Park. Konie; kilka powozów. Urządzone według najnowszych wymagań higieny. Rozrywki: przedstawienia amatorskie oraz przejezdnych artystów, koncerty, odczyty, w lecie muzyka. Poczta, telegraf i telefon na miejscu. *Cena utrzymania*: całkowite utrzymanie wraz z kosztami kuracji (opieka lekarska, analizy, kąpiele, nacierania, natryski) 9 koron dziennie; pokój z opałem i oświetleniem elektrycznym od 2 do 8 koron dziennie. Lekarze ordynujący: *Dr. Dłuski, Dr. Dłuska, Dr. Czapllicki.*

2. *Zakład wodoleczniczy oraz ortopedyczno-*

gimnastyczny Dra Piaseckiego, ul. Jagiellońska 36.

3. *Zakład wodoleczniczy Dra Chramca*, ul. Chramcówki 11.

4. *Zakład wodoleczniczy Dra Chwistka*, ul. Krupówki 58.

5. *Zakład dla nerwowo chorych Dra Chwistka*, willa »Adasiówka« przy drodze do Kuźnic.

6. *Sanatorium imienia Dra M. Hawranka dla chorób piersiowych*, pod kierunkiem lekarskim Dra Brzezińskiego, ul. Chałubińskiego 5.

Zakład gimnastyki szwedzkiej i masażu W. Falkowskiej, ul. Jagiellońska 36 (u Dr. Piaseckiego); przyjmuje od godz. 10—12 przed południem i od 3—5 po południu.

O. Lekarze ordynujący, weterynarz.

Lekarze. 1. *Dr Brzeziński*, ul. Przecznicza 27, przyjmuje od 3—5 po południu.

2. *Dr. Chramiec*, ul. Chramcówki 11.

3. *Dr. Chwistek*, ul. Krupówki 58, przyjmuje od 10—12 godz. przed południem.

4. *Dr. Gaik*, ul. Nowotarska 9; przyjmuje od 3—5 godz. po południu.

5. *Dr. Gawlik*, ul. Krupówki 2; przyjmuje od 3—4 godz. po południu. Chirurg i ginekolog.

6. *Dr. Janiszewski*, ul. Krupówki 15; przyjmuje od 10—11 przed południem i od 3—5 godz. po południu.

7. *Dr. Majewicz*, ul. Przecznicza 21; przyjmuje od 3—5 godz. po południu.

8. *Dr. Piasecki*, ul. Jagiellońska 36.

9. *Dr. Wojczyński*, ul. Przecznicza 5; przyjmuje od 3—5 godz. po południu.

10. *Dr. Żychoń*, ul. Jagiellońska 28; przyjmuje od 10—12 godz. przed południem.

Weterynarz. *St. A. Nowakowski*, ul. Szkolna, przy rzeźni; dozór nad jatkami, mięsem, bydłem na targach i przy wyładowywaniu go na kolei.

P. Instytucye publiczne.

Kościóły i kaplice. 1. *Kościół parafialny*, z kaplicą św. Jana w stylu zakopiańskim, ul. Krupówki 1. Msza św. o godz. 7 rano; w niedziele i święta Suma o godz. 11.

2. *Kościół OO. Jezuitów*, przy ul. »Pod Gubałówką«. w niedziele i święta nabożeństwo o godz. 10 rano.

3. *Kaplica w zakładzie leczniczym Dra Chramca*, ul. Chramcówki 11. W niedziele i święta msza św. o godz. 10 rano.

4. *Stary kościółek drewniany*, ul. Kościeliska 18.

5. *Kaplica w Kuźnicach*, msza św. o godz. 9 rano.

6. *Kaplica OO. Bernardynów*, Dolne Bystre, ul. do Kuźnic 8.

Szkoły. 1. *C. k. Szkoła przemysłu drzewnego*, ul. Krupówki 10. Dyrektor: Stanisław Barabasz.

2. *Krajowa Szkoła koronkarska*, ul. Krupówki 19. dyrektorowa: Neužilowa.

3. *Szkoła ludowa*, ul. Nowotarska 7. Dyrektor Walczak.

4. *Zakład wychowawczy dla młodzieży męskiej L. Szwejgera*, ul. Chałubińskiego 21. Nauka stała (w zimie i w lecie) w zakresie gimnazjów i szkół realnych. Przygotowywanie do szkół w Galicyi lub w Królestwie Polskiem. Języki obce i muzyka. Oplata z utrzymaniem: rocznie 3200 koron, kwartalnie 1000 koron lub 400 rs.

5. *Zakład dla panien kończących edukację M. Sokołowskiej i H. Szumanówny*, ul. Kościeliska 58.

6. *Zakład wychowawczy gospodarczy dla panien, Generałowej hr. Zamoyskiej*, w Kuźnicach. (Zwiedzać można we wtorki i piątki od 9—11 rano).

7. *Ochronka dla dzieci*, obok kościoła parafialnego (ul. Krupówki 1).

Muzeum Tatrzańskie imienia Dra Tytusa Chałubińskiego róg ul. Chałubińskiego i Zamoyskiego. Zwierzęta, rośliny, okazy mineralo-

giczne, etnograficzne Tatr. Otwarte od godz. 2—5 po południu, prócz niedzieli i świąt. Opłata od osoby 40 hal. Kustosz mieszka obok Muzeum, z tyłu. Tutaj też Obserwatorium meteorologiczne.

Wystawy. 1. *Wystawa wyrobów rzeźbiarskich w szkole przemysłu drzewnego*, ul. Krupówki 10. Otwarta w sezonie letnim. Wejście bezpłatne.

2. *Wystawa koronkarska w szkole koronkarskiej*, ul. Krupówki 19. Wejście bezpłatne.

Pomniki. 1. *Pomnik Prof. Dra Tytusa Chałubińskiego*, dłuta Nalborczyka, róg. ul. Zamoyskiego i Chałubińskiego.

2. *Pomnik Dra Chałubińskiego*, skromny, w parku Dra Chramca, ul. Chramcówki 11.

R. Domy w stylu zakopiańskim.

1. »*Fod Jedlami*«, Górne Bystre 3 (Koziniec)
2. »*Koleba*«, ul. Kościeliska 34.
3. »*Oksza*«, ul. Zamoyskiego 9.
4. »*Zofiówka*«, ul. Chałubińskiego 14.
5. »*Walczakówka*«, ul. Kościeliska 43.
6. »*Janina*«, ul. Krupówki 81.

S. Fabryki.

1. Dwie fabryki *masy papierowej z drzewa*: jedna przy drodze do Kuźnic, druga w Kuźnicach.

2. *Fabryka mydła, mydeł toaletowych i wody kolońskiej* (na małą skalę) w Kuźnicach.

3. Trzy tartaki wodne: dwa w Zakopanem, i jeden w Kuźnicach.

4. *Fabryka wody sodowej* »Sanitas«, ul. Stara Polana 44.

T. Zabawy.

Muzyka. W parku (na zboczu Antołówki, przy ul. Jagiellońskiej) podczas sezonu letniego grywa muzyka dwa razy dziennie, w dni pogodne, od 10—12 przed południem i od 5—7 po południu. — W dni deszczowe w ogrodzie Tow. Tatrzańskiego przy Dworcu tatrzańskim, ul. Krupówki 14.

Przedstawienia teatralne (trupy przyjezdnej, na sezon letni, lub grona amatorskiego), *koncerty, odczyty, zabawy tańcujące* i t. p. w salach »Hotelu Turystów« ul. Zamoyskiego 4 i »Hotelu Morskie Oko«, ul. Krupówki 32¹⁾.

Lawn-tennis:

Przy »*Stacyi Klimatycznej*«, ul. Nowotarska 4 (betonowy).

»*Skoczyska*«, ul. Kościeliska 45.

»*Polanka I*«, ul. Krupówki 72.

»*Hotel Turystów*« ul. Zamoyskiego 4.

---

¹⁾ Zazwyczaj bilety można nabywać wcześniej w księgarni Zwolińskiego, ul. Krupówki 35.

»Staszeczkówka«, ul. Krupówki 11.

»Szałas«, ul. Kasprusie 14.

W parku przy ul. Jagiellońskiej.

Strzelnica, przy łaźniach Krzeptowskiego,
ul. Ogrodowa 1.

Ślizgawka, w parku przy ul. Jagiellońskiej.

Przechadzki i wycieczki górskie, (patrz cz. II).

U. Stowarzyszenia.

1. »*Towarzystwo Tatrzańskie*«, ul. Krupówki 14
(patrz część II, str. 77).

2. »*Sekcja zakopiańska Towarzystwa lekarzy galicyjskich*«. Przewodniczący Dr. Bednarski
lekarz powiatowy. Sekretarz Dr. Janiszewski
(ul. Krupówki 15).

3. *Towarzystwo Muzeum Tatrzańskiego imienia Dra Tytusa Chałubińskiego*, róg ul. Chałubińskiego i Zamoyskiego. Cel: zbiory zoologiczne, botaniczne, mineralogiczne, etnograficzne, archeologiczne, i t. p., zbiory przemysłu, produktów wytwórczości miejscowej i okolicznej, oraz zbiory książek, rysunków, map, planów, i t. p. dotyczące Tatr i Podhala. — Członków: a) założycieli 20 (jednorazowo w pieniądzech lub zbiorach 400 koron i więcej), b) rzeczywistych (po 20 koron rocznie) 8 i c) zwyczajnych (po 4 korony rocznie) 40. Przewodniczący Z. Gnatowski, sekretarz prof. A. Witkowski, skarbnik Szolce, kustosz Staszel.

4. »Związek przyjaciół Zakopanego«, ul. Krupówki 15. Cel: starania koło rozwoju Zakopanego we wszelkich kierunkach. Wkładka roczna 12 koron. Członków 50. Przewodniczący Dr. T. Janiszewski, sekretarz D. Bek, skarbnik Wł. Rutkowski.

5. *Towarzystwo »Czytelnia Zakopiańska«*, »Polanka I«, ul. Krupówki 72. Cel: Zaspokajanie umysłowych potrzeb stałych i czasowych mieszkańców Zakopanego przez utrzymywanie: a) biblioteki, dostępnej dla wszystkich do korzystania na miejscu, b) wypożyczalni książek dla członków i abonentów i c) czytelni pism dla członków i abonentów bezpłatnie, dla innych za opłatą 20 hal. za każdy wstęp, a także przez urządzenie odczytów, wykładów i t. p. Członkowie płacą oprócz 4 kor. wpisu po 2 kor. miesięcznie lub 50 kor. rocznie lub też 200 kor. jednorazowo. Abonenci po 3 kor. miesięcznie. Członków 130; prezes: Dr. M. Wojczyński, sekretarz D. Bek.

6. *Koło zakopiańskie Towarzystwa szkoły ludowej*, ul. Chramcówki 38. Wkładka roczna 2 kor. Członków 80; przewodniczący Drzewiecki.

7. *Towarzystwo Uniwersytetu ludowego*, ul. Przecznicza 5. Cel: urządzenie odczytów naukowych popularnych dla ludu. Wkładka roczna 4 korony. Członków 60; przewodniczący Modliński, sekretarz D. Bek, skarbnik Wojczyńska.

8. *Towarzystwo Wyższych Kursów wakacyjnych* w Zakopanem (Zarząd główny: Kraków, ul. Poselska 20, II p., udziela wszelkich informacji; godz. biurowe 6—7 po południu. Cel: wykłady z najrozmaitszych dziedzin wiedzy o charakterze uniwersyteckim, połączone z pogadankami i wycieczkami naukowymi w miarę potrzeby. Przewodniczący Prof. Dr. O. Bujwid, sekretarz K. Kraus. Członek założyciel płaci 200 kor. jednorazowo, wspierający 20 kor. rocznie, zwyczajny 4 kor. rocznie). — Wykłady trwają od 1 sierpnia do połowy września. Wstęp na wykład dla członków T. W. K. W. 50 hal., dla nieczłonków 1 kor. — Wpis na wszystkie wykłady dla członków T. W. K. W. 20 kor., dla nieczłonków 24 kor. Wnoszący cały wpis otrzymują legitymację, uwalniającą od opłaty taksy klimatycznej (wynoszącej 12 kor. od osoby). — Komisya zakopiańska T. W. K. W. (Dyonizy Bek, ul. Zamoyskiego 1) ułatwia słuchaczom pobyt w Zakopanem.

9. *Towarzystwo pomocy naukowej przy szkole przemysłu drzewnego*, ul. Kasprusie 15. Cel: dostarczanie uczniom zapomóg w gotówce, środków do utrzymania, pielęgnowania w razie choroby, udzielanie uczniom zdolniejszym, którzy ukończyli szkołę, środków do dalszego kształcenia zawodowego, wreszcie udzielanie pożyczek bezprocentowych na założenie

własnej pracowni. Władka roczna 2 korony. Członków 11; przewodnicząca Grabska, sekretarz Jarnuszkiewicz, skarbnik Regiec.

10. *Stowarzyszenie uczącej się młodzieży polskiej »Pomoc Bratnia«*, ul. Sienkiewicza 12. Cel: dostarczanie mieszkania i utrzymania w Zakopanem dla uczącej się młodzieży, potrzebującej kuracyi lub odpoczynku, udzielanie pożyczek bezprocentowych na kurację, wynajdywanie lekcyi i t. p. Członków 353: a) honorowy 1, b) założycieli (opłata 200 koron jednorazowo) 42, c) wspierających (opłata 20 koron rocznie) 112 i d) zwyczajnych (opłata 2 korony rocznie) 198; przewodniczący Dr Żychoń.

11. *»Towarzystwo schronienia Nauczycielek«, »Ukraina«*, Stara Polana 2. Cel: ułatwianie chorym nauczycielkom pobytu w Zakopanem przez dostarczanie im pomieszkania i całkowitego lub częściowego utrzymania. Wkładka roczna 2 kor. Członków 90; przewodnicząca Stembartowa, sekretarka Krówczyńska, skarbnik Marchlewska.

12. *»Towarzystwo muzyczne«*, ul. Zamoyskiego 4, »Hotel turystów«. Wpisowe 2 kor., wkładka miesięczna 50 hal. Członków 68. Przewodniczący Sieczka, sekretarz Hottowy, skarbnik Pawlica.

13. *Towarzystwo gimnastyczne »Sokół«*, ul. Jagiellońska 36. Wkładka roczna 6 koron. Członków 50; przewodniczący T. Zwoliński, sekretarz Gołosiński.

14. *Towarzystwo ochotniczej straży pożarnej*, ul. Nowotarska 9. Przewodniczący Dr. Gaik.

15. *Towarzystwo rzemieślnicze »Gwiazda«*, ul. Nowotarska 10. Cel: łączenie się między sobą dla wspólnej zabawy, wzajemnej pomocy itp. Wkładka roczna 12 koron. Członków 75; przewodniczący Ks. Wiśniowski, sekretarz W. Krzeptowski, skarbnik J. Stoch.

16. *Towarzystwo zaliczkowe*, ul. Kościeliska 15. Przewodniczący Ciechomski, dyrektorowie J. Sieczka, M. Gąsienica, Regiec.

17. *Towarzystwo pożyczkowe*, ul. Krupówki 30. Dyrektorowie: Katerla, Fl. Gruzewski i Dzierża.

18. *Towarzystwo »Eleuterya«*, ul. Kościeliska 22. Cel: Walka z alkoholizmem. Przewodniczący A. Bachleda-Tadziak, sekretarka Połocka, skarbnik W. Brzega.

19. *Towarzystwo »Związek Górali«*, ul. Kościeliska 22. Cel: Oświata ogólna oraz w kierunku rolniczym i pszczelniczym; starania nad rozwojem stylu zakopiańskiego i zachowaniem stroju góralskiego; wspieranie przemysłu krajowego. Członkowie założyciele płacą jednorazowo 100 kor., członkowie zwyczajni, którymi mogą być tylko górale, 6 kor. rocznie. Przewodniczący M. Gąsienica, sekretarz W. Krzeptowski.

20. *Towarzystwo Św. Wincentego à Paulo*, przew. hr. Sobańska, sekretarka Drohojowska, skarbnik Z. Gnatowski.

21. *Towarzystwo im. św. Jadwigi*; Cel: opieka nad zaniedbanymi dziećmi. Przew. Ks. Kaszelewski (ul. Krugówki 1).

W. Urzędy.

1. *Biuro komisji klimatycznej*, (t. z. »Klimatyka«), w którym mieści się jednocześnie *biuro adresowe i informacyjne*, ul. Nowotarska 4. Otwarte od godz. 9—12 przed południem i od godziny 3—6 po południu.

Komisja klimatyczna obok lekarza klimatycznego jest organem wykonawczym stacyi klimatycznej. Do składu jej wchodzi: przewodniczący K. Madurowicz, delegat Namiestnictwa, inspektor Stacyi Klim. (urzęduje w biurze w godzinach otwarcia), sekretarz St. Nowakowski, skarbnik Hyc Jan, lekarz klimatyczny oraz 8 delegatów z wyboru, jako przedstawiciele gminy, gości, Towarzystwa Tatrzańskiego, właściciele will, lekarzy, właściciele zakładów leczniczych, wydziału krajowego. Główne zadanie i zakres działania Komisji klimatycznej streszcza się w następujących punktach:

1) zawiaduje ona funduszem klimatycznym w granicach przeznaczenia tego funduszu (§ 14 statutu);

2) stara się o rozwój środków komunikacyjnych do uzdrowiska prowadzących, celem ułatwienia i powiększenia frekwencji gości;

3) wymierza i pobiera taksy i opłaty w granicach oznaczonych § 12 statutu i w wyjątkowych razach uwalnia od uiszczania tych taks i opłat;

4) utrzymuje biuro najmu mieszkań i pośredniczy w zamawianiu i wynajmowaniu tychże;

5) czyni wnioski co do zmiany taks i opłat, co do regulaminu najmu mieszkań, co do cen mieszkań i cenników wogóle i prowadzi w tym celu księgę życzeń i zażaleń dla użytku gości;

6) zawiaduje szpitalem, względnie innym zakładem humanitarnym, gdyby taki ze składek publicznych lub darów i legatów w Zakopanem został utworzony;

7) czuwa nad dobrocią sprowadzanych artykułów żywności, jako to: mięsa, wędlin, jarzyn, grzybów, owoców, nabiału i t. p., nad dobrocią wody do picia, niemniej nad wyszynkiem gorących napojów, jako to: piwa, wina, rumu, wódki i t. p., ażeli nie zawierają zdrowiu szkodliwych składników, wreszcie czuwa nad przyrządzaniem artykułów żywności w piekarniach, restauracjach, cukierniach i mleczarniach;

8) czuwa nad przestrzeganiem należytej czystości i porządku w obrębie uzdrowiska tak na ulicach, placach, drogach, drożynach spacerowych, jak niemniej w dziedzińcach domostw służących dla użytku gości;

9) czuwa nad tem, aby zwierzchność gminna nie dozwalała na wnoszenie takich bu-

dowli, któreby bądź ze względów zdrowotnych, bądź dla braku bezpieczeństwa od ognia szkodę dla gości przynieść mogły, niemniej winna baczyć na to, by w zabudowaniu miejscowości zachowywano pewne linie regulacyjne i aby domy mieszkalne, przeznaczone dla gości, odpowiadały wymogom higieny;

10) czuwa nad tem, aby w razie wybuchu choroby zakaźnej w obrębie uzdrowiska, zwierzchność gminna bezwzględnie zarządziła wszystko, co w myśl obowiązujących ustaw i przepisów dla stłumienia choroby jest wskazane;

11) czuwa nad utrzymaniem porządku co do furmanek na usługi gości i wydaje furmanom książeczki polecające.

Lekarz stacyi klimatycznej zawiaduje sprawami sanitarnemi uzdrowiska i jest zawodowym doradcą komisji klimatycznej. Urzęduje w biurze komisji od godz. 9—10 rano.

Granice obszaru należącego do sfery stacyi klimatycznej oznaczone są na dołączonym planie Zakopanego. Od gości, przebywających w obrębie tych granic, komisya klimatyczna pobiera następujące taksy:

Kto bawi nie dłużej, jak 48 godzin, nie opłaca wcale taksy. Po tym terminie każda pojedyncza osoba płaci po 2 kor. tygodniowo, a każda rodzina, złożona z więcej niż 2 osób, po 5 koron tygodniowo, w ciągu pierwszych

sześciu tygodni pobytu, poczem opłata ustaje. Dzieci do lat 10-u, lekarze i członkowie Wydziału Towarzystwa Tatrzańskiego są zwolnieni od taksy. Służba taksy nie płaci, do niej nie można jednakże zaliczać nauczycieli, bon itp.

W biurze komisji znajduje się księga żądań i życzeń dla użytku gości.

2. *Biuro adresowe i informacyjne*, patrz wyżej: Biuro komisji klimatycznej (ul. Nowotarska 4).

3. *Biuro Towarzystwa Tatrzańskiego*, ul. Kru-pówki 14. (patrz część II, str. 77).

4. *Urząd gminny*, ul. Nowotarska 4. Godziny urzędowe: od 9—12 przed południem i od 3—6 po południu.

Naczelnik gminy Dr. A. Chramiec, (ulica Chramcówki 11), sekretarz W. Krzeptowski, skarbnik Gąsienica. Gminę reprezentują w jej sprawach:

a) Rada gminna z 30 członków z wyboru, i b) zwierzchność gminna, złożona z naczelnika i asesorów, wybranych z grona Rady gminnej.

Do atrybucji gminy należy między innymi:

a) czuwanie nad bezpieczeństwem osób i ich mienia,

b) staranie o zakładanie i utrzymanie gminnych dróg, mostów, ulic, placów i t. p.

c) policja polowa,

d) dozór policyjny nad przedmiotami żywności, targami, miarą, wagą i t. p.,

- e) policja nad czeladzią i wyrobnikami,
- f) policja zdrowia,
- g) policyjny dozór nad obyczajnością publiczną,
- h) policja ogniowa,
- i) sprawy ubogich, opieka nad zakładami dobroczynnymi gminy, zapobieganie żebractwu,
- k) sprawy budowlane,
- l) jednanie stron w sporze będących przez mężów zaufania, wybranych z gminy,
- ł) przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży drogą licytacji, i wiele innych.

5. *Biuro Inspektora Stacji Klimatycznej*, ul. Nowotarska 4. Inspektor K. Madurowicz, delegat Namiestnictwa, przyjmuje od godz. 9—12 przed południem i od godz. 3—6 po południu.

6. *C. k. Posterunek żandarmeryi*, ul. Pod Guziałówką 1.

7. *Inspektor policji*, J. Sokalski, Biuro Stacji klimatycznej, ul. Nowotarska 4; godziny urzędowe: od 9—12 przed południem i od 3—6 po południu; w sezonie letnim od 7—1 przed południem i od 2—8 po południu.

8. *Weterynarz miejski*, St. A. Nowakowski, Biuro Stacji klimatycznej, ul. Nowotarska 4; godziny urzędowe: od 9—12 przed południem i od 3—6 po południu.

9. *Urząd parafialny*, ul. Krupówki 1 (przy kościele parafialnym). Otwarty od godz. 10—12

przed południem. Proboszcz ks. kan. Kaszelewski, kooperator ks. F. Wiśniowski.

10. *Sąd z Nowego Targu* zjeżdża do Zakopanego w pierwszą środę każdego miesiąca i po 15m dla sądzenia spraw miejscowych. Roki sądowe odbywają się przy ul. Nowotarskiej 1.

11. *Urząd pocztowy i telegraficzny*, patrz str. 30—31.

12. *Zarząd dóbr: »Zakopane — Kościeliska«* w Kuźnicach.

13. *Zarząd dóbr: »Poronin«* (z Jaszczurówką) w Poroninie.

II. Jaszczurówka.

Mała osada, wniesiona 907 m. nad pow. morza, odległa o $4\frac{1}{4}$ klm. ku W. od środka Zakopanego, leżąca poza obrębem stacyi klimatycznej zakopiańskiej, przy gościńcu bitym do Morskiego Oka (jazda trwa 30—45 min., patrz cennik jazdy str. 24; pieszo około 1 godz.), gdzie w czasie sezonu letniego przebywa sporo gości.

2 hotele: *»Warszawski«* (20 pokoi) i *»Nad Olczykiem«* (6 pokoi, sala balowa i bufet). Cena pokoi od 1.60 do 2.40 koron dziennie.

4 wille: *»Nad Grotą«* (10 pokoi i kuchnia); *»Reglanka«* (8 pokoi i 2 kuchnie), *»Leontynówka«* (18 pokoi i 2 kuchnie), *»Zofiówka«* (4 pokoje). Cena pokoju dziennie od 1.00 do 2.40 koron.

Leśniczówka (6 pokoi, kuchnia, spiżarka, drewnia, stajnia).

Pocztę doręcza od 15 czerwca do 31 sierpnia rządowy listonosz; raz na dzień pośredniczy stróż zakładowy (także służba omnibusu).

Omnibus do Zakopanego i z powrotem kursuje w czasie od 1 lipca do 31 sierpnia 3 razy dziennie. Ceny jazdy: z Jaszczurówki do zbiegu ulic Zamoyskiego i Chałubińskiego lub odwrotnie 20 hal., do zbiegu ulic Nowotarskiej, Kościeliskiej i Krupówek (gdzie staje) lub odwrotnie 30 hal. Cennik i rozkład jazdy w omnibusie oraz na werandzie hotelu »Pod Giewontem«.

Kąpiele (uczęszczane) w basenach o stałej ciepłocie naturalnej wody 20⁰ C. (cieplice) w miejscu. Ceny kąpielei: dla dorosłych 40 hal. (w abonamencie 30 hal.), dla dzieci 30 hal.

Jaszczurówka należy do dóbr »Poronińskich«, będących własnością spadk. A. Uznańskiego. Zarząd dóbr w Poroninie. Patrz także część II, Nr. 5, str. 114!

III. Poronin.

Wieś w dolinie Nowotarskiej, wzniesiona 743 m. n. p. m. Ostatnia stacya kolei żelaznej podhalskiej przed Zakopanem, odległa od niego 7 klm. (koleją, 17—25 minut jazdy), połączona z Zakopanem również gościńcem bitym (około

45 minut jazdy; patrz cennik jazdy str. 24).
Wiatr halny daje się odczuwać słabo.

W sezonie letnim przebywa tutaj sporo gości.

W Poroninie są:

- 1) kościół parafialny,
- 2) poczta i telegraf,
- 3) sklep »Kółka Rolniczego« z najpotrzebniejszymi artykułami,
- 4) restauracya (w sezonie letnim).
- 5) piekarnia,
- 6) rzeźnia,
- 7) domów, w których są mieszkania dla gości, około 50,
- 8) lekarz gminny.
- 9) kąpiele w Białym Dunajcu,
- 10) szkoła ludowa.

Wycieczki: Jedyna bliska wycieczka na Galicową Grapeę (patrz str. 128). Na inne wycieczki prowadzi droga przez Zakopane (patrz cz. II).

IV. Bukowina.

Wieś ku wschodowi od Zakopanego, położona na wzgórzu 957 m. n. p. m., zasłonięta od północy i zachodu wyższemi nieco wzgórzami. Opadów atmosferycznych w lecie mniej, niż w Zakopanem. Odznacza się wspaniałym widokiem na cały łańcuch Tatr.

W Bukowinie są:

- 1) kościół,

2) willa »Primula« na 12—15 osób; mieszkanie z całym utrzymaniem od 3—5 koron dziennie; przy dłuższym pobycie 10% zniżki. Wikt całodzienny dla przychodzących 3 kor.

3) 6 domków góralskich z mieszkaniami dla gości (bez pościeli). Ceny nie wysokie.

4) sklep »Kółka rolniczego« z różnymi artykułami,

5) wyrąb mięsa,

6) kąpiele w dwóch potokach miejscowych i w rzece Białce, odległej o 1/2 godz. spaceru,

7) poczta w Poroninie, skąd codzień przynosi ją posłaniec, (adresować »przez Poronin stac. pocz., w Bukowinie«).

Uwaga. Dobrze jest zamówić sobie wcześniej (na 1—2 tygodni) miejsce w Bukowinie. Wiadomości udzielają listownie: a) ksiądz Walenty Gadowski, katecheta seminaryum nauczycielskiego w Tarnowie (w lipcu i sierpniu w Bukowinie), oraz b) p. J. Bujas, nauczyciel w Bukowinie.

Wycieczki. Bukowina jest dobrem miejscem do wycieczek w głąb Tatr od Roztoki, dokąd jedzie się furką 2 godz., za 6 koron. Przewodników dobrych brak (patrz część II).

Drogi do Bukowiny: a) koleją podhalską do stacji Poronin; stąd 10 klm. złej drogi do Bukowiny, b) koleją podhalską do Nowego Targu: stąd 18 klm. niezłej drogi do Bukowiny. Dobrze jest zamówić sobie furkę z Bukowiny do

Nowego Targu, gdyż fiakrzy nowotarscy bardzo drogo żądają.

V. Witów.

Duża wieś, ciągnąca się wzdłuż zachodniego brzegu Czarnego Dunajca, na wysokości 800—850 m. n. p. m., odległa o 16 klm. od Zakopanego (od dworca kolei) ku północnemu zachodowi. Co roku przebywa tutaj w lecie kilka rodzin. Warunki bytu bardzo skromne, ale nie drogie.

Mieszkania: 1) kilkanaście mieszkań u górali w samym Witowie lub obok w zagrodach działkowych po drugiej stronie Czarnego Dunajca. Można tu mieszkać w przysiółku Płazówce (900 m. n. p. m.), odległym o 3 klm. od Witowa obok drogi do Zakopanego, ale mieszkania tam droższe, wiktuały z Witowa, dostęp trudny; 2) t. zw. »Hotel« — skrzydło karczmy, posiadające na górze 4, a na dole 3 pokoje; stół można mieć na miejscu; właściciel Langer (izraelita), do którego należy karczma; sklepik w niej.

Wiktuały: 1) sklep Kółka rolniczego; — 2) sklepik przy karczmie; 3) mięso przynajmniej raz w tydzień w karczmie, gdzie je można też przechowywać w lodowni.

Kościół parafialny w Chochołowie o 7 klm. drogi. Nabożeństwa niedzielne w lecie także w kaplicy w Płazówce.

Kąpiel w czasie upałów w Czarnym Dunajcu; temperatura wody nie wyższa nad 12^oC.

Uwaga. Po informacye najlepiej zgłaszać się do wójta witowskiego p. Tomasza Mateji (poczta Czarny Dunajec).

Wycieczki. Do najbliższych wycieczek w góry należą: do doliny Kościeliskiej i dol. Chochołowskiej (patrz część II).

Drogi. Z dworca kolejowego w Zakopanem do Witowa jedzie się furką góralską (droga zła przeważnie) około 2 godz. Furki można zamawiać listownie w Witowie do pociągu. Za parokonną płaci się około 6 kor., za jednokonną 4 kor. — Można tu jechać z Nowego Targu przez Czarny Dunajec i Chochołów: gościniec dobry, ale jazda trwa 4 godz. Połączenie to ułatwi znacznie kolej Nowy Targ — (Chochołów) Sucha Hora, która ma być wkrótce ukończoną.

VI. Biały Dunajec.

Wieś nad Białym Dunajcem, około 700 m. n. p. m. — Przystanek kolei podhalskiej, odległy od Poronina 4 klm., a od Zakopanego 11 klm. — Kilkanaście domków dla gości (o 3 pokojach i kuchni zwykle) w cenie od 80 kor. na sezon. — Produkty wszelkie donoszą; można je też sprowadzać z sąsiedniego Poronina (także szosą). Kąpiel w Białym Dunajcu.

CZEŚĆ II.

KRÓTKI PRZEWODNIK

PO TATRACH.

WYDZIAŁ
KATEDRA PRZEWODNIK
MATEMATYKI

I. Towarzystwo Tatrzańskie.

Stalą siedzibą Towarzystwa Tatrzańskiego jest *Kraków. Biuro T. T.* w Krakowie otwarte jest od godziny 11 do 12 przed południem codziennie przez cały rok, z wyjątkiem sezonu letniego, podczas którego urzęduje w Zakopanem.

W Zakopanem *Biuro T. T.* mieści się w własnym domu: »*Dworcu tatrzańskim*« przy ul. *Krupówkach 14.* W »*Biurze T. T.*« odbywają się posiedzenia Wydziału T. T. (zwykle raz na miesiąc) oraz Komisji jego.

Przy »*Biurze T. T.*« w Krakowie znajduje się archiwum T. T. W »*Dworcu tatrzańskim*« w Zakopanem, oprócz Biura (Kancelaryi), połączonego z bezpłatną wypożyczalnią książek (tylko dla Członków T. T., za kaucyą 4 koron), otwartego od godz. 9—12 przed południem codziennie przez cały sezon letni, mieszczą się nadto: obszerna Czytelnia czasopism i Sala zebrań (z bufetem), otwarte codziennie od 9 godz.

rano do 7 godz. wieczorem, przez cały sezon letni, do których wstęp jednak mają tylko Członkowie T. T. — W »Dworcu tatrzańskim« na poddaszu jest 8 niewielkich pokoi pojedynczych, do wynajęcia. Obok »Dworca tatrzańsk.« niewielki ogród.

Cel T. T. opiewa § 1 statutu jego:

a) Umiejętne badanie Karpat i Tatr, oraz rozpowszechnianie zebranych o nich wiadomości;

b) Zachęcanie do ich zwiedzania, tudzież ułatwianie przystępu do nich i pobytu tamże swoim członkom, oraz badaczom przyrody i artystom, udającym się do tych gór w celach naukowych lub artystycznych;

c) Ochrona rzadszych gatunków zwierząt i roślin halskich (alpejskich), jak np.: kozic, świstaków, limb, cisów, szarot (*Gnaphalium leontopodium*) i t. p.

d) Popieranie właściwych okolicom górskim gałęzi gospodarstwa i drobnego przemysłu górskiego.

Godłem T. T. jest kozica.

T. T. kieruje moralnie instytucją przewodników.

Wydział T. T. składa się z prezesa (Antoni hr. Wodzicki), pierwszego (dr. Stanisław Ponikło) i drugiego (ks. Jozafat Sobierajski) wiceprezesa, oraz 15 członków Wydziału, z któ-

rych jeden jest sekretarzem (Dr. Jan Nowicki) i jeden podskarbisem (Dr. Michał Kirkor). W obrębie Wydziału istnieją komisye do poszczególnych spraw, np. komisya skarbowa, redakcyjna, komisya robót w Tatrach i t. p. Oprócz tego T. T. posiada swoich przedstawicieli, t. zw. delegatów, w rozmaitych miejscowościach.

T. T. posiada członków: 1) honorowych 17, 2) założycieli 16, 3) dożywotnich 9, 4) zwyczajnych 1760¹⁾.

Składający na rzecz T. T. jednorazowo 200 koron, staje się członkiem założycielem, a 100 koron — członkiem dożywotnim. Jedni i drudzy, jako też członkowie honorowi, korzystają ze wszystkich praw członków zwyczajnych i żadnych dalszych opłat nigdy nie uiszczają. Członek zwyczajny płaci jednorazowo 2 korony tytułem wpisowego i następnie po 6 koron rocznie (rok T. T. zaczyna się z d. 1 stycznia). Każdy członek T. T. otrzymuje legitymację na swoje imię (a na życzenie — oddzielną dla rodziny, t. j. żony i małoletnich dzieci), którą zawsze powinien nosić przy sobie i okazać na żądanie tam, gdzie tytuł członka T. T. daje jakiegokolwiek prerogatywy. Do prerogatyw tych należą:

---

¹⁾ Członkowie oddziałów: Pienińskiego i Czarnohorskiego nie są tutaj wliczeni.

1) Otrzymywanie bezpłatne co roku »Pamiętnika T. T.«.

2) Otrzymywanie bezpłatne premium, które stanowi najczęściej serya »Widoków tatrzańskich«, złożona z 4—5 heliograwiur w formacie 13/23 cm.

3) Korzystanie ze zniżonych cen noclegów (łóżek) w schroniskach T. T.

4) Korzystanie ze zniżonych cen biletów sezonowych do kąpieli w *Jaszczurówce* (w cieplicach 20⁰ C.).

5) Korzystanie z rozmaitych urządzeń Towarzystwa Tatrzańskiego mieszczących się w »Dworcu tatrzańskim« w Zakopanem i »Biurze T. T.« w Krakowie, jako to: biblioteki, czytelni, sali zebrań i t. p.

Oprócz wielkiej ilości ścieżek górskich, które w ostatnich latach zaczęło robić T. T. ze szczególną starannością i oznaczać farbami, posiada ono dotąd w górach: 1) 4 gospody, t. j. większe schroniska pod opieką gospodarzy, z kuchnią, gdzie można dostać skromnego jedzenia i napoi, mianowicie: przy Morskiem Oku (20 łóżek), w Roztoce (25 łóżek), przy Wielkim Stawie w dolinie Pięciu Stawów Polskich (8 łóżek) i na Hali Gąsienicowej (7 łóżek)¹⁾;

---

¹⁾ Górską gospoda przy Czarnym Stawie pod Kościelcem należy do p. J. Sieczki i T. T. za nią nie

2) 7 schronisk zamykanych (z drzwiami, bez gospodarzy), od deszczu, w rozmaitych miejscowościach wysoko w górach, i 3) 6 altan otwartych, od deszczu, w dolinach ²⁾).

Ceny łóżek, oraz jadła i napoi w schroniskach T. T., a także używania łodzi lub tratwy (gdzie one są) są stałe, a cenniki przybite w schroniskach w widocznych miejscach.

Do obowiązków członków T. T. należy wspierać Towarzystwo moralnie, w razie możliwości i materyalnie.

Co roku, podczas sezonu letniego, odbywa się w Zakopanem wiec obecnych tam członków T. T. (wstęp za okazaniem osobnej legitymacyi, wydawanej przed wiecem w biurze T. T.), na którym wyrażają swe życzenia, rozpatrywane i ewentualnie uwzględniane potem przez Wydział T. T.

Przy T. T. istnieje »Sekcyja turystyczna Towarzystwa Tatrzańskiego« z siedzibą w Zakopanem, używająca własnej pieczęci i posiadająca własny Zarząd, składający się z przewodniczącego, jego zastępcy, sekretarza, który jest zarazem gospodarzem i skarbnikiem, oraz

---

odpowiada, jak również za prywatną gospodę na Gubałówce.

²⁾ Szczegółowe wzmianki o wszystkich gospodach, schroniskach i altanach znajdują się przy opisie wycieczek w rozdziale VI.

czterech członków. Członkiem Sekcyi może być każdy członek T. T., opłacający ponad zwykłą wkładkę do T. T. dodatkowo 2 korony rocznie, na co otrzymuje osobną kartę legitymacyjną co roku.

Cel Sekcyi stanowi (§ 4 Statutu Sekcyi): »praca około rozwoju turystyki polskiej, szerzenie wśród ogółu zamiłowania do taternictwa i ułatwianie zwiedzania Tatr. Środkami do tego (§ 5 Statutu) są:

1. Inicytywa i zachęta w przedsięwzięciu wycieczek w Tatry.
2. Organizowanie wycieczek zbiorowych.
3. Współdziałanie z Towarzystwem Tatrzańskim w racjonalnem udostępnianiu Tatr.
4. Utrzymywanie w Zakopanem biura informacyjnego.
5. Nadzór nad przewodnikami i fachowe kształcenie tychże.
6. Zebrania, pogadanki towarzyskie, oraz odczyty treści turystycznej i naukowej.
7. Szczegółowe badanie Tatr pod względem topograficznym i rozpowszechnianie zebranych wiadomości.
8. Wydawanie publikacji, dotyczących taternictwa.
9. Utrzymywanie stosunków z podobnemi Towarzystwami w kraju i zagranicą, w celu wymiany spostrzeżeń i zaprowadzenia mo-

żliwych ulepszeń na każdym polu działalności Sekcyi.

10. Zbieranie publikacyi, map, fotografij i wogóle zakładanie wszelkich zbiorów turystycznych, z celem Sekcyi w związku będących«.

II. Tatry.

Długość *Tatr* wynosi około 56 klm., szerokość około 26 klm., powierzchnia około 1.400 klm. kwadr.

Odróżniamy w nich 3 części:

- 1) *Tatry Wschodnie* czyli *Wysokie*, granitowe, z najwyższymi, przeważnie urwistymi i nagimi szczytami i licznymi jeziorami (stawami);
- 2) *Tatry Zachodnie*, wapienne, ze szczytami niższymi, przeważnie kopulastymi, trawiastymi,
- i 3) *Tatry Bialskie*, również wapienne, najniższe, przylegające od północnego wschodu do *Tatr Wschodnich*.

Granicę pomiędzy Wschodniemi a Zachodniemi stanowi przełęcz *Liliowe* (1960), między Wschodniemi i Bialskimi przełęcz *Pod Kopą* (1756).

Charakter krajobrazów *Tatr* granitowych można określić jako majestatyczny, wspaniały, piękny, często groźny, natomiast charakter *Tatr* wapiennych jest romantyczny, uroczy, bardziej

łagodny. W wapiennych Tatrach są liczne groty, np. Bialskie, Kościeliskie i w. i.

Najwyższe szczyty tatrzańskie leżą w Tatrach Wschodnich; są nimi: Gierlach (2663), Łomnica (2634), Lodowy (2630) i Durny (2625).

W Tatrach Zachodnich najwyższym szczytem jest Bystra (2250), a w Bialskich Hawrań (2151).

Najwyższym szczytem, leżącym najbliżej od Zakopanego jest Świnica (2306).

Do najwyżej położonych jezior, czyli stawów, należy: Furkotny Wielki Wyżni (2154), do największych: Wielki Staw z Pięciu Polskich (34,84 ha. powierzchni), który jest jednocześnie i najgłębszy (78 metr.).

Pomimo, że Tatry wznoszą się znacznie ponad idealną linię wiecznego śniegu (około 1950 metr.), lodowców w nich niema, a wieczne śniegi leżą pospolicie tylko w głębokich żlebach i szczelinach zwróconych ku północy. Ślady epoki lodowej znać w licznych zwałach (morenach) obok jezior, w dolinach (np. granitowe bryły, przyniesione przez lodowce w dolinie Bystrej, obok drogi do Kuźnic i w. i.). Kraina uprawna sięga w Tatrach do 1000 metr. n. p. m., granica górna lasów leży na wysokości około 1560 metr. n. p. m., po za nią ciągnie się kraina kosodrzewiny (kosówki) do 1960 metr. n. p. m. Powyżej spotykamy już tylko trawia-
ste zbocza i nagie grzbiety (turnie).

Pod Krywaniem były niegdyś kopalnie złota. W dolinie Jaworzynki, Kościeliskiej, Malej Łąki i Chochołowskiej niedawno jeszcze wydobywano rudę żelazną i przerabiano ją następnie, o czym świadczą nazwy: Kuźnice, Huciska itp. Pod względem bogactw mineralnych Tatry nie są jeszcze należycie zbadane.

Do charakterystycznych, bardziej interesujących roślin tatrzańskich należą przede wszystkim: kocie łapki czyli szarotki, rosnące zwykle na niedostępnych skałach wapiennych, pospolicie obok delikatnie pachnących gwoździaków; złotogłów, który wszedł do ornamentyki góralskiej, liczne gatunki pachnących storczyków, kosodrzewina, czyli kosówka, oraz dość rzadka już obecnie limba. Wreszcie można wspomnieć jeszcze o pewnym wodorosie (*Chroolepus Jolithus* Ag.), który tworzy brunatnoczerwone powłoki na głazach granitowych i posiada piękny zapach fiołków.

Ze zwierząt zasługuje tu na uwagę w pierwszym rzędzie: świstak, żyjący w norach na południowych i wschodnich zboczach wysokich gór, oraz kozica. Następnie zasługuje na wzmiankę: niedźwiedź i bardzo już rzadki obecnie ryś, z gadów jadowita żmija w kilku odmianach, oraz salamandra plamista, zwana jaszczurem, od której pochodzi nazwa Jaszczurówki.

Do osobliwości tatrzańskich należy wiatr

halny, tak nazwany ponieważ wieje z hal, t. j. z gór, od południa lub od połd.-zachodu, znany zatem tylko na Podhalu. Występuje najgwałtowniej w końcu jesieni i na początku zimy. Wieje z przerwami zupełnej ciszy i dochodzi niekiedy siły strasznego huraganu, wyrwijąc drzewa z korzeniami, przewracając domy i t. d. Jest suchy i bardzo ciepły.

Podczas zachodu słońca występuje czasami (widziane od strony północnej, np. z Zakopanego), pałanie czyli żarzenie się gór, szczególnie wspaniałe pod jesień.

Niekiedy, najczęściej w jesieni, pojawiają się t. zw. suche dymy (mgły), zapowiadające zwykle dłuższą pogodę, które przysłaniają góry tak, że wydają się, jakby odsunięte w niezmierną dal.

Co do ludności, to północną stronę Tatr, t. j. całe Podhale, oraz część Spiża na wschodzie i część Orawy na zachodzie (należących do Węgier) zamieszkują Polacy, resztę Spiża i Orawy oraz cały Liptów na wschodniej, zachodniej i południowej stronie Tatr Słowacy, mową dość nam blizcy.

Górale polscy pasają w halach i na polanach bydło i owce, które zachodzą nieraz bardzo wysoko w turnie. Nad stadem (kierdelem) owiec ma pieczę baca; jego pomocnicy zwą się juhasami, a tych znowu — gońcami. Na

halach wyrabiają oszczyпки (serki) i żentycę Mleko krowie (z bliższych hal głównie), znoszą lub zwożą w płaskich beczułkach, t. zw. obońkach.

Chcący zapoznać się dokładniej i wszechstronniej z Tatrami pod względem przyrodniczym znajdują odpowiednie wiadomości w pracy Dra Stanisława Eliasza Radzikowskiego pod tytułem: »Pogląd na Tatry«, stanowiącej IV rozdział »Illustrowanego Przewodnika do Tatr i t. d.« Walerego Eliasza (patrz rozdział V str. 104).

III. Wskazówki dla turystów.

Odzież powinna być lekka i mocna, najlepiej wełniana (kobiety bez gorsetów), kapelusz lekki filcowy. Obuwie wygodne, sznurowane, na niskich obcasach, najlepiej używane, ale mocne. Ciepłe okrycie należy mieć ze sobą w zapasie, np. serdak, plaid, oraz lekki płaszcz nieprzemakalny. Na bliższych wycieczkach można taki płaszcz zastąpić parasolem z mocną rączką, któryby mógł służyć jako kij do podpierania się. Na trudniejszych jednak parasol zawadza: wtedy dobra ciupaga lub mocny długi kij jest niezbędny.

Żywność. Nawet na najkrótsze wycieczki dobrze jest brać ze sobą, chociażby do kieszeni, cokolwiekbań do zjedzenia. Przy większych

jest to prawie niezbędne. Co i ile brać, zależy od tego, dokąd się idzie, na jak długo i co można przypuszczalnie dostać w drodze. Jako pożywienie zasługują przede wszystkim na uwagę: dobra szynka, ser, jaja na twardo, masło, bułki lub chleb (jeżeli można dostać: kurczęta, bite kotlety wołowe lub cielece), z napojów: trochę koniaku i wina czerwonego (głównie do herbaty, gdyż używanie trunków podczas wycieczki nie jest dobrem), przede wszystkim zaś herbata; następnie: czekolada i cukierki (cukier dodaje sił przy chodzeniu, wskutek tego dobrze jest pić mocno słodzoną herbatę), oraz cytryna. Należy mieć ze sobą kieszonkową szklanę na wodę. Turystom, udającym się na węgierską stronę Tatr należy polecić, żeby się zaopatrzyli w należyty zapas żywności w Zakopanem, gdyż tam panuje niesłychana drożyzna. Bardzo drogie są też powozy i hotele.

Pieniądże drobne powinny być zawsze w zapasie.

Z drobiazgów: zapalki, świeca, nici, igły, szpilki, agrafki, korkociąg, scyzoryk, małe nożyczki, sznurki, plasterek angielski i t. p. przydać się mogą zawsze.

Przewodnik po Tatrach, *mapa Tatr* oraz kompas są niezbędne; bardzo przydatną jest również luneta lub dobra lornetka teatralna.

Czas. Należy zawsze pamiętać o tem, żeby na wycieczki wychodzić możliwie najwcześniej: na większe, całodzienne, najpóźniej o 5-ej, na mniejsze, najpóźniej o 7-ej godzinie rano. Wędrówki w górach o szarej godzinie należą do przykrych, a w nocy wprost do niebezpiecznych, pochłaniających przytem najmniej 2—3 razy tyle czasu, ile go potrzeba na przejście tej samej drogi w dzień. Przytem piękne widoki, szczególnie w dolinach i kotlinach, gdzie słońce prędko zachodzi, ma się właśnie w dzień, koło południa, w pełni blasku słonecznego. Wyższe szczyty znowu, jak np. Łomnica, Gierlach i t. p., wolne są od mgły zwykle tylko do południa. Do tego należy dodać i przykrość, jakiej się doznaje w górach na myśl o braku czasu na dłuższe zatrzymanie się bądź dla podziwiania widoku, bądź też dla odpoczynku, jakoteż na myśl o konieczności wyteżniania sił, ażeby za dnia zdążyć do domu lub do schroniska. Dobrą pogodę, tak pożądaną do wycieczek, trudno naturalnie przewidzieć. Wszelako można jej oczekiwać, jeżeli barometr w »Domu klubowym T. T.« przy ulicy Krupówkach 14 wskazuje wyżej niż 692 mm.

Zachowanie się w górach. Przedewszystkiem nie należy na wycieczkę wybierać się na czczo. Z początku iść wolno, często robić krótkie przystanki od $\frac{1}{2}$ —1 minuty, szczegól-

nie przy wchodzeniu na stromą górę, przy-
czem nie należy siadać, lecz stać. Na piargach
i ruchomych głazach iść ostrożnie, ażeby nie
strącać kamieni w dół, któreby mogły uderzyć,
zranić boleśnie, a nawet zabić kogokolwiek
z idących niżej, których możemy nawet w tej
chwili nie widzieć. W żadnym razie nie strą-
cać głazów dużych ze szczytów dla zabawki,
bo i w ten sposób możemy stać się powodem
śmierci kogoś idącego w głębi. Ważną rolę
przy chodzeniu w górach odgrywa natura
gruntu: po granitach idzie się pewniej, gdyż
są one z małymi wyjątkami chropawe i mocne,
natomiast wapienie są gładkie, ślizgie, spę-
kane, wskutek czego wymagają wielkiej roz-
wagi i ostrożności przy chodzeniu po nich,
szczególnie po deszczu. Na dłuższych przy-
stankach nogi trzymać wyciągnięte. W miej-
scach otwartych, gdzie jest wiatr, szczególnie
gdy się jest choć trochę spoconym, okryć się
dobrze plaidem, wdziać na siebie serdak lub
palto i pozapinać się. Bez potrzeby nie pić
wody, a po napiciu się zaraz iść dalej, wtedy
bowiem i zimna woda nie zaszkodzi. Na popa-
sach zaczynać od wypicia gorącej herbaty (ni-
gdy zimnej wody) i to możliwie słodkiej. W cza-
sie wycieczki często zatrzymywać się i rozgła-
dać dokoła. Dla dłuższych spoczynków wybie-
rać miejsca najpiękniejsze, najdłużej zaś za-

trzymywać się w miejscu, które stanowi cel wycieczki, np. szczyty, przełęcze, stawy, najpiękniejsze miejsca dolin i tam urządzać najdłuższe popasy (często wbrew radom i życzeniom przewodników; o tem należy ich — jeżeli to możliwe — wcześniej zawiadomić i tego od nich stanowczo żądać). Potrzeba także pamiętać, ażeby w miejscach popasów, po popasie, wszystkie brudne papiery, słomianki z flaszek i t. p. zebrać razem i spalić, a flaszki próżne, korki i t. p. usunąć w głąb lasu lub w głębokie szczeliny skał, ażeby nie robić z tych uroczych miejsc wstrętnych śmietników, stanowiących przykry kontrast z otoczeniem. Żądać tego należy od towarzyszących górali, jak również od gospodarzy schronisk. W schroniskach i altanach nie pisać po ścianach, stołach i ławkach. Postępując inaczej, wydajemy samym sobie smutne świadectwo braku poczucia piękna i wszelkich względów dla tych, którzy w tem samem miejscu po nas będą odpoczywali.

Naostatek winniśmy również i o tem pamiętać, że ścieżki i drogi, po których chodzimy, stanowią własność prywatną, którą należy szanować: nie schodzić więc z drogi na łąki i młode kultury leśne, które się przez to depce i niszczy, dróg zakazanych nie używać i nie strzelać, choćby dla zabawki.

Woźnice, przewodnicy i tragarze. Pomimo

tego, że ci mają stałe ceny, podane w książeczkach legitymacyjnych, które winni mieć zawsze przy sobie, należy dokładnie omówić z nimi wszelkie warunki, nawet przewidzieć możliwe ewentualności, ażeby uniknąć później wyzysku z ich strony, a co najmniej sporu i przykrości¹⁾. A o to bardzo łatwo, szczególnie przy zmianach pierwotnego planu wycieczki w drodze: czy to co do kierunku wycieczki, czy też (i to najbardziej) co do czasu. Z drugiej zaś strony, należy tych ludzi traktować grzecznie, szczególnie przewodników, których opiece powierzamy siebie podczas wycieczki.

Cennik furek i powozów patrz str. 24, cennik i adresy przewodników str. 99.

Przy dłuższych wycieczkach najlepiej gościć się na dnie, tak z przewodnikami i tragarzami, jak i z woźnicami.

Należy przestrzegać, żeby nie zabierać bez potrzeby naraz większej ilości ukwalifikowanych przewodników, przedewszystkiem lepszych, których może tedy zabraknąć innym turystom. W żadnym razie zaś nie należy posługiwać się nie-przewodnikami, a to ze względów: 1) że

---

¹⁾ Zażalenia na przewodników należy wnosić do Biura T. T. w »Domu klubowym T. T.« na ul. Krupówkach 14, a na woźniców do c. k. Stacji klimatycznej, ul. Nowotarska 4.

nie mają oni często odpowiednich kwalifikacji, 2) że nie są przed nikim odpowiedzialni za możliwe wykroczenia, 3) że stając do konkurencji z ukwalifikowanymi przewodnikami (patrz rozdz. IV), obniżają przez to ich wartość fachową, ponieważ ci ostatni chodząc mniej po górach, tracą stopniowo swe wiadomości fachowe dawniej nabyte i mało nabywają nowych, a wreszcie tracą należący się im z urzędu zarobek za przewodnictwo i tem się zniechęcają do swego stanu, co należy stwierdzić ze smutkiem.

Cennik łóżek oraz cenniki jadła i napoi w schroniskach T. T. są przybite wszędzie na ścianie, w widocznym miejscu. Okazania cennika należy żądać. Członkowie T. T. mogą korzystać ze zniżonej ceny noclegu jedynie za okazaniem legitymacyi za rok bieżący. Gospody T. T. są otwarte zawsze w pełni sezonu letniego, natomiast na początku jego (w czerwcu) i na końcu (we wrześniu), szczególnie podczas dłuższej słoty, są niekiedy zamknięte. Wybierający się w tym czasie w góry mogą zasięgnąć odpowiednich informacyi przed wycieczką w Biurze T. T. «Dom klubowy T. T.», ul. Krućpówki 14.

Naostatek pożądanem jest, w interesie dobra publicznego, ażeby każdy turysta notował sobie wszelkie uszkodzenia ścieżek, mostków i schronisk w górach i donosił o tem T. T.,

bądź wpisując odpowiednie uwagi w przeznaczonej do tego księdze w biurze T. T. (Zakopane, »Dom klubowy T. T.« ul. Krupówki 14), lub też, spisane poprzednio na osobnych kartkach, przynosił do biura i wręczał gospodarzowi. (Naturalnie, wiadomości muszą być dokładne, ze szczegółowym podaniem miejscowości, dnia i t. d.).

Krótki pobyt.

Dla osób, które przyjeżdżają do Zakopanego na bardzo krótko, np. na $\frac{1}{2}$ do 3 dni, i wcale nie znają Tatr, podajemy tutaj spis wycieczek do miejscowości najbardziej godnych widzenia, które w danym czasie można zrobić. Pod a wymienione są wycieczki łatwiejsze, pod b zaś trudniejsze, wymagające pewnego wysiłku oraz niekiedy pewnej wprawy w chodzeniu po górach i obojętności na widok przepaści. Z licznych, wymienionych poniżej miejscowości, do najpiękniejszych, najbardziej godnych widzenia należą: z jezior — Morskie Oko, Czarny Staw nad Morskiem, Czarny Staw pod Kościelcem, z dolin — Kościeliska i dolina Białej Wody, ze szczytów — Rysy i Świnica.

Pół dnia.

a) 1) Do doliny Kościeliskiej (zwiedzenie w niej Krakowa i groty Mylnej), albo:

2) Z Kuźnic »ścieżką nad Reglami« do doliny Strążyskiej (jeżeli czas i siły pozwalają — z przełęczy Czerwonej czyli Wolarzyska na Wielką Rówień i stąd do Strążyskiej) i do Zakopanego, albo:

3) Z Zakopanego do doliny Strążyskiej i na Wielką Rówień, albo:

4) Do Kuźnic i na szczyt Nosala.

b) Do Czarnego Stawu pod Kościelcem.

Jeden dzień.

a) 1) Do Czarnego Stawu pod Kościelcem, stąd przez przełęcz między Kościelcem i Małym Kościelcem do Stawków Gąsienicowych pod Świnicą i stąd do Zakopanego, albo:

2) Drogą jezdnią obok Wodogrzmotów Mickiewicza do Morskiego Oka i z powrotem, albo:

3) Do doliny Kościeliskiej (zwiedzenie w niej Krakowa, Groty Zimnej lub Mylnej i Raptawickiej, oraz Stawu Smereczyńskiego).

b) 1) Na Świnicę (wprawniejsi turyści niechaj wracają ze szczytu przez Zawrat i obok Czarnego Stawu pod Kościelcem), lub (dla wprawnych i obojętnych na przepaści) na Kozi Wierch, albo:

2) Na Czerwone Wierchy (dla słabiej chodzących).

Dwa dni.

a) 1) *Pierwszy dzień*: końmi do mostu kamiennego nad Pośrednim Wodogrzmotem Mickiewicza, stąd do doliny Białej Wody pod Młynarzem, i na noc do Morskiego Oka;

Drugi dzień: do Czarnego Stawu nad Morskiem, do Wodogrzmotów Mickiewicza i do Zakopanego końmi, albo:

2) *Pierwszy dzień*: do Czarnego Stawu pod Kościelcem, stąd przez przełęcz między Kościelcem a Małym Kościelcem do Stawków Gąsienicowych pod Świnicą, stąd do Zakopanego;

Drugi dzień: do doliny Kościeliskiej (zwiedzić w niej Kraków, Grotę Zimną, Mylną i Raptawicką oraz Staw Smereczyński).

b) 1) *Pierwszy dzień*: przez Zawrat (lub Świnicę, lub Krzyżne, lub Kozi Wierch, lub Wrota Chałubińskiego) do Morskiego Oka na noc;

Drugi dzień: do Czarnego Stawu nad Morskiem, do Wodogrzmotów Mickiewicza i do Zakopanego (kto ma dość sił i 4 godziny czasu może od Wodogrzmotów zwiedzić dolinę Białej Wody pod Młynarzem), albo:

2) *Pierwszy dzień*: końmi do Wodogrzmotów Mickiewicza, do doliny Białej Wody i na noc do Morskiego Oka;

Drugi dzień: na Rysy i z powrotem końmi do Zakopanego, albo:

3) *Pierwszy dzień*: końmi obok Wodogrzmotów Mickiewicza do Morskiego Oka, stąd do Czarnego Stawu nad Morskiem, nocleg przy Morskiem Oku;

Drugi dzień: pieszo przez Miedziane do Doliny Pięciu Stawów Polskich, stąd albo do Wodogrzmotów Mickiewicza i końmi do Zakopanego, albo (kto ma jeszcze dość czasu i sił) przez Zawrat do Zakopanego.

Trzy dni.

a) 1) *Pierwszy dzień*: końmi do Wodogrzmotów Mickiewicza, stąd do doliny Białej Wody i na noc do Morskiego Oka;

Drugi dzień: do Czarnego Stawu nad Morskiem, (końmi) do Wodogrzmotów Mickiewicza i do Zakopanego;

Trzeci dzień: do doliny Kościeliskiej (zwiedzenie w niej Krakowa, Groty Zimnej, Mylnej i Raptawickiej oraz Stawu Smereczyńskiego).

b) 1) *Pierwszy dzień*: przez Zawrat (lub Świnicę, lub Krzyżne, lub Kozi Wierch, lub Wrota Chałubińskiego) do Morskiego Oka na noc;

Drugi dzień: na Rysy i z powrotem do Morskiego Oka, stąd końmi do Zakopanego;

Trzeci dzień: do doliny Kościeliskiej (zwiedzenie w niej Krakowa i groty Zimnej, Mylnej i Raptawickiej), albo:

2) *Pierwszy dzień*: końmi do Wodogrzmotów Mickiewicza, stąd do doliny Białej Wody i do Morskiego Oka na noc;

Drugi dzień: na Rysy i z powrotem do Morskiego Oka, stąd końmi do Zakopanego;

Trzeci dzień: do doliny Kościeliskiej (zwiedzenie w niej Krakowa i grotty Zimnej, Mylnej i Raptawickiej), albo:

3) *Pierwszy dzień*: końmi obok Wodogrzmotów Mickiewicza do Morskiego Oka na noc (wcześnie!);

Drugi dzień: przez Rysy do Stawu Popradzkiego lub (dla silniejszych i dobrze chodzących) do Jeziora Szczyrbskiego na noc;

Trzeci dzień (uciążliwego marszu długiego): przez przełęcz Koprową, przełęcz Liliowe do Zakopanego, albo:

4) *Pierwszy dzień*: obok Czarnego Stawu pod Kościelcem, przez Zawrat na Świnicę, stąd obok Stawków Gąsienicowych do Zakopanego;

Drugi dzień: do doliny Kościeliskiej (zwiedzić w niej Kraków, Grotę Zimną, Mylną i Raptawicką oraz Staw Smereczyński);

Trzeci dzień: z Kuźnic »Ścieżką nad Reglami« przez Wielką Rówień i Małą dolinkę do doliny Strażyskiej i stąd do Zakopanego, albo:

5) *Pierwszy dzień*: końmi do Wodogrzmotów Mickiewicza, stąd doliną Białej Wody przez

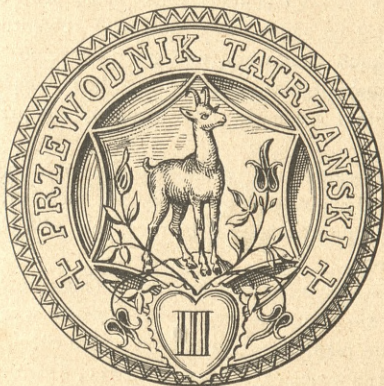
przełącz »Polski Grzebień« na noc do schroniska (»Dom śląski«) w dolinie Wielkiej;

Drugi dzień: na Gierlach i z powrotem na noc do schroniska;

Trzeci dzień: powrót tą samą drogą do Zakopanego.

IV. Przewodnicy i tragarze.

Najlepszymi przewodnikami w Tatrach są nasi górale polscy. Noszą oni odznaki okrągłe

z białej blachy alpakowej z godłem T. T., t. j. kozicą w środku, z napisem wkoło: »Przewo-

dnik tatrzański« i numerem rzymskim klasy, do której należy. Dziela się oni na trzy klasy, odpowiednio do swoich umiejętności, t. j. do kąd umieją i mają prawo wodzić turystów.

Każdy przewodnik posiada książeczkę legitymacyjną, opiewającą na jego imię, z numerem porządkowym, numerem klasy, do której należy, adresem jego mieszkania, rysopisem jego osoby, ceną za przewodnictwo, wyszczególnieniem miejscowości, do których umie i ma prawo wodzić, oraz wykazem obowiązków swoich względem gościa ¹⁾. Książeczkę tę (podobnie jak i odznakę) musi nosić przy sobie, okazać na żądanie i zostawić ewentualnie w rękach zamawiającego go na wycieczkę do jej rozpoczęcia. Przewodnik bez książeczki i odznaki nie może być uważany za przewodnika.

Tragarze nie posiadają żadnych odznak i książeczek. Odpowiadają za nich przewodnicy, umawiający i biorący ich ze sobą do pomocy.

Każdemu przewodnikowi i tragarzowi należy się w czasie wycieczki oprócz wynagrodzenia pieniężnego, o którym mowa niżej, także i pożywienie, czyli t. zw. strawne, które można

---

¹⁾ Patrz uwagi dotyczące przewodników i tragarzy na końcu III rozdziału.

zastąpić pieniędzmi, w wysokości 2 kor. dziennie na osobę.

Przewodnicy, zebrani d. 29 lipca 1900 r. w biurze Tow. Tatrzańskiego, wybrali z pośród siebie siedmiu delegatów do komisji klasyfikacyjnej przewodników pod przewodnictwem członka T. T. Weszli do niej: Bachleda Klemens, Gąsienica Józef ze Szymoszkowy, Gąsienica Tomasz, Obrochta Bartłomiej Roj Maciej Spyrkowski, Tatar Szymon (starszy), Wala Jan. Podany tutaj podział przewodników jest dziełem tej komisji.

I. klasa.

Każdy przewodnik tej klasy umie wodzić po całych Tatrach. Wynagrodzenie za cały dzień wynosi, oprócz strawnego, 6 kor. W dniu, w którym wyprowadzi na jeden z następujących szczytów: Gierlach, Łomnica, Lodowy, Durny, Wysoka, Ganek, Baranie Rogi, Mięgużowiecki, Pośredni, Kończysta, Kiezmarski, Staroleśny, Kołowy, Sacyn — należy się mu dodatkowe wynagrodzenie w wysokości 2 kor.

Bachleda Jan Tajber (ul. Przecznicza, 27),

Bachleda Klemens (ul. Kasprusie, 18),

Brzega Walenty (ul. Przecznicza, 15),

Brzega Wojciech (ul. Przecznicza, 6),

Gąsienica Jakób Poczciarz (ul. Kościeliska; ze względu na wiek wodzi tylko do dolin),

Gąsienica Jan Byrcyn (Pod Gubałówką, 10),
Gąsienica Jan z Bystrego (Bystre, 1),
Gąsienica Józef Gładczan (ul. Kasprusie 52),
Gąsienica Józef ze Szymoszkowy (ul. Kościeliska, 56).

Gąsienica Tomasz (ul. Kościeliska, 23),

Kubin Jan (ul. Krupówki, 60),

Obrochta Bartłomiej (ul. Krupówki, 52),

Pęksa Józef (ul. Kościeliska, 1),

Roj Maciej Spyrkowski (Do Rojów 6),

Roj Wojciech (ul. Kościeliska, 75),

Szeliga Józef, Nowotarska 13.

Tatar Józef (Skibówka 8),

Tatar Szymon Młodszy (Żywczańskie, 107) ¹⁾,

Tatar Szymon Starszy (ul. Kościeliska, 26),

Tylko Suleja Wojciech (Żywczańskie 748),

Wala Jan (ul. Nowotarska, 17).

II. klasa.

Umieją wodzić po Tatrach, z wyjątkiem najtrudniejszych szczytów. Wynagrodzenie dzienne, oprócz strawnego, wynosi 4¹/₂ koron.

Czerwinka Franciszek (Olcza),

Brzega Gąsienica Józef (Ciągłówka),

Gąsienica Jan Daniel (do Strażysk),

---

¹⁾ Cyfry kursywą oznaczają numera domów hipoteczne, czarne na białych tabliczkach, porządkowe zaś w Zakopanem są czerwone (obok tamtych).

Gąsienica Jędrzej Ladziej (Pod Guba-
łówką 6),

Gąsienica Józef Bystroń (Gładkie, 349),

Gąsienica Jędrzej ze Szymoszkowy, Koście-
liska,

Gąsienica Józef Fronek (Chramcówki 20),

Gąsienica Józef Zuzaniak (ul. Kasprusie, 27),

Giewont Jędrzej Kujon, Przecznicza 9,

Krzepkowski Jakób Wawrytko (Żywczan-
skie 794),

Papież Józef (ul. Nowy Rynek, 34),

Roj Stanisław (ul. Do Rojów 2),

Samek Maciej (ul. Jagiellońska, 10),

Stopka Jędrzej (Krzepkówka, 892),

Tylko Feliks (Wałowa Góra 506),

Walczak Jędrzej (ul. Kościeliska, 33).

III. klasa.

Umieją wodzić do bliższych miejscowości
i na łatwiejsze szczyty. Wynagrodzenie dzienne,
oprócz strawnego, wynosi 3 korony.

Dzielawa Wawrzyniec (Kościeliska 56),

Gąsienica Jan Fronek (Ciągłówka 683),

Gąsienica Jakób Szustek (Kotelnica, 318),

Gąsienica Jan Ciaptak (Gładkie, 400),

Gąsienica Józef Bartków (ul. Kościeliska),

Gąsienica Józef z Bystrego, Kozieniec,

Gąsienica Wojciech Juhas (Bystre 9),

Giewont Jędrzej (ul. Kościeliska 47).

Kubin Wojciech Mateja (ul. Kościeliska),

Pęksa Jan (ul. Kościeliska 4).

Sieczka Jędrzej (ul. Kościeliska 56),

Stopka Jan Tomuś (Pod Gubałówką, u Czajków 148),

Tatar Jędrzej Bartków (Chramcówki), u Tatarów.

Tragarze, których dobiera sobie do pomocy zwykle sam przewodnik i za których jest odpowiedzialny, pobierają, oprócz strawnego w kwocie 1½ korony, 2 korony dziennie.

Przewodnicy i tragarze zbierają się najczęściej w Gospodzie ludowej, przy ulicy Kościeliskiej 8, lub przy moście na rogu ul. Kościeliskiej i Nowotarskiej, głównie pod wieczór.

U w a g a. Przy wycieczkach mniejszych lub półdniowych, należy się poprzednio umówić o wynagrodzenie z przewodnikami i tragarzami.

V. Spis najlepszych i najnowszych przewodników, opisów Tatr i map.

Eliasz Walery. Illustrowany przewodnik do Tatr, Szczawnic i Pienin (część I—III). —

Eliasz-Radzikowski Stanisław Dr. Pogląd na Tatry (część IV). Z 68 ilustracjami, planem

Zakopanego i mapą Tatr. Wydanie 6. Nakładem autora. Kraków, 1900, — 5 koron.

Dr. Otto. Die hohe Tatra nebst wichtigsten Touren in den Westkarpaten. 4-te Auflage, mit 5 Karten. Verlag von Albert Goldschmidt. Berlin, 1901 (Griebens Reisebücher. Band 47).

Dr. Posewitz Theodor. Reisehandbuch durch Zipsen, Hohe Tatra und Zipser Mittelgebirge. Gipfelbesteigungen von *Franz Dénes*. Franklin-Verein, Budapest, 1898.

Tatry Wysokie, 1 : 25.000, wykonane w Instytucie geograficznym w Wiedniu 1903 r. — Nakład Towarzystwa Tatrzańskiego. — Mapa ta rozdana, jako premium za r. 1903, członkom T. T. (w handlu niema!)

Karte der Central-Karpaten. Im Masse 1 : 75000. Herausgegeben vom k. und k. militär-geogr. Institut in Wien. R. Lechner (Wilh. Müller), k. und k. Hof- und Univ.-Buchhandlung. Wien, Graben 31 (gedruckt 1898). Schwarz 90 kr., auf Leinen 1 fl. 80 kr., Farbendruck 1 fl. 30 kr., auf Leinen 2 fl. 20 kr.

Topographische Detailkarten. XII Tatra-Gebiet. Im Masse 1 : 25000. Herausgegeben vom k. und k. militär-geogr. Institut in Wien. R. Lechner (Wilh. Müller), k. und k. Hof- und Univ.-Buchhandlung. Wien, Graben, 31. (Reproduction der Neuaufnahme v. Jahre 1896—97), Preis 3 fl., auf Leinen 4 fl. 80 kr.

U w a g a. Dla interesujących się specjalnie Zakopanem i Tatrami: Dr. T. Janiszewski zebrał 161 numerów dzieł i artykułów, dotyczących Zakopanego i Tatr, w »Przeglądzie Zakopiańskim«, mianowicie w nr. 18, 19, i 22 z r. 1899 i nr. 1, 5, 8, 9 i 10 z r. 1900. Dużo materiału jest też w »Pamiętnikach Tow. Tatrzańskiego (24 roczniki dotąd) i »Przeglądzie Zakopiańskim«.

VI. Wycieczki.

Cel, jaki przyświecał Redakcyi przy zestawianiu wycieczek, pomieszczonych w tej części »Kalendarzyka tatrzańskiego«, stanowiło możliwe wyzyskanie terenu, położonego w blizkiem otoczeniu Zakopanego, dla celów turystycznych. Z dalszych miejscowości uwzględnione zostały tutaj te tylko, do których łatwo można się dostać z Zakopanego i które dostarczają jednocześnie największej sumy wrażeń estetycznych.

Wszystkie opisane poniżej wycieczki rozpadają się na dwa działy. Do pierwszego z nich (A) należą wszystkie wycieczki łatwiejsze, do miejscowości bliższych, do których łatwo się dostać. Ponieważ drogi i ścieżki, wiodące do nich, oznaczone są (z małymi wyjątkami) gęsto farbami (na drzewach i kamieniach), więc można puszczać się na nie bez przewodnika.

Wszelako przy dalszych z nich dobrze jest mieć ze sobą tragarza do niesienia rzeczy (żywności i ubrania). Do drugiego działu (B) zaliczone zostały wycieczki, wymagające pewnego nakładu sił, a niekiedy i obojętności na widok przepaści. Należą tutaj wycieczki przeważnie na szczyty wyższe. Wiodące na nie ścieżki są pospolicie nie znaczone, wyjątkowo znaczone i to często niedostatecznie. Są one zatem trudne do odnalezienia i wymagają koniecznie pomocy wprawnego przewodnika. Na samym końcu (dział C) podane są krótkie wskazówki, dotyczące wycieczek na południową, wschodnią i zachodnią stronę Tatr, oraz do Pienin i na Babią Górę.

Czas obliczony jest wszędzie na siły przeciętnego turysty. Jeżeli jest podany czas wejścia (pod górę), należy przy odwrotnym kierunku (t. j. z góry) skrócić go o $\frac{1}{3}$; jeżeli zaś jest podany czas zejścia (na dół), dla wejścia będzie on o $\frac{1}{2}$ dłuższy. Na wielkość tę wywierają ogromny wpływ: stopień nachylenia gruntu, indywidualność turysty i t. p.

Wskazówki dla turystów podane są w rozdziale III. O przewodnikach i tragarzach — patrz rozdział IV.

Objaśnienie używanych poniżej znaków i skrótów (stojących pospolicie w nawiasach):

»»→	oznacza:	drogoskaz
W.	»	wschód
Pd.	»	południe
Z.	»	zachód
Pn.	»	północ
metr.	»	metry
klm.	»	kilometry
ha.	»	hektary ¹⁾
godz.	»	godziny
min.	»	minuty
T. T.	»	Towarzystwo Tatrzańskie.

Liczby w nawiasach (bez bliższego określenia) po nazwach rozmaitych miejscowości oznaczają wysokości ich w metrach nad poziomem morza.

Przy odległościach w kilometrach w linii prostej rozmaitych miejscowości od Zakopanego, należy rozumieć od środka jego przy nowym kościele. To samo stosuje się również i do kierunków stron świata.

---

¹⁾ 1 ha. = 1,78612 morgi polskiej.

A. Wycieczki łatwiejsze. Drogi i ścieżki popolicie gęsto znaczone farbami, niemylne: przewodnik zbędny.

a) PRZECHADZKI.

N. 1. Antołówka (962).

Wzgórze, ograniczające od W. górną część ulicy Jagiellońskiej. W dolnej części zachodniego zbocza, pokrytego lasem, znajduje się t. zw. Park, w którym grywa muzyka w sezonie letnim (od godz. 10—12 przed południem i od 5—7 po południu). Z górnej części parku ładny widok ku Z. i na dolinę Zakopiańską.

Droga: Wejście do Parku od ulicy Jagiellońskiej.

N. 2. Koziniec (949).

Niewielkie wzgórze na Pd. W. od Zakopanego, skąd piękny widok na Zakopane i Tatry. Ku W., w dali, wystrzela w szeregu Tatr Bialskich Hawrań (2151); bliżej idą po kolei: Gęsia Szyja (1493), Kopa Sołtysia Zadnia (1488), Kopieniec (1334) i tuż przed nami Nosal (1215). Między Nosalem a Kopieńcem w głębi długi grzbiet Koszystej (2193). Na prawo od Nosala również w głębi następują po sobie: Żółta Turnia (2088), Granaty (2232) i Kozi Wierch

(2295); na tle ich dwie Kopy Królowe (około 1610), a na tle tych Skupniów Uplaz. Na prawo obok Kóp Królowych wyższa od nich Kopa Magóry (1704), z po za której w głębi wychyla się grzbiet Świnicy (2306). Na prawo od Kopy Magóry Uchrocie Kasproskie (1850); na tle jego, bliżej, odbija lesisty Boczań, u stóp którego leżą Kuźnice w dolinie Bystrej. Na prawo od Uchrocia, obok siebie: Beskid (2012) i Kasprowy (1989). Wprost ku Pd., przed nami, Krokiew (1378); dalej na prawo Giewont (1900), na tle jego Suchy Wierch. Na prawo, obok Giewontu, Mały Giewont (1733), za nim głębiej Czerwone Wierchy (Małołączniak — 2101 i dalej Krzesanica — 2128), na tle ich Sarnia Skała (1375). Za nią w głębi Gładkie Uplaziańskie (1787), bliżej Łysanki (1457), a znowu głębiej Kominy (1826). Od tych na prawo idą: Hrubby Regiel (1339), Kopki (1308) i Siwiańskie Turnie (ograniczające od Z. dolinę Chochołowską), wreszcie w dali na Z. Osobita (1687). Ku Z. również widać całą dolinę Zakopiańską, ograniczoną od Pn. Magorą Orawską (1230), Palenicą (1198) i Gubałówką (1123). Ku Pn. wieś Poronin (743), od niej na prawo grzbiet Galicowej Grapy (982), a w dali Beskidy Zachodnie. Z dolnej części ścieżki, wiodącej z Koziańca do Muzuem im. Chałubińskiego, oglądamy jeszcze: między Nosalem a Żółtą Turnią

zębaty grzbiet Buczynowych Turni (2240) i na lewo od nich przełęcz Krzyżne (2110), a na prawo od Kopy Magóry stożkowaty szczyt Kościelca (2159). Na wschodnim zboczu Kozińca dom »Pod Jedlami« pp. Pawlikowskich, należący do piękniejszych budowli w stylu zakopiańskim, wykonany pod kierunkiem St. Witkiewicza.

Drogi: Z Zakopanego: 1) 40 min., pieszo — ścieżką obok Muzeum im. Chałubińskiego (przy zbiegu ulic Zamoyskiego i Chałubińskiego) ku W., przez mostek na Bystrej i na prawo w górę na szczyt (2 ławki); 2) 25 min., końmi — ku Pn. Z. na Bystre pod dom pp. Pawlikowskich, stąd ku Pn. Z. w kilka minut na szczyt.

N. 3. Kuźnice (1000)

w dolinie Bystrej.

Dawna osada hutnicza, odległa od Zakopanego ku Pd. W. o 4 klm., w uroczej dolinie Bystrej, ograniczonej od W. Nosalem (1215) i Nieborakiem (1199), od Z. Krokwią (1378), a od Pd. dolinami i szczytami głównego pasma Tatr. Siedziba zarządu dóbr »Zakopane — Kościeliska« oraz właściciela ich hr. Władysława Zamoyskiego. Zakład wychowawczy gospodyń wiejskich pod kierownictwem hr. jeneralowej Zamoyskiej. Fabryka mydeł i wody kolońskiej

z fabryki masy papierowej z drzewa (jedna z nich w połowie drogi z Zakopanego do Kuźnic). Poczta i telefon (do Zakopanego). Restauracya otwarta przez sezon letni. W porze popołudniowej, głównie pomiędzy godz. 4—6, schodzą się i zjeżdżają tutaj tłumy gości.

Kuźnice stanowią dla mieszkających w Zakopanem i najbliższej okolicy jego główny punkt wyjścia na wiele wycieczek górskich. Do najkrótszych, godnych polecenia, należą: spacer do doliny Jaworzynki (patrz N. 4), łatwa wycieczka na halę Kalatówki (patrz N. 12) i na szczyt Nosala (patrz N. 16).

Droga: Z Zakopanego: 1) około 1 godz., pieszo, 2) około 30—45 min., kołmi (patrz cennik jazdy str. 24). Do Kuźnic prowadzi wygodny bity gościniec cienisty od zbiegu ulic Chałubińskiego i Zamoyskiego. Od gościńca tego odchodzi na lewo (przed pierwszym mostem) gościniec do Jaszczurówki i Morskiego Oka. Za mostem, na lewo, fabryka masy papierowej; dalej, na prawo, willa Adasiówka, a tuż za nią, również na prawo, początek drogi pod Regłami, (»→, biało-zielone znaki, patrz N. 6). Za mostem w ujściu doliny Bystrej, na lewo, droga z Kuźnic na Bystre i do Jaszczurówki. Niedaleko Kuźnic, z lewej strony, niewielkie pole głazów granitowych, wrośniętych w ziemię: ciekawa pozostałość epoki lodowej.

N. 4. Dolina Jaworzynki.

Niewielka dolina obok Kuźnic, ograniczona od Pn. W. Boczaniem (1280) i Skupniowym Uplazem, od Pd. Z. Gładkiem Jaworzyńskim (1367) i grzbietem od Magóry. W górnej części rozwidła się dolina na dwa ramiona: południowo-wschodnie, przypierające do Wielkiej Kopy Królowej (1610) i południowe — do Kopy Magóry (1704).

Drogi i znaki.

A) Z Zakopanego do Kuźnic (patrz N. 3).

B) Z Kuźnic, od Restauracyi drogą ku W., przez most na Bystrej; za mostem na prawo (»→, czerwone znaki) zachodnim brzegiem potoku Jaworzynki, przez las do hali (1094) z szałasami (mleko) — około 15 min.

Z hali prowadzą drogi: 1) do Groty Magóry: brzegiem potoku ku Pd. W. do rozwidlenia doliny (1135), stąd na prawo (»→, niebieskie znaki), drogą leśną, potem dość uciążliwą ścieżką w zakosy, po piargach w górę, do Groty (1460) — około 2 godz. (od hali). Wchodzi się najprzód do małego przedsionka, a stąd na lewo do obszernej wysokiej komory około 30 metr. długości. Dalsze korytarze zbyt wąskie, niezbadane. W grocie tej znaleziono kości niedźwiedzia jaskiniowego oraz (w roku 1900) ślady człowieka przedhistorycznego (?).

Od wejścia do groty prowadzi ścieżka (niebieskie znaki) ku Pd. w górę na szczyt Kopy Magóry (patrz N. 26); 2) na Przełęcz (1530) między Kopami Królowemi (patrz N. 27), przez którą wiodą liczne szlaki (patrz NN.: 17, 25, 26, 27 i in.

N. 5. Jaszczurówka (907).

Mała osada odległa od Zakopanego na W. o $4\frac{1}{4}$ klm., przy ujściu doliny Olczyskiej. Hotele (60 pokoi) i restauracya. Kąpiele w basenach o stałej ciepłocie naturalnej wody 20° C. przy wjeździe, za mostem, na prawo. Spacery: drogą do Morskiego Oka w górę, do doliny Olczyskiej (patrz N. 7) i na szczyt Nosala (patrz N. 16). Patrz także Cz. I, str. 68!

Drogi. Z Zakopanego: 1) pieszo, około 1 godz., 2) kołmi (patrz cennik jazdy str. 24) około 30—45 min. Bitym szerokim gościńcem, wiodącym do Morskiego Oka (przed pierwszym mostem na lewo prosto idzie droga do Kuźnic) przez osadę Bystre ku W. pomiędzy dwoma szeregami rzadko stojących domów. Dla pieszych można polecić drogę przez Koziniec (patrz N. 2) na Bystre. Zarząd Jaszczurówki posiada omnibus, który kursuje od 1-go lipca do 31-go sierpnia 3 razy dziennie pomiędzy Jaszczurówką i Zakopanem ulicami: Chałubiń-

skiego, Przecznicą i Krupówkami; staje na rogu ul. Nowotarskiej, Kościeliskiej i Krupówek. Cały kurs 30 hal. od osoby; od zbiegu ulic Zamoyskiego i Chałubińskiego do Jaszczurówki lub odwrotnie 20 hal. Cennik i rozkład jazdy: w omnibusie, na werandzie hotelu »Pod Giewontem« i w biurze T. T. (ul. Krupówki 14).

N. 6. Droga pod »Reglami«.

Jest to pozostałość dawnej drogi, którą wozono niegdyś rudę żelazną do Kuźnic, od czego otrzymała nawet nazwę »żelaznej drogi«. Ciągnie się ona po północnej stronie Tatr u stóp Regli i łączy sobą ujścia następujących dolin: Bystrej, Białego, ku Dziurze, Strażyskiej, Za Bramką i Małej Łąki. Obecnie opuszczona, wszelako przejechać nią można. Dla osób nie mogących chodzić po górach, nadaje się znakomicie do dłuższych spacerów pieszych ze względu na niewielką falistość gruntu, czystość powietrza i piękne otoczenie.

Czas potrzebny na przejście całej drogi pod Reglami, wynosi około 1½ godz., z czego przypada po 25 min. mniej więcej na każdą z czterech części, na które się ona rozpada: 1) od ujścia doliny Bystrej, od willi »Adasiówki« przy drodze z Zakopanego do Kuźnic (➡→, biało-zielone znaki), obok kamienioło

mów i leśniczówki (na lewo; — tuż za nią, dalej ładne echo z drogi!) do ujścia doliny Białego (patrz N. 8), 2) od ujścia doliny Białego (☞→, niebieskie znaki), obok ujścia dolinki ku Dziurze (patrz N 9), do ujścia doliny Strażyskiej (patrz N. 10), 3) od ujścia doliny Strażyskiej (☞→, czerwono-zielone znaki) do ujścia doliny Za Bramką (patrz N 11) i 4) od ujścia doliny Za Bramką (☞→, czerwone znaki) do ujścia doliny Małej Łąki (patrz N 18).

Drogi: z Zakopanego na drogę pod Regłami można się dostać wszystkimi drogami wiodącymi do dolin, których ujścia łączy ona, a więc: 1) drogą do Kuźnic (patrz N. 3), 2) do Białego (patrz N. 8), 3) do Strażyskiej (patrz N. 10), 4) do dol. Za Bramką (patrz N. 11) i 5) do Małej Łąki (patrz N. 18).

b) BLIŻSZE WYCIECZKI.

N. 7. Dolina Olczyńska.

Obok Jaszczurówki, ograniczona od Pn. W. Małym (1231) i Wielkim 1334) Kopieńcem, od Pd. Z. Nosalem (1215), Nieborakiem (1199), Boczaniem (1280), Skupniowym Uplazem i Wielką Kopą Królową (1610).

Drogi i znaki.

A). Z Zakopanego do Jaszczurówki (patrz N. 5).

B). Z Jaszczurówki ku Pd., obok basenów kąpielowych (☞→, niebieskie znaki), brzegiem zachodnim potoku Olczyskiego (wystająca skałka nad drogą na prawo zwie się Piórem) do hali Olczyskiej, około 1 godz. Przy wschodnim brzegu hali, w lesie, początek potoku Olczyskiego, t. zw. Wywierzyisko Olczyskie (1077), które według obliczeń Dénes wyrzuca przeszło 1000 litrów wody na sekundę.

Z hali Olczyskiej drogą leśną (niebieskie znaki, ławki) ku Pn. Z. na przełęcz między Nieborakiem i Boczaniem około 20 min. Stąd na Nosal lub do Kuźnic (patrz N. 16).

N. 8. Dolina Białego.

Dolina Białego, właściwie Białego potoku, najbliższa Zakopanego, ku Pd. Od W. ograniczona Krokwią (1378) i Uplazem Kalackim, od Z. Sarnią Skałą (1375, zwaną także małą Świnią) i Suchym Wierchem, od Pd. przypiera do ściany Giewontu (1900). W górnej części przedzielona jest niskim grzbietem lesistym na dwa ramiona: południowo-wschodnie i południowo-zachodnie.

Drogi i znaki:

A). Z Zakopanego do ujścia doliny Białego: 1) drogą do Kuźnic (patrz N. 3), do willi »Adasiówki«, stąd drogą pod Regłami (patrz N. 6); pieszo około 1 godz. 15 min., koźmi (patrz cen-

nik jazdy str. 24) około 1 godz.; 2) z ulicy Krupówek przez Rynek (==>, białe znaki), drogą polną ku Pd. do lasu i dalej lasem; pieszo około 1 godz. (do jazdy droga bardzo zła); 3) ulicą Kasprusie poza ostatnie domy, na lewo (ku W.) przez mostek na potoku Młyniska (==>, białe znaki), drogą polną ku W. do potoku Białego, zachodnim brzegiem jego obok kilku chałup do początku lasu (dotąd można dojechać; droga nieszczerólna); stąd na lewo przez mostek na potoku Białym do drogi leśnej, wiodącej z Krupówek (patrz wyżej pod 2); pieszo około 1 g.; 4) do ujścia doliny Strążyskiej (patrz N. 10), stąd ku W. drogą pod Regłami (patrz N. 6).

B). Od ujścia (913) doliny Białego (==>, białe znaki) ścieżką leśną w górę zachodnim brzegiem potoku ku Pd. do małej skałki, zwanej Kazalnicą (z lewej strony; ławki). Stąd ku Pd. w dół, przez mostek na potoku na wschodni brzeg jego (dalej ławki), potem przez mostek na zachodni brzeg i brzegiem tym ku Pd. do zbiegu dwóch potoków pod nagą turnią, płynących z obu ramion doliny; około 45 min. (od ujścia).

Z doliny Białego można się dostać do ścieżki nad Regłami: od ostatnio wspomnianej turni przy zbiegu dwóch potoków, po lewej t. j. wschodniej stronie jej (==>, białe znaki) w górę ku Pd., wygodną ścieżką w zakosy,

idącą grzbietem lesistym, oddzielającym oba ramiona górne doliny Białego, do ścieżki nad Regłami (patrz N. 23), obok hali (około 1200, ku Z. za potoczkiem), $\frac{3}{4}$ godz.

N. 9. Dolinka »Ku Dziurze«.

Skromna dolinka, blisko Zakopanego, ku Pd., pomiędzy dwoma ramionami Sarniej Skąły (1375). W górnej części dolinki — niewielka grotta t. zw. Dziura.

Drogi i znaki.

A) Z Zakopanego do ujścia dolinki ku Dziurze: 1) do ujścia doliny Strążyskiej (patrz N. 10); stąd ku W. drogą pod Regłami (patrz N. 6; w połowie drogi — siarczane źródółko) do ujścia dolinki ku Dziurze (obok mostu na potoku i chałupy) — 5—10 min.; 2) do ujścia doliny Białego (patrz N. 8); stąd ku Z. drogą pod Regłami (patrz N. 6) — około 20 min.

B) Od ujścia (895) dolinki Ku Dziurze (»→, biało-czerwone znaki) drogą nad brzegiem potoku ku Pd., w końcu na lewo, w górę do Dziury. W sklepieniu grotty otwór, przez który wpadają liście, gałęzie i t. p., zawałające dno. To ostatnie nachylone stromo w głąb. Światło dla schodzących w głąb niezbędne.

N. 10. Dolina Strążyska

(z bocznymi dolinkami: Małą dolinką i Wielką Równią).

Dolina Strążyska, jakkolwiek niewielka, jest jedną z piękniejszych dolin tatrzańskich. Leży ona w bliskości Zakopanego, ku Pd. Od W. ograniczona Sarnią Skałą (1375) i Suchym Wierchem, od Z. Łysankami (1457) i Grzybowcem (1416), a od Pd. Giewontem (1900) i Małym Giewontem (1733). Niewielki, niski grzbiet lesisty dzieli górną część doliny na dwa ramiona: południowo-wschodnie, noszące nazwę Wielkiej Równi, i południowo-zachodnie — Małej dolinki.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do ujścia doliny Strążyskiej: 1) ulicą Kasprusie, następnie nieszczerólną drogą polną, stanowiącą bezpośrednie przedłużenie jej ku Pd., zachodnim brzegiem potoku Młyniska; pieszo, około 1 godz., końmi (patrz cennik jazdy str. 24) około 45 min.; 2) do ujścia doliny Białego (patrz N. 8); stąd ku Z. drogą pod Regłami (patrz N. 6); 3) do ujścia doliny Za Bramką (patrz N. 11); stąd ku W. drogą pod Regłami (patrz N. 6).

B) Od ujścia (894) doliny Strążyskiej wygodną drogą jezdną ku Pd. w głąb doliny. Idzie się obok leśniczówki (na prawo, za potokiem;

mleko, chleb i in.), następnie obok szeregu wysmukłych turni, t. z. Kominów Strażyskich albo Płaczek (na prawo, w górze), do altany T. T. (po lewej stronie, dokąd dojeżdża się zwykle końmi: patrz cennik jazdy str. 24). Dalej przy drodze skałka Jelinka (na prawo; tablica pamiątkowa i płaskorzeźba), poza którą wysoko na prawo malownicze turnie Łysanek. Nieco dalej, na prawo, przez mostek na potoku prowadzi ścieżka na Łysanki (patrz N. 22), a jeszcze dalej, z lewej strony, odchodzi ścieżka nad Regłami (patrz N. 23) na przełęcz Czerwoną czyli Wolarzysko. Stąd przez mały potoczek do hali (1040) z szalasami i olbrzymim głazem w środku (ławki, mleko), około 45 min. Z hali ku Z. przez potok wiedzie ścieżka nad Regłami (patrz N. 23) po pod Grzybowcem do doliny Małej Łąki. W dalszym ciągu ścieżką ku Pd. wzdłuż hali, przez mostek na potoku, zachodnim brzegiem jego, potem wschodnim do altany T. T. (na lewo), 15 min., obok niewielkiego, malowniczego wodospadu, zwanego Małą Sikławą albo Sikławicą (1095; wysokość dolnego wodospadu wynosi 12,9 metr., górnego 9,8 metr.).

C) *Do Małej dolinki.* Tuż przed altaną T. T. przy Sikławicy na lewo, t. j. ku W., a potem zaraz na prawo ku Pd. (==>, czerwone znaki) w górę lasem po lewej, t. j. wschodniej stronie

wodospadu, następnie ścieżką obok potoka (często suchego) do Małej dolinki, około 45 min. Leży ona pod szczybą Giewontu, Małym Giewontem i częścią Grzybowca od Pd. Z. Pomiedzy tym ostatnim a Małym Giewontem jest żleb, zwany Warzęchą, przez który można się przedostać do doliny Małej Łąki (patrz N. 18) i na Giewont (patrz N. 42). Las na zboczu Grzybowca zwą Bacugiem. W żlebie pod Giewontem leży śnieg często do końca lata. Od wschodniego brzegu dolinki (→, czerwone znaki) prowadzi ścieżka ku Pn. W. lasem, ku końcowi zaś trawiastem zboczem na Wielką Rówień — 15—20 min.

D) *Na Wielką Rówień.* Od altany T. T. przy Sikławicy (→, niebiesko-żółte znaki) drogą leśną ku W., dalej ku Pd. W. brzegiem potoku na Wielką Rówień, 25 min. Od W. wznoszą się nad nią poszarpane turnie Suchego Wierchu, od Pd. zaś olbrzymia, prawie prostopadła ściana Giewontu. Piękne echo. W środku dolinki grupa wielkich głazów, od których idą ścieżki (→, czerwone znaki): 1) do Małej dolinki ku Z., potem ku Pd. (patrz wyżej pod C.) i 2) na przełęcz Czerwoną czyli Wolarzysko do ścieżki nad Regłami (patrz N. 23), ku Pn., $\frac{3}{4}$ — 1 godz.

N. 11. Dolina »Za Bramką«.

Mała, ładna dolinka w niewielkiej odległości od Zakopanego ku Pd. Z., ograniczona od W. i Z. dwoma ramionami Łysanek (1457) a od Pd. głównych ich grzbietem.

Drogi i znaki:

A). Z Zakopanego do ujścia doliny: 1) ulicą Kościeliską, następnie ulicą Skibówką do drogo-skazu (słupa, »→, białe znaki) przy drodze, z lewej jej strony, stojącego poza dwoma niedaleko od siebie oddalonymi mostami (do tego miejsca dojeżdża się zwykle końmi w 20 min.; patrz cennik jazdy str. 24; pieszo około 1/2 godz.). Stąd ku Pd. ścieżką przez pola, dalej przez zagrodę włościańską do lasu. W lesie drogą ku Z. do końca lasu, następnie ścieżką zachodnim brzegiem lasu, w końcu zachodnim brzegiem potoku, około 1/2 godz. (od ul. Skibówki); 2) do ujścia doliny Strażyskiej patrz N. 10); stąd ku Z. drogą pod Regłami (patrz N. 6) — przyjemna i łatwa do znalezienia droga; 3) wyjątkowo: do ujścia doliny (Małej Łąki (patrz N. 18); stąd ku W. drogą pod Regłami (patrz N. 6).

B). Od ujścia doliny Za Bramką (obok skromna gospoda: mleko, chleb, masło, piwo i in.; w sezonie letnim otwarta) ku Pd. wygodną

drogą jezdnią pomiędzy fantastycznemi skałami do altany T. T. (na lewo), około $\frac{1}{2}$ godz.

Z doliny Za Bramką prowadzi ścieżka na Łysanki: od altany T. T. ku Pd., przez potok na prawo ku Z., ($\ggrightarrow$, biało - żółte znaki), brzegiem zachodnim potoku ku Pd., następnie lasem w górę ścieżką w zakosy na szczyt Łysanek (patrz N. 22), $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ godz.

N. 12. Kałatówki (1194).

Obszerna hala ku Pd. Z. od Kuźnic u stóp Uplazu Kalackiego od Z. i turni, stanowiącej wschodnie zakończenie grzbietu Giewontu od Pd. Liczne szałas (mleko).

Drogi i znaki:

A). Z Zakopanego do Kuźnic (patrz N. 3).

B). Z Kuźnic od restauracyi ku Pd. Z. ($\ggrightarrow$, biało - czerwone znaki) drogą przez most na potoku, w górę, potem przez las (na lewo na początku lasu klasztorok Braci Albertynów). Ku końcowi należy pozostawić drogę, znaczoną biało-czerwono, skręcającą na prawo (do ścieżki nad Regłami, patrz N. 23), a iść prosto drogą nieznaczoną aż do hali (najpiękniejszy widok z niej z górnego jej piętra, położonego ku Z.), $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ godz. Poza drugim, południowym końcem hali, niedaleko przy drodze leśnej (na lewo, w lesie nieco niżej), Wywie-

rzysko Bystrej (1175), dające znać o sobie szumem wody.

Z górnego, zachodniego piętra Kalatówek prowadzą ścieżki: 1) ścieżka nad Regłami (patrz N. 23); 2) na Wrótka (patrz N. 24). Z dolnego piętra: 3) na Giewont (patrz N. 42); 4) na Czerwone Wierchy (patrz N. 41), 5) na Kasprowy (patrz N. 43.).

N. 13. Hala Kasprowa niżnia (1204).

Niedaleko Kuźnic, ku Pd., u stóp Gładkiego Jaworzyńskiego (1367) od W. i końca północno-zachodniego grzbietu, odchodzącego od Kopy Magóry (szalasy).

Drogi:

A). Z Zakopanego do Kuźnic (patrz N. 3).

B). Z Kuźnic: od restauracyi drogą ku W., przez most na Bystrej, za mostem na prawo ku Pd., na drogę leśną, idącą brzegiem wschodnim Bystrej (»→, niebieskie znaki), i drogą tą dalej. W końcu przez mostek na potoku Kasproskim, stąd ku Pd. W. obok tego potoku do hali, około 45 min. Tuż poza południowym końcem hali, nieco niżej w lesie, leży suchy zwykle żleb, który prowadzi ku Pd. W. do otworu Groty Kasproskiej w końcowej ścianie grzbietu Magórskiego. Grota ta należy do większych, dotąd jednak należycie nie zbadana.

Zwykle na kilkanaście kroków od wejścia stoi w niej woda. Wyjątkowo ustępuje ona, i wtedy ukazuje kilka dużych komór, do których trzeba spuszczać się po drabinie (światło niezbędne); poza nimi znowu woda zamyka przejście.

N. 14. Gubałówka (1123).

Obszerne, płaskie pasmo górskie, zasłaniające Zakopane od Pn. Z. Na szczycie krzyż żelazny, postawiony w r. 1873 przez Dra Tytusa Chałubińskiego. Obok niego licha gospoda (mleko, chleb, piwo i in.; otwarta w sezonie letnim). Widok na Tatry z Gubałówki (szczególnie przy pięknej pogodzie podczas zachodu słońca) należy do piękniejszych. Widać stąd po kolei, od W. ku Pd.: Hawrań (2151), dalej: Jagnięcy (2231), Kołowy (2425), Czarny (2436), Baranie Rogi (2532) i Lodowy (2630); bliżej: Koszystą (2193), Buczynowe Turnie (2240) i na tle ich Żółtą Turnię (2088); dalej, wprost ku Pd. W. Granaty (2232), na prawo od nich Kozi Wierch (2295), Kościelec (2159), Świnicę (2306), Pośrednią (2129) i Skrajnią (2099) Turnie, Beskid (2012), Kasprowy (1989), Pośredni Goryczkowy (1874) i Czubę Goryczkową (1913). Na lewo od Pośredniego Goryczkowego wychyla się z głębi czubek Krywania (2496). Wprost ku Pd. Giewont (1900), a na prawo od niego

Czerwone Wierchy: Małolącziak (2101), Krzesanica (2128) i Ciemniak (2099), do którego przytyka Gładkie Uplaziańskie (1787). Z poza tego ostatniego wychylają się z głębi dwa obok siebie stojące szczyty: Bystra (2250, najwyższy szczyt Tatr Zachodnich) i Błyszcz (2163). Na prawo od nich: Ornak (1861) na tle Starobociańskiego (2170), dalej Raczkowy (2189) i Jarząbczy (2142). Bliżej, ku Pd. Z. Kominy (1826), za nimi w dali Ostry Rohacz (2072), a obok niego kopulasty szczyt Wołowca (2065), od którego na prawo, nieco ku nam, ciągnie się grań, w której rozróżniamy po kolei: Rakon (1879), Długi Uplaz, Bobrowiec (1664) i kilka mniejszych wzniesień. Zębaty grzbiet pomiędzy Wołowcem i Bobrowcem w dali, to Banikowski (2178) i Skrzyniarka (2084). Na prawo od Bobrowca, w głębi, Salatyński (2050), a prosto ku Z. Osobita (1687). W dole widać całe Zakopane, ku Pn. dolinę Nowotarską, za nią łańcuch Beskidów Zachodnich z Babią Górą (1725) na czele ku Pn. Z. i wreszcie Pieniny (982) ku Pn. W.

Drogi i znaki: z Zakopanego: 1) z ulicy Kościeliskiej, obok plebanii przy starym kościele drewnianym, uliczką ku Pn. (»→, czerwono-żółte znaki), przez most na potoku Cichej Wody, stąd ku Pn. w górę, ścieżką, idącą prawym t. j. północno-wschodnim brze-

giem wąwozu, potem, przez las (w trzech miejscach ławki) na szczyt, około 1 godz.; 2) z Chramcówek, przez most na Zakopiance obok młyna i tartaku, na szczyt około 1 godz.; droga nieznaczone.

N. 15. Galicowa Grapa (982).

Galicową Grapą czyli Koślową Górą zwie się niewielkie wzgórze obok wsi Poronina, ku W. (od Zakopanego ku Pn. W.) Widok na Tatry (szczególnie podczas zachodu słońca przy ładnej pogodzie) ze szczytu jej należy do najpiękniejszych. Widać stąd po kolei następujące szczyty, idąc od Pd. W. ku Pd.: Hawrań (2151), Nowy (1999) i Murań (1827) z Tatr Bielskich. Dalej: Jagnięcy (2231), Kiezmarski (2556), Koiowy (2425), Czarny (2436), poza którym wystają: Łomnica (2634) i Durny (2625). Następnie: Baranie Rogi (2532), Lodowy (2630), Mały Lodowy (2466), Jaworowe Sady (2424), długi grzbiet Szerokiej Jaworzyńskiej (2221), Staroleśny (2492) i Małą Wysoką (2429). Po między tą ostatnią a następnym szczytem leży przełęcz Polski Grzebień (2208). Dalej idą: Gierlach (2663, najwyższy szczyt tatrzański), Batyżowiecki (2458), Żelazne Wrota (2433), w głębi Kończysta (2540), Ganek (2465); bliżej długi grzbiet Wołoszyna (2156) i jeszcze

bliżej takież grzbiet Koszystej (2193); na prawo od niej przełęcz Krzyżne (2110), po za którą ciągną się: Buczynowe Turnie, (2240), Granaty (2232), bliżej nieco Żółta Turnia (2088), a dalej znowu wprost ku Pd. Kozi Wierch (2295). Na prawo od niego Kościelec (2159), poza którym kryje się przełęcz Zawrat (2158). Następnie idą po kolei: Świnica (2306), Pośrednia (2129), i Skrajnia (2099) Turnie (między tą a następnym szczytem przełęcz Liliowe 1960), Beskid (2012) i Kasprowy (1989) obok siebie, Pośredni Goryczkowy (1874), Czuba Goryczkowa (1913); bliżej Giewont (1900) i Czerwone Wierchy: Małolączniak (2101), Krzesanica (2128) i Ciemniak (2099); wprost ku Pd. Z. Kominy (1826). Dalej widać w głębi: Rohacze (2126), Salatyński (2050) i najbardziej ku Z. Osobitą (1687). U stóp Tatr Zakopane i okolica jego, ku Pn. dolina Nowotarska, za nią Beskidy Zachodnie z Babią Górą (1725) ku Pn. Z., ku Pn. W. Pienniny (982).

Drogi i znaki:

A.) Z Zakopanego do Poronina: 1) koleją (8 klm.) 17—25 min., 2) gościńcem (7 klm.); a) końmi (patrz cennik jazdy str. 24) w 35 min., b) pieszo około 1 godz.

B.) Z Poronina: od drogi przy kościele ku W. (»→, czerwone znaki) ścieżką w górę na szczyt (ławki), 30—50 min.

N. 16. Nosal (1215).

Regiel, z lewej strony drogi, wiodącej z Zakopanego do Kuźnic, oddzielający dolinę Olczyską od doliny Bystrej. Widok ze szczytu ładny: ku W. w dali: Murań (1827), Hawrań (2151), Jagnięcy (2235) i Kołowy (2425), widoczne tylko z najbardziej ku Pd. wysuniętego niższego nieco występu szczytu. Na prawo od tych, bliżej: Koszysta (2193), Buczynowe Turnie (2240), Żółta Turnia (2088), za nią: Granaty (2232), Kozi Wierch (2295), Kościelec (2159), Świnica (2306), Pośrednia (2129) i Skrajnia (2099) Turnie prawie wprost ku Pd. Dalej na prawo: Kasprowy (1989), Pośredni Goryczkowy (1874), Czuba Goryczkowa (1913), Suchy Kondracki (1901) i Kopa Kondracka (2004). Ku Pd. Z.: Małolączniak (2101), bliżej Giewont (1900), Krokiew (1378; tuż przed nami), Sarnia Skała (1375; za Krokwią), Kominy (1826; w głębi), Łysanki (1457), za niemi w dali czubek Bobrowca (1664), wreszcie prawie na Z. już Osobita (1687). Następnie oddzielone od Tatr właściwych doliną Zakopiańską nizkie pasmo górskie, w którym widnieją: Magóra orawska (1231; ku Z. prawie), na prawo od niej i bliżej Palenica (1198), a jeszcze bliżej Gubałówka (1123) po za Zakopanem. Po za Gubałówką w dali Beskidy Zachodnie z naj-

wyższym swym szczytem Babią Górą (1725). Pod stopami: dolina Bystrej z Kuźnicami, wyżej hala Kalatówki.

Drogi i znaki:

A). Z Zakopanego do Kuźnic (patrz N. 3).

B). Z Kuźnic: od restauracyi drogą ku W., przez most na Bystrej i tuż za nim (nieco na lewo) przez mostek na potoku Jaworzynce; stąd ku W. przez drugi mały potok, w górę, na drogę leśną (»→, żółte znaki) i kawałek tą drogą; potem pozostawić drogę, oznaczoną żółtą farbą, skręcającą na prawo, stromo pod górę, a iść prosto (»→, białe znaki), na przełęcz między Boczaniem a Nieborakiem (ławka), od której wiedzie droga leśna ku Pd. W. na dół (»→, niebieskie znaki) do hali Olczyskiej (patrz N. 7). Z przełęczu ku Pn. ścieżką stromo w górę grzbietem Nieboraka (1199), wreszcie wygodnemi schodami, zaopatrzonemi w poręcze na urwisty szczyt Nosala (ławka), około $\frac{2}{4}$ —1 godz. (Przy ścieżce przez Nieborak tablice z zakazem schodzenia na kulturę leśną na wschodniem zboczu jego, a na szczycie Nosala tablica z zakazem dalszego chodzenia po Nosalu!)

N. 17. Skupniów Uplaz.

Nagi grzbiet górski, oddzielający dolinę Olczyską od doliny Jaworzynki, łączący Boczań

(1280) z Wielką Kopą Królową (1610). Ze środka jego ładny widok, głównie ku Z. na góry i dolinę Jaworzynki w dole.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Kuźnic (patrz Nr. 3).

B) Z Kuźnic drogą do Hali Gąsienicowej przez Boczań do Skupniowego Uplazu (patrz N. 27), około 1 godz. Przy wyjściu z lasu skręcić ku Pd. Z. w górę po zboczu trawiastem bez ścieżki na szczyt Uplazu.

Z Skupniowego Uplazu można wracać do Kuźnic przez przełęcz między Kopami Królowymi i doliną Jaworzynki (patrz N. 27 i 4).

c) DALSZY WYCIECZKI.

N. 18. Dolina Małej Łąki.

Jedna z większych dolin, ku Pd. Z. od Zakopanego, ograniczona od Pn. W. Łysankami (1457), Grzybowcem (1416), Małym Giewontem (1733) i przełęczą, łączącą Giewont (1900) z Kopą Kondracką, od Pd. Z. Hrubym Regłem (1339), Skoruśniakiem i Wielką Turnią (1988), od Pd. Czerwonymi Wierchami: Kopą Kondracką (2004) i Małolączniakiem (2101). Mniej więcej w połowie jej długości leży jedna z największych hal (1209) tatrzańskich z licznymi szałasami: dopiero od tego miejsca począwszy dolina jest piękna.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do ujścia doliny: 1) ulicami: Kościeliską i Skibówką, potem wygodnym gościńcem kościeliskim; $3\frac{1}{2}$ km.; końmi (patrz cennik jazdy str. 24) 20—30 min., pieszo — około 1 godz.; 2) do ujścia doliny Za Bramką (patrz N. 11); stąd drogą pod Reglami (patrz N. 6) ku Z.

B) Od ujścia doliny Małej Łąki, obok leśniczówki ku Pd. (»→, czerwone znaki) drogą leśną z początku zachodnim, dalej wschodnim brzegiem potoku, do małej łączki (1057) na prawo za potokiem, od której odchodzi ścieżka ku Pd. Z. na Przysłop Miętusi (»→ patrz N. 19); stąd ku Pd. W. do hali Małej Łąki — około 1 godz. (pieszo).

Z hali prowadzą ścieżki: 1) ku W. na Łysanki (patrz N. 22); 2) ku W. też ścieżka nad Reglami (patrz N. 23) do doliny Strążyckiej; 3) ku Z. ścieżka nad Reglami (patrz N. 23) na Przysłop Miętusi; 4) ku Pd. na Giewont i Czerwone Wierchy (patrz N. 42 i 41).

N. 19. Przysłop Miętusi (1117, hala).

Niewielki grzbiet górski od Pn. nad doliną Miętusią, stanowiący przedłużenie Hrubego Regła (1339) ku Pd. Z., nazywa się Przysłopem Miętusim (1295). U stóp jego właśnie, ku

W. rozciąga się obszerna hala (szałas i mleko), z pięknym widokiem na Giewont (1900) ku Pd. W., Czerwone Wierchy: Małolącziak (2101), Krzesanicę (2128) i Ciemniak (2099) ku Pd. i in. Z niskiego grzbietu sąsiedniego ku Z. (w górę, bez ścieżki) widok jeszcze rozleglejszy.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do ujścia doliny Małej Łąki i doliną tą (około 35 min.) do łączki na prawo (ku Z.), za potokiem, od której odchodzi ścieżka na Przysłop Miętusi (patrz N. 18);

B) Stąd (»→, czerwono-żółte znaki) ku Pd. Z. ścieżką przez las, potem lasem dość stromo pod górę, na Przysłop Miętusi — około 1 godz. (od ujścia doliny Małej Łąki).

Z hali wiodą drogi: 1) ku W. ścieżką nad Regłami (patrz N. 23) do hali w dolinie Małej Łąki; 2) ku Z. ścieżką nad Regłami (patrz N. 23) przez dolną część doliny Miętusiej (patrz N. 20) do doliny Kościeliskiej; 3) ku Pd. do górnej części doliny Miętusiej (patrz N. 20); 4) ku Pd. W. na Czerwone Wierchy (patrz N. 41).

N. 20. Dolina Miętusia.

Jedna z większych, ku Pd. Z. od Zakopanego. Uchodzi ona do doliny Kościeliskiej, od W., niedaleko ujścia tej ostatniej. Wygięta jest łukowato w ten sposób, że mniejsza dolna

jej część biegnie od Z. ku W., większa zaś górna, od Pn. Z. ku Pd. W. Pierwsza ograniczona od Pn. Kończystą Turnią (1312) i Przysłopem Miętusim (1295), od Pd. Uplazem Miętusim (1454), druga zaś od Pn. W. Skoruśnikiem i Wielką Turnią (1988), od Pd. Z. Gładkiem Uplaziańskim (1787), a od Pd. wreszcie grzbietem Czerwonych Wierchów, głównie Krzesanicy (2128). Po za halą (około 1150, szalas), leżącą w górnej części doliny, znajdują się ku Pd. Wantule: rodzaj olbrzymiego, półokrągłego amfiteatru dzikiego, zasłanego głazami, a jeszcze dalej ku Pd. i wyżej, za wysoką ścianą, olbrzymi kocioł pod ścianą Krzesanicy, rozdzielony granią pośrednią na dwie krótkie dolinki: wschodnią, dolinkę Litworową i zachodnią, dolinę Mułową, dziką i piękną.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do ujścia doliny Miętusiej: do ujścia doliny Kościeliskiej i doliną tą ku Pd. do mostu na Kirowej Wodzie na końcu Kiry Miętusiej (patrz N. 21).

B) Stąd (przed mostem) ku Pd. W. (»→, biało-czerwone znaki) drogą, dalej ku W. ścieżką nad Regłami do końca dolnej części doliny pod Przysłopem Miętusim (patrz N. 23).

Od tego miejsca wiodą drogi: 1) ku Pn. w górę, na Przysłop Miętusi (patrz N. 19); 2) ku Pd., drogą leśną, do hali Miętusiej, stąd

bez ścieżki (z przewodnikiem!) do Wantul. Z Wantul do doliny Mułowej i Litworowej (trudne przejście, tylko z dobrym przewodnikiem!).

N. 21. Dolina Kościeliska.

Wielka, piękna dolina ku Pd. Z. od Zakopanego. Najpiękniejsza w środkowej części. W górnej części rozwidła się na kilka ramion. Ograniczają ją: od W. Kończysta Turnia (1312), Uplaz Miętusi (1454), Gładkie Uplaziańskie (1787), Ciemniak (2099) i Tomanowa polska (1979), od Z. Kopki (1308), Kominy (1826) i Ornak (1861), od Pd. wreszcie (od W. ku Z.) Smreczyński Wierch (2068), Kamienista (2128) i Błyszcz (2163; tuż za nim ku Pd. najwyższy szczyt Tatr zachodnich: Bystra 2250). Dolina przedstawia się najpiękniej w oświetleniu słonecznym, w godzinach południowych. Ponieważ jest w niej wiele miejsc, godnych widzenia a leżących w bok od głównej drogi, wiodącej środkiem doliny do Stawu Smreczyńskiego, dla ułatwienia więc orientowania się w opisie tej ostatniej, opisy ich podane są krótszym wierszem w nawiasach [ ].

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do ujścia doliny Kościeliskiej: ulicami Kościeliską i Skibowką, wygodnym gościńcem kościeliskim obok ujścia doliny

Małej Łąki (3 $\frac{1}{2}$ klm.; patrz N. 18) do ujścia (919) doliny (6 km.)¹⁾. Stąd ku Pd. wygodną drogą przez łąkę, przez Bramę Kantaka (między dwiema skałami nad Kirową Wodą; na prawo, t. j. ku Z., za potokiem, na skale tablica pamiątkowa), drugą łąkę, zwaną Kirą Miętusią (945), wreszcie most na Kirowej Wodzie (przed mostem ku Pd. W. do doliny Miętusiej, patrz Nr. 20 i na Czerwone Wierchy, patrz N. 41) i mały lasek do Starych Kościelisk (na prawo murowana kapliczka i resztki budynków z czasów eksploatacji rudy żelaznej), na końcu których (na lewo) znajduje się restauracya; 8 klm.; około 1 $\frac{1}{2}$ godz. końmi (z Zakopanego; patrz cennik jazdy str. 24).. Dotąd zwykle dojeżdża się furką. Kto nie może chodzić i chce jechać dalej, może dojechać do Pisanej (10 klm.), a nawet do Krzyża Pola (11 klm.; patrz niżej), musi jednak umówić się o to z woźnicą w Zakopanem. Kto ma ze sobą dużo ubrania i zapasów żywności do noszenia, powinien przywieźć z sobą tragarza z Zakopanego, albo też umówić się w domu z woźnicą swoim, że poniesie rzeczy, co mianowicie i dokąd. W restauracyi otwartej i w zimie, można dostać mięsnych potraw ciepłych, przekąsek,

---

¹⁾ Gościniec bity pomiędzy ujściem doliny Małej Łąki a ujściem doliny Kościeliskiej jest obecnie w robocie. Do ukończenia trzeba posługiwać się złą starą drogą.

mleka, herbaty, kawy, wódki, wina, piwa i t. p., a także świec, niezbędnych przy zwiedzaniu grot. Na piąterku jest 4 pokoi gościnnych (po 3 korony za dobę).

B) Od restauracyi ku Pd. drogą i za miejscem, gdzie zatrzymują się furki, na lewo, ku W., przez most najbliższy na potoku Kościeliskim, tuż za nim na prawo, ścieżką między świerkami do Źródła Lodowego (967; przeciętna ciepłota wody $4,3^{\circ}$ C.; woda wydobywa się z pod ziemi wielką masą i rozlewa się w trzy strony; dokoła barjerka, ławeczki) — około 5 min.

[Od mostu za restauracją obok Źródła Lodowego, drogą ku W. ($\blacktriangleright\rightarrow$, czerwone znaki), potem ku Pd. ścieżką przez maliniak, dalej przez żlebik w lesie i lasem, w zakosy, dość stromo w górę (w jednym miejscu widok z drogi na Kopki, w drugim ładny widok na halę »Na Stołach«, Kominy i dolinę Kościeliską) do drogo-skazu: »Do Wyżniego Okna Zbójeckiego«. Od niego nieco w dół do Niżnich Okien Zbójeckich — $1\frac{1}{4}$ godz. Wejście do nich tworzy turnia w rodzaju bramy, której przeciwny wylot czyli »okno« wychodzi nad przepaściste zbocze grani. Z lewej strony bramy wejście do skalistego »kotła« (nad nim w górze las) około 10—15 metr. śre-

dnicy. Z prawej szczeliny, czyli drugiego »okna« widok na dolinę Kościeliską i turnie Kominów. Duży otwór, leżący wprost wejścia, prowadzi do groty (świeca i zapalki!), przeszło 45 metr. długości. Od drogoskazu »Do Wyżniego Okna Zbójcekiego« w górę lasem (w jednym miejscu widok piękny na dolinę Kościeliską i przeciwniegię turnie!), do tego okna $\frac{1}{4}$ godz.]

Obok Źródła Lodowego ku Pd. Z. nad brzegiem potoku Kościeliskiego — Brama Kraszewskiego (na lewo, na skale marmurowa tablica pamiątkowa). Stąd przez mostek na zachodni brzeg potoku i brzegiem tym dalej drogą ku Pd., następnie przez most (z mostu ku Pd. widać skalę, zwaną Sową) na wschodni brzeg potoku i brzegiem tym dalej

[Za mostem, z lewej, t. j. wschodniej strony drogi (»→, czerwone znaki) ścieżką w zakosy, w górę przez las ku Pn. do otwartego zlebu (na początku zlebu, z małej turni z napisem: »stąd widok« piękny widok wgląb doliny Kościeliskiej aż do Bystrej!), i dalej zlebem tym ku Pn. W. stromo pod górę do Groty Zimnej, około 40 min. Wejście do niej znajduje się w środku półkola, utworzonego przez prostopadłe turnie, tuż ponad zlebem, od Pn. Z. (świeca i zapalki!). Długość groty wy-

nosi 122 metr., z czego 99 metr. przypada na przedni korytarz (z początku idzie się nim w dół, potem w górę) do rozdwojenia grotu, 10 metr. na prawą odnogę (w niej próg czyli »brzeżek«) i 13 metr. na końcową komorę. W grocie często leży lód miejscami].

do hali przy Pisanej (około 1040, szalās) i tuż za nią do altany T. T., 35—45 min. (pieszo, od restauracyi; można dojechać końmi).

[Od altany T. T. ku Pd. W. (»→, czerwono-niebieskie znaki) w kilka minut do ujścia Krakowa: głębokiego parowu o groźnych ścianach fantastycznych (Brama Floryańska, Kościół Maryacki, Ratusz). Należą one: na lewo, t. j. od Pn. W. do Gładkiego Uplaziańskiego, na prawo, t. j. od Pd. Z. do Zamków (1551). Górny koniec parowu opiera się o Ciemniak. Potoczek, płynący dnem Krakowa, w czasie ulewy przybiera znacznie i utrudnia przejście, natomiast w czasie posuchy całkiem prawie wysycha. Ujście parowu prowadzi do wąskiego korytarza, poza którym znajduje się szersza część jego z rzadkim lasem, za nią drugi wąski korytarz, a za tym znowu szersza część. Stąd wiodą drogi: 1) prosto ku Pd. W. na Czerwone Wierchy (patrz N. 41); 2) tuż na po-

czątku szerszej części, na lewo, po pod małą grota, ścieżką w górę, stromo do dolnego otworu (1099) Smoczej Jamy (około $\frac{1}{2}$ godz. od altany T. T.). Jest to niski, ciemny (świeca lub dużo zapalek!) tunel, $37\frac{1}{2}$ metr. długości, zgięty w kształcie litery »S«, którego drugi, górny otwór, leży o 21 metr. wyżej. Wydostawszy się z tego ostatniego i trzymając się brzegu parowu, powraca się do altany T. T. przy Pisanej].

Tuż za altaną T. T. przy Pisanej ku Pd. znajduje się skała Pisana po lewej, wschodniej stronie drogi, obok mostu; nazwa od licznych napisów na skale; wykuty w niej legendowy rycerz śpiący podziemi tatrzańskich przez J. Beltowskiego. Tablica czeskich turystów, obok ławki. Z pod skały wypływa silny potok, t. zw. »wypływ z pod Pisanej« (1036).

[Tuż za Pisaną, po stronie zachodniej potoku Kościeliskiego, na prawo, t. j. ku Z. (»→«, czerwone znaki) w górę, ścieżką w zakosy po kamienistym zboczu, zwanem Obłęzkami, do Jamy Obłazkowej, rodzaju obszernej niszy w skale, na prawo, t. j. ku Z. od ścieżki. Stąd ku Pd. w poprzek dużego piargu do Groty Mylnej, około 20 min. Wejście prowadzi do niskiego, lekko zgiętego korytarza, 26 metr. długości,

kończącego się dużym »oknem« nad przepaścią, z widokiem na górną część doliny Kościeliskiej i szczyt Bystrej. Obok, z lewej strony, szpara ku dolinie. Na prawo przed »oknem« wejście (świeca i zapalki! dobry przewodnik!) do drugiego korytarza, około 22 metr. długości. Stąd dopiero wchodzi się do głównego pnia groty 81 metr. długości, z szeregu komór i korytarzy (w niektórych miejscach potrzeba iść na czworakach). Pień ten posiada boczne odnogi: a) z prawej strony (rachując od wejścia do niego): 1) wielka izba, komora wysoka, 38 metr. długości, 2) nieco dalej, biała ulica, 27 metr. długości; b) z lewej strony: 3) ulica J. G. Pawlikowskiego, 58 metr. długości, zakończona komorą, t. zw. chórami, 26 metr. długości].

[Przed Jamą Obłazkową wprost w górę (»»→, niebieskie znaki) do Groty Raptawickiej w Turni Raptawickiej, około 15 min. (od Jamy Obłazkowej). Wejście prowadzi przez wysoki próg w dół po drabinie (świeca i zapalki!) do obszernej komory 41 metr. długości, około 8 metr. szerokości i około 10 metr. wysokości. Ku końcowi zniżają się ona i schodzi w dół. Główny ten pień przecięty jest dwoma poprzecznymi kory-

tarzami (w kształcie krzyża dwuramiennego): 1) prawe ramię pierwszego z nich ma 36 metr. długości, lewe 19 metr., 2) prawe ramię drugiego 20 metr. długości, lewe 27 metr.].

Od Pisanej drogą ku Pd., wschodnim brzegiem potoku Kościeliskiego, potem przez most, zachodnim jego brzegiem obok grobu górnika króla Starego (stos suchych gałęzi, na lewo od drogi, na początku polanki, przed altaną) do altany T. T. (z prawej strony; dotąd można dojechać końmi; pieszo około 25 min. od Pisanej) przy Krzyżu Pola (na prawo wyżej nieco), tkwiącym w kamieniu młyńskim (do rozcierania rudy srebrnej) Króla Zygmuuta Starego (patrz: Dr. St. Elias Radzikowski — »Góry kruszcowe w Tatrzech otwarte r. p. 1502« w Pamiętn. Tow. Tatrzańskiego za r. 1902, tom XXIII). Następnie ku Pd. do rozstajnych dróg.

[Wprost ku Pd., zachodnim brzegiem potoku prowadzi droga obok ścieżki na Kominy (patrz N. 39) na Halę Ornak (1129; szałas), 20 min.]

Stąd na lewo, t. j. ku Pd. W. (»→, czerwono-białe znaki), przez most na wschodni brzeg potoku Kościeliskiego i do Hali Smytniej (1081; szałas), około 15 min. od Krzyża Pola. Da-

lej, zachodnim brzegiem hali, przez most do lasu, do rozstajnych dróg.

[Wprost ku Pd. droga do Hali Pysznej (1350; szałas), około 1 godz. Stąd na Przełęcz Pyszniąską (1789; patrz N. 54-X) i na szczyt Bystrej (patrz N. 43)].

Od tego miejsca na lewo, t. j. ku Pd. W.,

[Po paru minutach drogi, odchodzi od niej w górę ku Pd. (»→, biało-czerwone znaki) lesistym grzbietem ścieżka do Stawu Smereczyńskiego, krótsza i wygodniejsza, jakkolwiek bardziej stroma, aniżeli wspomniana niżej kamienista droga, którą ta ścieżka w jednym miejscu przecina, w 45 min. (od Smytniej)].

potem ku Pd., dalej ku W., następnie ku Pd. W. i do rozstajnych dróg.

[Na lewo, ku W., do Hali Tomanowej Niżniej, a nieco dalej za nią do Hali Tomanowej Wyżniej (1381; szałas), około 1 godz. Stąd idzie ścieżka na Przełęcz Tomanowską (1689; patrz Nr. 54—IX)].
Stąd znowu ku Pd. i znowu do rozstajnych dróg,

[Prosto ku Pd. do Hali Smereczyńskiej (około 1230; szałas), w 10 min.].

wreszcie ku Z. (t. j. na prawo), ścieżką do Stawu Smereczyńskiego (1230; 0,86 ha. powierzchni; otoczony dokoła lasem; brzegi błotniste; na brzegu północnym altana T. T.,

z której widać ku Pd. Bystrą; tratwa popsuta!), około 1 godz. (od Smytniej).

N. 22. Łysanki (1457).

Regiel oddzielający dolinę Strażyską od doliny Małej Łąki, odległy o $4\frac{1}{2}$ klm. w prostej linii od Zakopanego, ku Pd. Z.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do ujścia doliny Strażyskiej i doliną tą do ścieżki na Łysanki (patrz N. 10).

B) Stąd (»→, biało-żółte znaki) na prawo, t. j. ku Z., przez mostek na potoku Młyniska, w górę lasem, potem ku Pn. Z. kamienistym zboczem ścieżką w zakosy na szczyt małej turni (widok na dolinę Strażyską i Giewont), Następnie ku Z. przez duży las na przełęcz trawiastą między dwiema niskimi skałkami, około $1\frac{1}{2}$ godz. (z doliny Strażyskiej). Z lewej z nich, t. j. bardziej ku Pd. wysuniętej, o przepaścistych, prawie pionowych ścianach od Pd. W. i Pd., najładniejszy widok z całej drogi. Oprócz doliny Strażyskiej w dole, widać: ku W. Sarnią Skałę (1375), od niej na prawo nagie turnie Suchego Wierchu, dalej prostopadłą prawie ścianę Giewontu (1900), Mały Giewont (1733; prawie ku Pd.), następnie Czerwone Wierchy: Małolączniak (2101) i Krzesanicę

(2128), a tuż przed nami fantastyczne skałki, t. zw. Jatki, stanowiące wschodnie zakończenie głównego grzbietu Łysanek. Ku Pn. na horyzoncie pasmo Beskidów Zachodnich z Babią Górą (1725) na czele (ku Pn. Z.), a ku Pn. W. Pieniny (982).

Stąd z powrotem na przełęcz, po pod prawą skałką, ku Z., dalej ku Pd. Z. po pod wspomnianymi wyżej Jatkami (te pozostają na prawo od ścieżki), potem ku Z., jeszcze dalej ku Pn. Z. w górę, ścieżką w zakosy na grzbiet Łysanek (widok ku Pd.) i północną stroną grzbietu ku Z. przez las do leżącego nieopodal trawiastego ich szczytu z widokiem na Czerwone Wierchy; około 2 godz. (z doliny Strażyskiej). Najwyższy punkt Łysanek pokryty lasem bez widoku, lecz nieco dalej ku Z. od niego znowu miejsce bez drzew z pięknym widokiem ku Pd. i Z.

Ze szczytu Łysanek wiodą ścieżki: 1) ku Pd. Z. (»→, niebiesko-żółte znaki) ścieżką w dół do hali w dolinie Małej Łąki (patrz N. 18), 50 min.; 2) ku Pn. (»→, biało-żółte znaki) w dół, ścieżką w zakosy wciąż lasem do altany T. T. w dolinie Za Bramką (patrz N. 11), około 1 godz.

N. 23. Ścieżka „nad Regłami“.

Jest to jedna z piękniejszych i wygodniejszych (1 metr szerokości, wiele mostków, bar-

dzo dużo ławek w rozmaitych punktach) ścieżek górskich w bliskości Zakopanego. Łączy ona dolinę Bystrej z doliną Kościeliską i ciągnie się od W. ku Z. pomiędzy Upłazem Kalackim, Giewontem (1900), Małym Giewontem (1738), Grzybowcem (1416), Czerwonymi Wierchami: Małolączniakiem (2101) i Krzesanicą (2128), Upłazem Miętusim (1454) od Pd., a Krokwią (1378), Sarnią Skałą (1375), Łysankami (1457), Hrubym Reglem (1339), przez Przysłop Miętusi (1295) i popod Kończystą Turnią (1312) od Pn. Na całej przestrzeni (od Kuźnic do doliny Kościeliskiej) oznaczona jest biało-czerwoną farbą.

Zaczyna się ona z Kuźnic i idzie z początku drogą wiodącą na Kalatówki (patrz N. 12); nie dochodząc Kalatówek, w lesie skręca na prawo, t. j. ku Pd. Z. (»»→) i wychodzi na górne piętro Kalatówek obok najdalej ku Pn. wysuniętego szałas (na rogu dachu znaki). Stąd dalej ku Pd. Z., przez niewielkie zagłębienie pomiędzy halą a trawiastym zboczem Krokwi, na ścieżkę, idącą południową stroną tego zbocza, i nią w górę, w łagodne zakosy ku Z., na przełęcz (około 1310) pomiędzy Upłazem Kalackim od Pd. a Krokwią od Pn., zwaną przełęczą Białego lub Na Patykach (ławki), około 1 godz. z Kuźnic. Panorama z przełęcz: ku W. w dali Tatry Bialskie z Hawraniem (2151)

na czele; bliżej na prawo Koszysta (2193], na tle jej dwie Kopy Królowe (1610) i Kopa Magóry (1704); na prawo od tej ostatniej w głębi Żółta Turnia (2088), Granaty (2232) i wprost ku Pd. W. czubek Kozich Wierchów (2295); bliżej na prawo Uchrocie Kasproskie (1850), a od niego na prawo w głębi Świnica (2306) oraz szczyty Pośredniej (2129) i Skrajniej (2099) Turni; bliżej na prawo Kasprowy (1989), wprost ku Pd. Pośredni Goryczkowy (1874), dalej Czuba Goryczkowa (1913); tuż blisko koniec wschodni grzbietu Giewontu; ku Pd. Z. ciągnąca się w górę grań — to Uplaz Kalacki, przypierający do wyższego od siebie (na prawo) Giewontu (1900); na prawo od niego ku Z. Suchy Wierch, oddzielony Czerwoną Przełęczą od Sarniej Skały (1375); poza tą przełęczą głębiej Łysanki (1457); ku Pn. tuż obok szczyt Krokwi (1378); na lewo od niej w dole dolina Zakopiańska na tle Gubałówki (1123), a za tą ostatnią w dali Babia Góra (1725) w Beskidach Zachodnich; ku Pn. w dole pod nami dolina Białego; ku Pd. W. w dole Kalatówki (1194), a za niemi dalej hala Kasprowa Niżnia (1204).

Z przełęczy Białego (»→) ku Pd. Z. w dół, potem ku Z. popod urwistemi turniami Kalackiego Uplazu i Zameczków (najpiękniejsza część ścieżki!), w końcu obok ścieżki do doliny Białego (na prawo, przed potoczkiem, patrz N.

8) do górnego końca hali (ławki), w południowo zachodnim ramieniu doliny Białego. Z hali tej ku Z. nieco pod górę do przełęczy między Suchym Wierchem od Pd. a Sarnią Skałą od Pn., zwanej Czerwoną lub Wolarzyskiem (1305; altana T. T.; ławki), około 50 min. z przełęczy Białego Stąd: 1) ku Pn. Z. w górę (niebieskie znaki), na szczyt Sarniej Skały (1375; — ładny widok na dolinę Białego i Strażyską i otaczające je skały i szczyty), około 20 min.; 2) ku Pd. Z. (»→, czerwone znaki) ścieżką w dół na Wielką Równię (patrz N. 10). Od altany T. T. ku Z. (»→) w dół, przez duży las, ścieżką w zakosy (ku końcowi jej, po prawej stronie obok ławki źródelko z dobrą wodą do picia) do hali w dolinie Strażyskiej (patrz N. 10), w 35 min. Z hali tej ku Z. (»→), przez potok, przez przełęcz (około 1305; na Giewont, patrz N. 42) między Grzybowcem od Pd. i Łysankami od Pn. do hali w dolinie Małej Łąki (patrz N. 18), 1½ godz. z doliny Strażyskiej. Stąd ku Z. (»→), w górę, lasem, przez Przysłop Miętusi (patrz N. 19), i dalej w dół, ku Pd. Z., następnie zaś ku Z., drogą, idącą wzdłuż dolnej części doliny Miętusiej (patrz N. 20), brzegiem północnym potoku Miętusiego, do doliny Kościeliskiej przy ujściu do niej doliny Miętusiej, około 1½ godz. z doliny Małej Łąki. Od tego miejsca do Restauracji w dolinie Kościeliskiej (w 15 min.) lub Zakopanego (p. N. 21).

Drogi i znaki:

Ponieważ ścieżka nad Reglami łączy pięć rozmaitych dolin, przeto drogami, prowadzącymi do każdej z nich, można się jednocześnie dostać w odpowiednich punktach na tę ścieżkę, i odwrotnie, zejść z tej ścieżki do odpowiednich dolin i stąd do Zakopanego lub dalej (patrz Nra 3, 8, 10, 18 i 21 oraz mapkę).

N. 24. Wrótką (około 1475).

Dość głębokie wcięcie w zniżającym się ku W. grzbiecie Giewontu (1900), ku końcowi jego, w miejscu zetknięcia się z Uplazem Kallackim, zwane też Szklaną Bramą i widoczne dobrze (po nad trawiastym zboczem) z Zakopanego ku Pd. Z trawiastego szczyciku skałki, ograniczającej z lewej, t. j. wschodniej strony Wrótką, rozległy widok na wszystkie strony, oraz na leżącą głęboko pod stopami, ku Pd., Halę Kondratową (1343). Znacznie piękniejszy i rozleglejszy widok przedstawia się z zachodniej grani Wrótek, z miejsca, odległego od nich o 20—25 min. drogi. Idzie się ku Z. w górę, z początku po trawie, w końcu między kosówką, trzymając się północnej strony grzbietu. Po 10 min. wędrówki w kosówce należy wyjść na grzbiet, skąd (miejsce to na mapie oznaczone *) roztacza się następująca

panorama: Ku W. w dali widać czubek Ha wrania (2151), bliżej Koszyską (2193) i Żółtą Turnię (2088), z poza której wychylają się czubki Buczynowych Turni (2193). Na prawo od Żółtej Turni idą po kolei: Granaty (2232), Kozi Wierch (2295), Kościelec (2159) i Świnica (2306) ku Pd. W. Dalej widzimy Kasprowy (1989), z poza którego wychylają się z głębi: Szczyrbski (2385) i długa ściana Hrubego (2431). Na prawo od Kasprowego, w tym samym grzbiecie Pośredni Goryczkowy (1874). Na prawo od niego, znowu w głębi: Krótka (2370) i Krywań (2496), a w tym samym grzbiecie: Czuba Goryczkowa (1913) i Suchy Kondracki (1901) wprost ku Pd. Na prawo od tego ostatniego Kopa Kondracka (2004), a dalej Mało-łęczniak (2101) z Czerwonych Wierchów. Ku Z. widziany z boku grzbiet Giewontu (1900), zasłania widok w tę stronę. Na prawo od niego, nieco dalej Łysanki (1457), bliżej zaś turnie Suchego Wierchu, a obok nich na prawo Sarnia Skała (1375) ku Pn. prawie. Ku Pn. Z. w znacznem oddaleniu, na horyzoncie, Babia Góra (1725) w Zachodnich Beskidach. Ku Pn. w dole przed nami dolina Białego i za nią Zakopane u stóp Gubałówki (1123). Prawą, t. j. wschodnią ścianę doliny Białego tworzy Krokiew (1378), za nią daleko widać Pieniny (982). Od Krokwi na prawo idą: Nosal (1215), Mały

(1231) i Wielki (1334) Kopieniec, bliżej Boczań (1280) i Skupniów Uplaz, a obok niego na prawo obie Kopy Królowe (1610), Kopa Magóry (1704) na tle Koszystej i Uchrocie Kasproskie (1850) na tle Granatów. Ku W. tuż obok niżej leżący grzbiet — to Uplaz Kalacki, a na prawo w dole głęboko — hala Kondratowa (1343) z szałasami.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Kuźnic (patrz N. 3) i z Kuźnic ścieżką nad Regłami na górne piętro Kalatówek (patrz N. 23).

B) Stąd trzy drogi na Wrótka: 1) najkrótsza ale bez widoku po drodze: zachodnim brzegiem hali, ku Pd. Z. dnem bezleśnego, obszernego zlebu pomiędzy końcowem przedłużeniem wschodniem grzbietu Giewontu od Pd. W. (t. j. na lewo), a Uplazem Kalackim od Pn. Z. (t. j. na prawo), bez ścieżki, stromo w górę, około 2 godz. z Kuźnic; 2) ścieżką nad Regłami (patrz N. 23) do końca pierwszego zakrętu, stąd dalej w tym samym kierunku bez ścieżki (niebieskie znaki) brzegiem zlebu w górę przez rzadki las ku Pd. Z. na Uplaz Kalacki i grzbietem jego, z początku lewą stroną, wkońcu prawą dość stromo w górę — około 2¹/₂ godz. (z Kuźnic); 3) ścieżką nad Regłami na przełęcz Białego czyli Na Patykach (patrz N. 23), stąd bez ścieżki i znaków ku Pd. Z. najwyż-

szem miejscem grzbietu, pomiędzy drzewami, na długą trawiastą polanę na samym grzbiecie, i wzdłuż tej polany obok kopczyka na Uplaz Kalacki do wyżej opisanej drogi (z niebieskimi znakami) i nią dalej, $2\frac{3}{4}$ godz. Obie te drogi są dość długie i nieco męczące, ale odznaczają się pięknymi widokami.

N. 25. Wielka Kopa Królowa (około 1610).

Kopulaste, trawiaste wzgórze, odległe o 6 klm. w prostej linii od Zakopanego ku Pd. W. Ze szczytu rozległy widok dokoła; ku Pd. na całą dolinę Stawów Gąsienicowych z otaczającymi ją szczytami, z pomiędzy których wysuwają się na pierwszy plan: nieco ku Pd. W. Granaty (2232), na prawo od nich Kozi Wierch (2295), a wprost ku Pd. Świnica (2306).

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego drogą do Hali Gąsienicowej na przełęcz między Kopami Królowemi (patrz N. 27).

B) Stąd ku Pn. W. prosto w górę, bez ścieżki, na szczyt Wielkiej Kopy Królowej, 10—15 min.

N. 26. Kopa Magóry (1704).

Kopulasty szczyt trawiasty ku Pd. W. od Zakopanego, odległy od niego o $6\frac{1}{2}$ klm. w li-

ni prostej. Widok ze szczytu należy do ładnych i dość rozległych, godzien polecenia głównie dla tych, którzy dla jakichkolwiek powodów nie mogą zwiedzać wyższych szczytów. Oprócz trzech dolin, na zbiegu których znajduje się Kopa Magóry, mianowicie doliny Kasprowej ku Z., doliny Jaworzynki ku Pn. i doliny Stawów Gąsienicowych ku Pd. W. i Pd., widać stąd po kolei następujące szczyty wyższe: ku W. w głębi część Tatr Bialskich: Murzań (1827) i Hawrań (2151), bliżej: Koszystą (2193), jeszcze bliżej, wprost ku Pd. W. Żółtą Turnię (2088), dalej: Granaty (2232), Kozi Wierch (2295), Kościelec (2159; nieco bliżej) i Świnicę (2306). Prosto ku Pd. widać Pośrednią (2129) i Skrajnią (2099) Turnie, następnie Beskid (2012); po za Uchrociem Kasproskim (1850), stanowiącem wzniesienie grzbietu, idącego od Magóry do Kasprowego, Kasprowy (1989), dalej Pośredni Goryczkowy (1874), wprost ku Pd Z. Czubę Goryczkową (1913), na prawo od niej Suchy Kondracki (1901), następnie Kopę Kondracką (2004), zakrywającą prawie Krzesanicę (2128) i Małolączniak (2101) z Czerwonych Wierchów, wreszcie ku Z. Giewont (1900). Ku Pn., po za Regłami, doliną Zakopiańską, Gubałówką i doliną Nowotarską, na tle horyzontu, widnieją Beskidy Zachodnie z Babią Górą (1725) ku Pn. Z., ku Pn. W. zaś Pieniny (982).

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego drogą do Hali Gąsienicowej na przełęcz między Kopami Królowemi (patrz N. 27).

B) Stąd nieco pod górę, ku Pd. (obok $\gg\rightarrow$ na Kasprowy), z początku starą, mało widoczną drogą jezdnią, po zachodnim zboczu Małej Kopy Królowej, następnie bez ścieżki, granią nad doliną Jaworzynki do podstawy Kopy Magóry (stąd ku Pd. Z. na Kasprowy, patrz N. 43), wreszcie prosto w górę, w zakosy, ku Pn. Z. na szczyt jej, około 45 min z przełęcz między Kopami.

Ze szczytu Kopy Magóry ku Pn. Z. prowadzi ścieżka (niebieskie znaki) po łagodnym zboczu trawiastem, dalej ku Pn. po stromem, w zakosy, do Groty Magóry (i do doliny Jaworzynki; patrz N. 4), w 45 min.

N. 27. Hala Gąsienicowa (1526).

Obszerna hala z licznymi szałasami w dolinie Stawów Gąsienicowych, zwana też halą Przy-Stawach, w odległości 7 klm. od Zakopanego w linii prostej ku Pđ. W. Tędy prowadzi kilka dróg w głąb Tatr, między innymi bardzo uczęszczana droga do leżącego stąd niedaleko Czarnego Stawu pod Kościelcem. Ze

względu jednak na szczególnie charakter górski tej hali, jako też roztaczający się z niej widok, zasługuje ona na zwiedzanie nietylko »po drodze«! Panorama szczytów przedstawia się tak: ku Pd. W. Żółta Turnia (2088), od niej na prawo idą po kolei: Granaty (2232), długi, poszarpany grzbiet Kozięgo Wierchu (2295), ostry, stożkowaty szczyt Kościelca (2159) i wprost ku Pd. Świnica (2306, najwyższy szczyt w sąsiedztwie Zakopanego). Na prawo od niej: Pośrednia (2129) i Skrajnia (2099) Turnia obok siebie, Beskid (2012) wprost ku Pd. Z. i wreszcie Kasprowy (1989). Poza Kościelcem kryje się przełęcz Zawrat (2158), między Świnicą a Pośrednią Turnią widać przełęcz Świnicką (2055), a od niej na prawo tuż obok niewielkie schronisko T. T. przyczepione do turni. Między Skrajnią Turnią a Beskidem leży przełęcz Liliowe — Wschodnia (1970), a między tym ostatnim a Kasprowym przełęcz Liliowe — Zachodnia (1960). Na prawo od Kościelca, bliżej nas, trawiasty, stożkowaty szczyt Małego Kościelca (1753), który razem z poprzednim tworzy grzbiet przedzielający tę część doliny na dwie: lewą (wschodnią), mieszczącą w sobie Czarny Staw (1620) pod Kościelcem i (wyżej) Zmarzły Stawek (1791) pod Zawratem, i prawą (zachodnią), w której leżą Stawki Gąsienicowe pod Świnicą (w liczbie 16-tu), przeważnie małe, z których

największy i najpiękniejszy Zielony — Gąsienicowy czyli Suczy (1672) pod Skrajnią Turnią. Dolina Stawów Gąsienicowych przedłuża się ku Pn. pod nazwą doliny Suchej Wody. Na hali gospoda T. T. (2 pokoje z 7 łózkami, stołami i ławkami; obok kuchenka, gdzie można dostać herbaty, wódki, wina, piwa, mleka i t. p.; na mocy kontraktu z dzierżawcą gospoda ta ma być otwartą od 20 czerwca do 15 września; cennik noclegu i potraw przybity na ścianie).

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Kuźnic (patrz N. 3).

B) Z Kuźnic: 1) na przełęcz między Kopami Królowemi jedną z następujących dwóch dróg: a) drogą przez Boczań: od Restauracyi w Kuźnicach drogą ku W., przez most na Bystrej, tuż za nim nieco na lewo przez mostek na potoku Jaworzynce, w górę ku W. na drogę (często błotnistą i kamienistą) w lesie (»→, żółte znaki). Nieco dalej należy opuścić drogę prostą (na Nosal, patrz N. 16) a skrócić na prawo, t. j. ku Pd., na inną drogę (»→, żółte znaki), stromo pod górę i drogą tą dalej na porosły rzadkimi świerkami grzbiet Boczania (widok ku Z. na Giewont). Stąd ku Pd. W., przez las, w górę, na Skupniów Uplaz (patrz N. 17) i grzbietem jego dalej aż do przełęczy między Kopami Królowemi, 1½ godz.; b) drogą przez Jaworzynkę: z Kuźnic do hali

w dolinie Jaworzynki (patrz N. 4) i stąd ku Pd. W., obok łożyska suchego zwykle potoku w górę do rozwidlenia się doliny. Następnie zachodnim brzegiem łożyska, obok drogi na prawo do Groty Magóry (patrz N. 4), i tuż za nią ostrym skrętem na prawo, w górę, do lasu (czerwone znaki). Dalej kamienistą drogą leśną ku Pd. Z., za lasem ścieżką w górę, ku W., w zakosy, na przełęcz między Kopami Królowemi, około 1¹/₂ godz. Z przełęczy (1530; malowniczy widok ku Z. na Czerwone Wierchy (2128) i Giewont (1900), ku Pn. na dolinę Jaworzynki w dole, na dolinę Zakopiańską głębiej i na Zachodnie Beskidy w dali z Babią Górą (1715) na czele ku Pn. Z.; szczególnie przed zachodem słońca) odchodzą drogi: ku Pn. W. na Wielką Kopę Królową (patrz N. 25), ku Pd. na Kopę Magóry (patrz N. 26) i Kasprowy (patrz N. 43). 2) Z przełęczy dobrą ścieżką (żółte znaki) ku Pd. W., poniżej kosówki, środkiem Hali Królowej Wyżniej (około 1555), wreszcie pomiędzy dużymi głazami granitowymi (zwał boczny polodowcowy) i kosówką, zboczem góry, w dół, do Hali Gąsienicowej, 20—30 min.

Z hali Gąsienicowej idą drogi: 1) ku W. na Krzyżne (patrz N. 47); 2) ku Pd. do Czarnego Stawu pod Kościelcem (patrz N. 28); 3) ku Pd. Z. do Stawków Gąsienicowych pod

Świnicą (patrz Nr. 30), na Świnicę (patrz N. 49) i Liliowe (patrz N. 44 i N. 52-IV).

N. 28. Czarny Staw pod Kościelcem (1620).

Leży w odległości 9 klm. w linii prostej od Zakopanego, ku Pd. W., w południowo-wschodnim ramieniu doliny Stawów Gąsienicowych. Jest to jeden z najpiękniejszych stawów tatrzańskich. Trzeci z rzędu co do wielkości (22,87 ha.) i czwarty co do głębokości (47 metr.). Ograniczony od W. Żółtą Turnią (2088) i Granatami (2232), od Z. Małym Kościelcem (1753) i Kościelcem (2159), od Pd. wysoką ścianą, utworzoną bocznymi występami Granatów i Kościelca, po za którą kryje się Zmarzły Staw pod Zawratem i wychyla się z głębi majestatyczny poszarpany grzbiet Koziego Wierchu (2295), od Pn. wreszcie niskim zwałem (moreną) poprzecznym. We wschodniej swej części ten ostatni jest przerwany łożyskiem potoku, wypływającego ze stawu. Na przeciwko tego miejsca, ku Pd., znajduje się mała wysepka podłużna, porośnięta kosodrzewiną. Na zachodnim końcu zwału, nad stawem, stoi skromna gospoda (własność p. J. Sieczki; 1 izba gościnna z 2 tapczanami, stołem i ławkami; obok kuchenka, w której można dostać herbaty, mleka, jaj i jajeczniczy,

wódki, piwa, wina, mleka, chleba i t. p.). Chcąc lepiej poznać kształt, wielkość i piękność stawu, należy go obejść częściowo, ścieżką brzegiem północnym i wschodnim. Staw przedstawia się najpiękniej w pełni słońca w godzinach południowych.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Hali Gąsienicowej (patrz N. 27).

B) Z Hali Gąsienicowej ku Pd. (żółte znaki) w dół przez mostek na suchem pospolicie łożysku potoku Suchej Wody (1508), stąd w górę nieco ku Pd. W., potem prawie równą i wygodną ścieżką ku Pd. po wschodnim zboczu Małego Kościelca na zwał trawiasty i do schroniska przy Czarnym Stawie, 30—40 min.

Od Czarnego Stawu wiodą drogi: 1) ku Pd. Z. (niebieskie znaki) ścieżką w zakosy, stromo w górę, na Karb (1852), przełęcz między Kościelcem a Małym Kościelcem, z której widać Czarny Staw, Stawki Gąsienicowe (patrz N. 30) pod Świnicą, Świnicę (2306) i in., około 45 min. Z Karbu: a) ku Pd. na szczyt Kościelca, (tylko z przewodnikiem!), około 1½ godz., b) ku Z., do Stawków Gąsienicowych pod Świnicą (patrz N. 30) i Świnicę (patrz N. 49); 2) Wschodnim brzegiem stawu do Zmarzłego Stawku pod Zawratem (patrz N. 29), na Zawrat (patrz N. 48), Kozi Wierch (patrz N. 50) i Granaty.

N. 29. Zmarzły Stawek pod Zawratem (1797).

Mały Stawek (około 0,21 ha.), odległy od Zakopanego o $9\frac{2}{3}$ klm. ku Pd. W., leżący powyżej Czarnego Stawu pod Kościelcem, w niezmiernie dzikiej kotlinie, otoczonej od W. Granatami (2232), od Z. Kościelcem (2159), od Pd. Kozim Wierchem (2295), a od Pn. niewysoką ścianą, przez którą przedziera się potok, odpływający z niego do Czarnego Stawu. Najpiękniej przedstawia się w godzinach przedpołudniowych, w pełni słońca, z północnego brzegu.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Czarnego Stawu pod Kościelcem (patrz N. 28).

B) Od gospody przy Czarnym Stawie ku W. (zielone znaki) wygodną ścieżką, idącą północnym brzegiem stawu, dalej ku Pd. W., wschodnim jego brzegiem, do potoku, płynącego z Zmarzłego Stawku i wpadającego do Czarnego Stawu. Stąd przez potok po głazach w górę ku Pd. po trawiastem zboczu, następnie po piargach w zakosy stromo pod górę, obok ścieżki na Kozi Wierch (na lewo, ku Pd. W.; czerwone znaki; patrz N. 50), przez ławę śnieżną (śnieg leży tutaj pospolicie do końca lata i dłużej) do Zmarzłego Stawku, na zachodni brzeg jego, $\frac{3}{4}$ —1 godz.

Stąd wiodą drogi: 1) ku Pd. wprost na przełęcz Zawrat (2158; patrz N. 48; 2) ku Pd. W. na Kozi Wierch (patrz N. 50).

N. 30. Stawki Gąsienicowe pod Świnicą.

Leżą one w odległości $7\frac{1}{2}$ — $9\frac{1}{2}$ klm. w linii prostej od Zakopanego, ku Pd. W., w południowo-zachodnim ramieniu doliny Stawów Gąsienicowych, ograniczonym od W. Małym Kościelcem (1753) i Kościelcem (2159), od Z. Uchrociem Kasprowskiem (1850), Kasprowym (1989) i Beskidem (2012), a od Pd. Świnicą (2306), Pośrednią (2129) i Skrajnią (2099) Turnią. — Wszystkich tych stawków jest 16, z tych 7 bardzo małych; sześć zaś tylko posiada nazwy odrębne. Opis ich da się przedstawić w krótkości w następujący sposób:

Idąc od gospody T. T. na Hali Gąsienicowej ku Pd. Z., prawym t. j. północno-zachodnim brzegiem potoku Suchej Wody (niebieskie znaki), spotykamy najprzód jeden mały stawek na prawo, dalej także dwa stawki na lewo, potem jeszcze jeden taki sam stawek z lewej strony ścieżki. Przed tym stawkiem (na prawo, ku Pd. Z., odchodzi droga na przełęcz Liliowe patrz N. 44, N. 52—IV i N. 54 IV—VI) ścieżka skręca ku Pd. Obok tego stawku na lewo, t. j. ku W., leży Sob-

ków Stawek (1628; 0,47 ha. powierzchni), przez który przepływa potok Sucha Woda, wypływający z znajdującego się dalej ku Pd. Zielonego Stawku. W niewielkiej odległości od Sobkowego ku W. (ścieżki niema) leżą dwa Stawki tuż obok siebie, noszące wspólną nazwę Stawku Dwoistego (1656; 2,2 ha. powierzchni obu razem). Idąc pierwotną ścieżką dalej ku Pd., skręca się potem ku Pd. W., przechodzi się przez potok Suchej Wody i dochodzi się do Stawu Zielonego pod Świnicą, Zielonego Gąsienicowego czyli Suczego, największego ze wszystkich szesnastu (1672; 3,45 ha. powierzchni; 15,5 metr. głębokości; na północnym brzegu jego, schronisko T. T.). Obok niego, ku W. Stawek Kurtkowiec czyli w Roztoce (1691; 1,74 ha. powierzchni; niewielki półwysep i mała wysepka), obok tego, ku Pn. dwa małe stawki, a ku Pd. dwa nieco większe. Od Zielonego Stawu ścieżka idzie wschodnim brzegiem jego, potem ku Pd. W. na brzeg południowy obu ostatnio wspomnianych większych stawków (od tego miejsca odchodzi ku Pd. W. ścieżka na Świnicę, patrz N. 49). Stąd (niebieskie znaki) skręca ku Pn. W. i idzie najprzód wschodnim brzegiem wschodniego z tych stawków, przechodzi przez potoczek, łączący ten stawek z dalej od niego ku W. położonym Stawkiem Kuklatym czyli Długim

(1780; 1,52 ha. powierzchni; 7 metr. głębokości) i podąża północnym brzegiem potoczka ku W., w górę na Karb, przełęcz między Kościelcem a Małym Kościelcem (patrz N. 28). Ku Pd. W. od Kuklatego, pod samym szczytem Kościelca leży jeszcze jeden stawek niewielki, pospolicie suchy, zwany Zadnim Gąsienicowym (1890).

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego na Halę Gąsienicową (patrz N. 27).

B). Z Hali Gąsienicowej ku Pd. Z. ścieżką (niebieskie znaki), opisaną wyżej, do Stawku Zielonego pod Świnicą, 1 godz. Stąd również opisaną wyżej drogą (niebieskie znaki) na Karb, 1 godz. (dalej patrz N. 28).

N. 31. Droga jezdna do Morskiego Oka.

Szeroki, wygodny, ładny gościniec bity, 31¹/₄ klm. długości, łączący Zakopane z Morskim Okiem. W wielu miejscach otwartych, wyżej wzniesionych, dostarcza on pięknych widoków na góry, np. z Toporowej Cyrhli, z Hurkotnego i innych. Żaden z nich nie może się jednak równać z pięknnością i wspaniałością widoku z najwyższego punktu tej drogi, z polany (około 1070) Porońca. Roztaczająca się stąd panorama Tatr godną jest polecenia dla wszystkich, w pierwszym rzędzie

jednakże dla tych, którzy skazani są na przenoszenie się z miejsca na miejsce jedynie w wygodnych powozach, do czego omawiany tutaj gościniec znakomicie nadaje się. Widać stąd po kolei następujące szczyty: ku Pd. W. Hawrań (2151) i tuż przed nim Nowy (1999), na prawo od tego Murań (1827), dalej: Jagnięcy (2231), Kołowy (2425), Łomnicę (2634) i Durny (2625) tuż obok siebie, Baranie Rogi (2532), Lodowy (2630), Mały Lodowy (2466), Jaworowe Sady (2423), długi grzbiet Szerokiej Jaworzyńskiej (2221), bliżej Holicę (1630), w głębi daleko Gierlach, (2663, najwyższy szczyt tatrzański). Od niego na prawo: Batyżowiecki (2458) i Żelazne Wrota (2433), z poza których wychyla się czubek Kończystej (2540). Wprost ku Pd. trzy spiczaste niedaleko od siebie odległe szczyty: to Ganek (2465), Wysoka (2565) i Rysy (2503). Na tle Rysów: Niżnie Rysy (2438), a na tle tych Żabi (2252); na prawo dalej długi grzbiet Mięguszowickich turni (2437) wznoszących się od Pd. nad Morskiem Okiem (1393) i Czarnym Stawem nad Morskiem (1584), bezpośrednio zaś przed nami grzbiet Wołoszyna (2151) i stykający się z nim grzbiet Koszystej (2193). Na prawo od nich Żółta Turnia (2088). Poza tą ku Pd. Z., widnieją wyższe szczyty zachodnich Tatr: Kasprowy (1989), Czerwone Wierchy (2128), Giewont (1900), w głębi szczyt

Kominów (1826) i najdalej ku Z. wreszcie Osobita (1687). Ku Z. wprost dolina Zakopiańska, a ku Pn. Z., w znacznem oddaleniu na horyzoncie Babia Góra (1755) w Zachodnich Beskidach.

Droga:

Z Zakopanego do Jaszczurówki (4¹/₄ klm.; patrz N. 5); stąd w górę przez Toporową Cyrhlę (6¹/₄ klm.), obok leśniczówki (7³/₄ klm., na lewo), przez las Capowski, polanę Capówkę (9³/₄ klm.), most na potoku Suchej Wody, las na zboczu Kopy Sołtysiej, do Zazadniej (Brzanówki — 12¹/₄ klm.; leśniczówka) w dolinie Filipki, (stąd na Gęsią Szyję, patrz N. 37), wreszcie dość stromo pod górę, na polanę Poroniec (przynajmniej krótki przystanek tutaj! widok patrz wyżej); 15 klm. (z Zakopanego), około 2¹/₄ godz. jazdy końmi (patrz cennik jazdy str. 24). Stąd w dół, przez Hurkotne, do Łysej Polany (967; tartak) w ujściu doliny Białki (21¹/₄ klm.; za potokiem ku W. węgierska strona; patrz N. 54 I i N. 55 I, II, III), i dalej doliną tą do mostu kamiennego (1115) nad potokiem Roztoki, nad Pośrednim Wodogrzmotem, 25¹/₂ klm., około 3¹/₂ godziny jazdy końmi z Zakopanego (do Wodogrzmotów Mickiewicza patrz N. 32, do doliny Pięciu Stawów Polskich i doliny Roztoki — patrz N. 39, do doliny Białej Wody (patrz N. 36). Stąd dalej gościńcem do prowizorycznej gospody

T. T. na zboczu północnem zwału (moreny), ograniczającego Morskie Oko od Pn., 31¹/₄ klm., około 4¹/₂ godz. jazdy końmi z Zakopanego (patrz cennik jazdy, str. 24). Morskie Oko — patrz N. 33.

N. 32. Wodogrzmoty Mickiewicza (około 1115).

Nazwa góralska Wodogrzmotów pochodzi od głuchego huk, podobnego nieco do dalekich grzmotów, z jakim spada potok Roztoka po licznych progach w wązkim skalnym korycie, którem przedziera się w ujściu doliny Roztoki. Z pomiędzy licznych kaskad czyli wodospadów, trzy największe, najwspanialsze, otrzymały nazwy: Wyżniego, Pośredniego, i Niżniego Wodogrzmotu (wodospadu). Przy Niżnim znajduje się żelazna tablica pamiątkowa T. T. ku czci Mickiewicza. Dostęp do każdego z nich ułatwiony za pomocą wygodnych ścieżek, schodów i poręczy, oraz mostków, łączących oba brzegi potoku. W miejscach bardziej malowniczych znajdują się ławki. Wodogrzmoty przedstawiają się najpiękniej w pełni słońca, w godzinach południowych, po deszczach.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego drogą do Morskiego Oka do kamiennego mostu nad Pośrednim Wodo-

grzmotem na potoku Roztoce (patrz N. 31; cennik jazdy str. 24).

B) Tuż przed mostem na prawo (»→) w górę brzegiem potoku do Wyżniego Wodogrzmotu; przez mostek na drugi brzeg potoku i do ścieżki znaczonej czerwoną farbą, wiodącej do doliny Roztoki i Pięciu Stawów Polskich (»→, w górę; patrz N. 39); ścieżką tą w dół ku Pn. do gościńca i na ścieżkę po drugiej stronie jego niedaleko mostu, znaczoną czerwono, idącą do gospody w Roztoce; zaraz na początku ścieżki na lewo (»→) do Niżniego Wodogrzmotu i tą samą ścieżką z powrotem; znowu dalej w dół ścieżką z czerwonymi znakami do ścieżki na lewo (»→), wiodącej do Niżniego Wodogrzmotu i tą samą drogą z powrotem. Stąd albo w dół, za czerwonymi znakami do gospody w Roztoce i doliny Białej Wody (patrz N. 36), albo też w górę z powrotem do gościńca i dalej do Morskiego Oka (patrz N. 31) lub doliny Roztoki i Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 39) lub do Zakopanego. Na zwiedzenie należyte wszystkich trzech Wodogrzmotów potrzeba około 1 godz. Osoby, nie posiadające dużo czasu do rozporządzenia, mogą się ograniczyć na zwiedzeniu Wyżniego i Niżniego Wodogrzmotu; kto bardzo śpieszy się, lub kto nie może dużo chodzić i męczyć się, może zadowolnić się zwiedzeniem Wyżniego.

N. 33. Morskie Oko (1393).

Najpiękniejsze jezioro tatrzańskie, drugie z rzędu, co do powierzchni (33 ha.), i trzecie co do głębokości (49,5 metr.). Leży w odległości 14 klm. w linii powietrznej ku Pd. W. od Zakopanego. Ograniczone od W. grzbietem Żabiego (2252), od Z. Miedzianemi (2238) i Mni chem (2064), od Pd. Mięszowieckimi Tur niami (2437), a od Pd. W. wysoką ścianą, stanowiącą północne ograniczenie Czarnego Stawu nad Morskiem, od Pn. wreszcie zamknięte zwałem poprzecznym (moreną), środkiem którego przedziera się Rybi potok, wypływający w tem miejscu z Morskiego Oka. Na północnem zbocz u zwału znajduje się tymczasowa gospoda T. T. (6 pokoi z 22 łózkami; restauracya, w której można dostać potraw mięsnych, jaj, jajecznicy, mleka, herbaty, kawy, wódki, wina, piwa, chleba i t. p.; cennik noclegu i żywności oraz przejazdu łodzią przez Morskie Oko, przybity na werandzie gospody; gospoda ta otwartą jest zwykle od 1 czerwca do 15 września lub nieco dłużej). Na samym zwale, na spalenisku po dawnym dużym hotelu T. T., altana T. T., kryta, z ławkami i stołami, z widokiem na jezioro. Jezioro przedstawia się najpiękniej podczas pogody, w godzinach przedpołudniowych. Kto chce poznać należycie pię-

kność jego, musi spędzić przy niem cały dzień, oglądać je z różnych punktów ścieżki dokoła jeziora, lub z łodzi, przepływając na niej cały staw wzdłuż, tam i z powrotem (patrz niżej).

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Morskiego Oka drogą jezdną (patrz N. 31) lub przez góry (p. N. 52).

B) Od gospody T. T. przy Morskiem Oku ku Pd. w górę na zwał (morenę) i stąd albo: 1) na lewo, t. j. ku Pd. W. w dół ścieżką ze schodkami do brzegu jeziora, do łodzi (są 2 łodzie) i nią na przeciwległy brzeg jeziora do potoku, wpadającego tutaj do jeziora od Czarnego Stawu nad Morskiem Okiem (przewoźnik i ceny w gospodzie T. T., łódź bierze 12 osób, przewóz 40 hal., minimalnie 2 kor., jazda trwa 8 min.), albo 2) na prawo, ku Pd. Z., ścieżką w dół, między kosówką (czerwone znaki), i brzegiem zachodnim jeziora, potem południowym do tego samego miejsca; albo też 3) na lewo, ku W., północnym i wschodnim brzegiem jeziora również do wspomnianego wyżej miejsca, — 30—45 min. (od gospody T. T.). Stąd z powrotem jedną z tych ścieżek lub łodzią do gospody.

Z Morskiego Oka, od gospody T. T. wiodą drogi: 1) ku Pd., do Czarnego Stawu nad Morskiem (patrz N. 34) i stąd na Rysy (patrz N. 53) i na przełęcz Miękuszuwiecką koło Chłopka (2304; patrz N. 54—III i N. 55—III), 2) ku Pd. Z.

do doliny Za Mnichem (patrz N. 35) i stąd na przełęcz Wrota Chałubińskiego (patrz N. 52—IV) i na Miedziane (patrz N. 51), 3) ku Pn., przez Opalone do doliny Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 39), 4) ku Pn. W., ścieżką południowo-wschodnim brzegiem Rybiego potoku, w końcu ku Pd. W., do drogi, idącej środkiem doliny Białej Wody (patrz N. 36), około 1 godz.; stanowi ona najkrótsze połączenie pomiędzy Morskiem Okiem a doliną Białej Wody.

N. 34. Czarny Staw (1584) nad Morskiem Okiem.

Bardzo piękny, czwarty z rzędu co do wielkości (21,32 ha.) i drugi co do głębokości (77 metr.). Leży w odległości 15 klm. w linii prostej ku Pd. W. od Zakopanego, w dzikiej kotlinie, otoczonej od W. Żabiem (2522), Niżniemi Rysami (2438) i Rysami (2503), od Pd. i Z. Mięguszowieckimi Turniami (2437). Przez środek niskiego, północno-zachodniego brzegu jego (żelazny krzyż na nim), przedziera się wypływający ze stawu potok, który spada w licznych kaskadach ku Morskiemu Oku, leżącemu o 191 metrów niżej, ku Pn. Z. Staw ten najpiękniej wygląda w słońcu, w godzinach rannych.

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Morskiego Oka (patrz N. 31 i N. 52), i od gospody T. T. przy Mor-

skiem Oku do przeciwległego brzegu jeziora obok potoku, wpadającego do Morskiego Oka z Czarnego Stawu (niedaleko stąd koleba od deszczu z kamieni) łodzią lub pieszo (patrz N. 33; czerwone znaki).

B) Stąd (czerwone znaki) z początku ku Pd., dalej ku Pd. W. ścieżką w zakosy obok potoku, do Czarnego Stawu, 30—45 min. od południowego brzegu Morskiego Oka.

Z Czarnego Stawu wiodą drogi: 1) wschodnim brzegiem Stawu na Rysy (patrz N. 53), 2) ku Pd. Z. na przełęcz Miękuszuwiecką koło Chłopka (2304; patrz N. 54 — III i N. 55 — III).

N. 35. Dolina Za Mnichem.

Mała, dzika dolinka, położona wysoko (1800—1900) nad Morskim Okiem, ku W., ograniczona od Pd. W. Mnichem (2064), od Pd. Z. Murami Liptowskimi (2174), a do Pn. Z. Miedzianemi (2238). Dwa niewielkie zagłębienia w niej, z których jedno wypełnione wodą stale, stanowią pozostałość znacznie większego niegdyś stawu, o którym jeszcze Staszyc pisze. Nie tyle sama dolinka jest godną uwagi, ile raczej widok ku Pd. W. z górnej części ścieżki, wiodącej tu od Morskiego Oka. U wstępu do niej, pod ścianą Miedzianych schronisko T. T. (1784).

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego do Morskiego Oka (patrz N. 31 i N. 52).

B) Od gospody T. T. przy Morskiem Oku ku Pd. na zwał, stąd na prawo, t. j. ku Pd. Z. w dół (niebieskie znaki), potem w górę, w zakosy, ku Z., obok szałas pasterskiego (1636; na prawo, t. j. ku Pn. od ścieżki) do schroniska T. T. pod Miedzianemi, około 1¹/₂ godz. Stąd ku Pd. Z., do Stawku w dolince, 10 min.

Od schroniska T. T. pod Miedzianemi: 1) na prawo, ku Pd. Z. na Miedziane (patrz N. 50), 2) przez dolinę Za Mnichem, ku Pd. Z. na przełęcz Wrota Chałubińskiego (patrz N. 52-I(3) i IV)

N. 36. Dolina Białej Wody i dolina Białki.

Obie te doliny, leżące ku Pd. W. od Zakopanego, stanowią razem jedną wielką piękną dolinę, ograniczoną od W. Holicą (1630), Zamkami (2013), Szeroką Jaworzyńską (2221), Jaworowemi Sadami (2424), Świstowym (2380) i Małą Wysoką (2492), od Z. Gęsią Szyją (1493), Wołoszynem (2151), ujściami doliny Roztoki i doliny Rybiego, Żabim (2252), Niżniemi Rysami (2438) i Rysami (2503), od Pd. wreszcie Gierlachem (2663), Batyżowieckim (2458), Żelaznemi Wrotami (2433), Gankiem (2465) i Wysoką (2565). Południowa część doliny, wzdłuż

potoku Białej Wody, nosi nazwę doliny Białej Wody, północna zaś, poniżej połączenia się potoku Białej Wody z potokiem Roztoką w potok Białkę (aż do Łysej Polany) — doliny Białki. Do doliny Białej Wody uchodzą mniejsze doliny: od Pd. W. dolina Rówienki i dolina Świstowa z Zmarzłym Stawem (2047) pod Polskim Grzebieniem, od Pd. dolina Litworowa z Litworowym Stawem (1859), dolina Kacza z Zielonym Stawem (1577) i dolina Czeska z Czeskim Stawem (1612) i Zmarzłym Stawem (1774) nad Czeskim, od Pd. Z. wreszcie dolina Żabiego z dwoma Stawami Żabimi: Niżnim (1676) i Wyżnim (1702), oddzielona od doliny Białej Wody grzbietem Młynarza (2168), z prostopadłą prawie, wysoką ścianą od strony tej ostatniej. Najpiękniejszą jest dolina Białej Wody, głównie w górnej swej części, u stóp wspomnianej do piero co ściany Młynarza, obok t. z. »Schroniska Salomona« (obecnie straży leśnej; 1306), skąd wspaniały widok ku Pd. na pasmo wysokich szczytów od Gierlacha po Rysy. Do tego miejsca właśnie dochodzi szeroka, wygodna droga, idąca od Jaworzyny Spiskiej wschodnim brzegiem Białki, w dalszym ciągu środkiem doliny Białej Wody (zachodni brzeg potoków Białki i Białej Wody do ujścia Rybiego potoku należy do Galicyi — patrz N. 31). Jedynie tylko tą drogą pozwala chodzić tutaj turystom ks. Hohenlohe, obecny wła-

ściciel dóbr jaworzyńskich. Z innych dróg i ścieżek dozwolone jest jeszcze przejście od »schroniska Salomona« przez dolinę Świstową i przełęcz Polski Grzebień (2208; z przewodnikiem) na Gierlach i do Szmeksu (p. N. 54 II. i 55 II.), oraz do Morskiego Oka (patrz niżej B.). Na wszystkich tych drogach hałasowanie lub strzelanie wzbronione!

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego drogą do Morskiego Oka do kamiennego mostu nad Pośrednim Wodogrzmotem Mickiewicza (patrz N. 31, a także N. 32, cennik jazdy str. 24).

B) Przez most do wygodnej ścieżki, znaczonej czerwoną farbą, przecinającej wpoprzek gościniec tuż za mostem, na ścieżkę tę na lewo od gościńca, w dół ku Pn. W. (obok drogoskazów do Pośredniego i Niżniego Wodogrzmotów), potem ku W. do niewielkiej polanki w wysokim gęstym lesie z gospodą T. T. w Roztoce (1032; 5 pokoi o 25 łózkach; kuchnia: skromne mięsne potrawy, jaja, herbata, piwo, chleb i t. p.; stajnie; cennik noclegu i żywności przybity na ścianie przy wejściu; tędy prowadziła stara droga do Morskiego Oka); stąd od bramy wjazdowej ku W. (»→, czerwone znaki) ścieżką przez las, mostek na potoku Białej Wody, furtkę (otwiera się łatwo) w wysokim płocie, na polanę Białej Wody (1008) do szerokiej

drogi i drogą tą ku Pd. (z polanki, gdzie wybudowana nowa chata dla leśnych ks. Hohenlohe, drogą ku Z. wyjść można na ścieżkę krótszą do Morskiego Oka, patrz N. 33, na końcu), aż do »schroniska Salomona« (na lewo; tutaj jedynie wolno rozpalać ognisko na herbacie), około 2¹/₂ godz. od Wodogrzmotów Mickiewicza.

Stąd na Polski Grzebień, patrz wyżej.

N. 37. Gęsia Szyja (1493).

Regiel, oddalony od Zakopanego o 10 klm. w linii prostej ku Pd. W. Widok ze szczytu jego należy do piękniejszych. Tuż przed nami ku W. Tatry Bialskie, w których odróżniamy, od lewej ręki ku prawej, po kolei: Nowy (1999), na tle jego bliżej Murań (1827), dalej Hawrań (2151), Strzystarski (2148), Szeroką (1923) i Głupi Wierch (2062), oddzielony przełęczą Pod Kopą (1756), poza doliną Koperszadów Polskich, od Tatr Wschodnich czyli Wysokich. W tych widać po kolei, na prawo: Jagnięcy (2231), Kółowy (2425), Czarny (2436), Baranie Rogi (2536) i wprost ku Pd. W. Lodowy (2630). Na tle Lodowego, blisko przed nami Holica (1630). Od niej na prawo ciągnie się długi grzbiet, w którym najdalej na prawo widnieją Zamki (2013), a głębiej i nieco na lewo od tych Sze-

roka Jaworzyńska (2221). U stóp tego grzbietu, pod nami, leży dolina Białki, która dalej ku Pd. przedłuża się w dolinę Białej Wody, jedną z największych i najpiękniejszych dolin tatrzańskich, a ta jeszcze dalej ku Pd. rozszerza się na kilka wachlarzowato rozchodzących się dolin, ograniczonych od Pd. W., Pd. i Pd. Z. całym szeregiem wysokich szczytów. Z tych widać tylko: na prawo od Zamków w głębi Małą Wysoką (2429), a obok na prawo Litworowy (2320) na tle Gierlachu (2663), najwyższego szczytu tatrzańskiego. Pomiedzy Małą Wysoką a Litworowym leży przełęcz Polski Grzebień (2028). Inne szczyty zakrywa w znacznej części leżący bliżej nas Młynarz (2168), którego prostopadła ściana stanowi zachodnie ograniczenie doliny Białej Wody. Na prawo z poza Młynarza wychyla się z głębi Wysoka (2565). Obok niej, tuż na prawo Rysy (2503), a na tle ich Niżnie Rysy (2438) i Żabi (2252). Trzy te ostatnie szczyty leżą wprost ku Pd., jeden za drugim, i tworzą wschodnią ścianę doliny, mieszczącej w sobie Morskie Oko i Czarny Staw nad Morskiem. Ku Pd i Pd. Z. długi grzbiet Wołoszyna (2151) i Koszystej (2193) tuż przed nami zakrywa widok w tę stronę. Na prawo od nich, w głębi, Kopa Magóry (1704) i idący od niej grzbiet zakrywają w tej stronie leżące szczyty. Obok

Kopy Magóry na prawo obie Kopy Królowe (1610), z poza których wychyla się z głębi stożkowaty szczyt Giewontu (1900) prawie ku Z. Na tle horyzontu, ku Pn. Z., Zachodnie Beskidy z Babią Górą (1725) na czele. W niewielkiej odległości stąd ku Pd. Z. leży obszerna, ładna Hala Waksmundska (1376) z szałasami, przez którą wiodła dawniej najkrótsza i najłatwiejsza ścieżka z Zakopanego przez Jaszczurówkę i Psią Trawkę do Morskiego Oka, dzisiaj po ukończeniu gościńca bitego opuszczona (patrz N. 51, uwagę na końcu).

Drogi i znaki:

A) Z Zakopanego drogą jezdnią do Morskiego Oka do skrzyżowania drogi za leśniczówką w Zazadniej (Brzanówce; 13 klm.; około 2 godz. jazdy; patrz N. 31).

B) Stąd na prawo (»→, niebieskie znaki) ku Pd.W., przez rąbanisko, potem lasem ku Pd. w górę brzegiem potoku do chat u podnóża Rusinowej polany (1290), 1¹/₂ godz.; skąd w górę ku Pd. Z. po trawiastym zboczu na szczyt, 1 godz.

Z Gęziej Szyi albo: 1) z powrotem tą samą drogą, albo 2) tą samą drogą do Rusinowej Polany, stąd prawym, t. j. południowym jej brzegiem, ku W. w dół (niebieskie znaki) do lasu i lasem przez Czerwone Brzeżki do doliny Białki, do gościńca bitego, idącego do Morskiego

Oka, niedaleko za Łysą polaną, 1¹/₂ godz. Dalej patrz N. 31, 32, 36 i 39.

N. 38. Dolina Chochołowska.

Wielka, ładna dolina, ku Pd. W. od Zakopanego, ograniczona od W. Siodłem, Kominami (1826) i Ornakiem (1861), od Z. Siwiańskimi Turniami, Bobrowcem czyli Jamburowym (1664), Rakoniem (1879) i Wołowcem (2065), od Pd. wreszcie Starorobociańskim (2170), Kończystą (2071) nad Jarząbczą i Jarząbczym (2142). W górnej części rozwidła się na kilka ramion, z których największe noszą nazwy: doliny Starorobociańskiej ku Pd. i doliny Jarząbczej ku Pd. Z. Najpiękniejszą jest w środkowej części, pomiędzy polaną Huciska (985) a polaną Chochołowską (1140).

Drogi:

A) Z Zakopanego (patrz cennik jazdy str. 24) do ujścia doliny Kościeliskiej; stąd ku Pn. Z., potem ku Pd. Z. do ujścia doliny Chochołowskiej i doliną do polany Huciska, około 2¹/₂ godz.

B) Z polany Huciska (pieszo) drogą, idącą środkiem doliny (zaraz na prawo, w zachodniej ścianie grotta; nieco dalej na lewo, t. j. od W. przy drodze stawek: bardzo głębokie i duże źródło), obok Organów (turnie ku Z.) i Kominów (turnie ku W.), do ujścia doliny Starorobociańskiej (w której niedaleko stąd leży hala

Iwanówka, 1122, z szałasami). Stąd dalej pierwotną drogą, potem przez most na potoku Jarząbczym na zachodni brzeg jego i brzegiem tym do polany Chochołowskiej, największej i najludniejszej z hal tatrzańskich (dotąd można dojechać końmi), około 1¹/₄ godz. Turnie nad nią noszą nazwę Mnichów.

Z polany Chochołowskiej na szczyt Wołowca (patrz N. 46).

N. 39. Dolina Pięciu Stawów Polskich i dolina Roztoki.

Obie te doliny są częściami jednej wielkiej doliny, ku Pd. W. od Zakopanego. Górna połowa jej, w której leży Pięć Stawów Polskich, nosi nazwę doliny Pięciu Stawów Polskich, dolna zaś, przez którą przepływa potok Roztoka, doliny Roztoki. Dolinę Roztoki ograniczają: od Pd. W. Ubocz (1714) i Świstówka (1858), od Pn. Z. Wołoszyn (2151), Buczynowe Turnie (2240; u stóp ich leżąca część doliny zwie się Buczynową dolinką) i Granaty (2232). Potok Roztoka niedaleko ujścia doliny tworzy Wodogrzmoty Mickiewicza (patrz N. 31). Dolina Pięciu Stawów posiada kształt półkola, którego podstawę, stanowiącą północne ograniczenie doliny, tworzą leżące w jednej linii prawie: początek doliny Roztoki, Kozi Wierch 2295; położona u stóp jego i otwarta ku Pd.

część doliny nosi nazwę dolinki Pustej) i Świnica (2306), łuk zaś: ku Pd. W. Opalone (2116) i Miedziane (2238), ku Pd. Mury Liptowskie (2174) i Kotelnica (1989), ku Pd. Z. wreszcie: Gładkie (2067) i Walentkowa (2157). W najwyższej, najdalej ku Z. wysuniętej części doliny, oddzielonej od reszty granią, odchodzącą ku Pd. od Koziego Wierchu, zwaną Kołem (2104), leży Staw Zadni czyli Pod Kołem (1890; powierzchni 6,75 ha., głębokości 29 metr.). W środkowej części leżą dwa stawy: Czarny Staw z Pięciu Polskich (1724; powierzchni 13,05 ha., głębokości 37 metr.) i największy i najgłębszy z wszystkich stawów tatrzańskich Wielki Staw (1669; powierzchni 34,84 ha., głębokości 78 metr.). W ostatniej wreszcie, wschodniej części doliny: Mały Stawek (głębokości 2 metr.) i Przedni Staw (1672; powierzchni 7,7 ha., głębokości 30 metr.). Stawy: Zadni z Wielkim, Czarny z Wielkim, jakoteż Przedni z Małym i Mały z Wielkim łączą się za pomocą potoków (potok wypływający z Zadniego z początku płynie w ukryciu). Z północnego końca Wielkiego Stawu wypływa potok Roztoka i spada w niewielkiej odległości od stawu z wysokości 98 metr. w dół, tworząc największy w Tatrach wodospad: Wielką Siklawę (u stóp jej altana T. T.). Pomędzy Wielkim a Małym Stawami stoi gospoda T. T.

z obszerną werandą. (2 izby z 7 łózkami; kuchnia, piwo, skromne pożywienie; cennik noclegu i żywności przybity na ścianie; gospoda ta ma być według kontraktu z dzierżawcą otwarta od 1 lipca do 31 sierpnia). Niedaleko północno-zachodniego brzegu Wielkiego Stawu obok potoku, wpadającego doń z Zadniego, znajduje się szałas pasterski. Charakter doliny Pięciu Stawów dziki (bez drzew).

Drogi:

A) Z Zakopanego drogą jezdnią do Morskiego Oka, do mostu kamiennego na potoku Roztoce nad Pośrednim Wodogrzmotem Mickiewicza (patrz N. 31 a także N. 32), 3¹/₂ godz. (końmi, cennik jazdy str. 24).

B) Tuż za mostem na prawo, t. j. ku Pd. na wygodną ścieżkę (»→, czerwone znaki), idącą wschodnim brzegiem potoku Roztoki, obok ścieżyny do Wyżniego Wodogrzmotu (na prawo, ku potokowi odchodzącej, »→) w górę, potem przez mostek na potoku Roztoce na lewy czyli północno-zachodni brzeg jego, i brzegiem tym ku Pd. W. do szałasu (1289) na hali. Od szałasu dalej tą ścieżką, przez mostek, znowu na prawy czyli południowo-wschodni brzeg potoku, i brzegiem tym obok wodospadu Wielkiej Siklawy (altana T. T.; piękny widok na wodospad) w górę do gospody T. T. przy Wielkim Stawie 2¹/₄ godz.

Z doliny Pięciu Stawów wiodą następujące drogi:

- 1) na Krzyżne (patrz N. 47);
- 2) na Kozi Wierch (patrz N. 50);
- 3) na Zawrat (patrz N. 48);
- 4) na Świnicę (patrz N. 49);
- 5) na przełęcz Gładką (1994), między Gładkiem a Walentkową, ścieżką pomiędzy Czarnym a Zadnim Stawem, $1\frac{1}{2}$ godz.; stąd na przełęcz Zawory $\frac{1}{4}$ godz., a stąd do Morskiego Oka przez Wrota Chałubińskiego lub do Zakopanego (patrz N. 52-IV; także N. 54, IV i V);
- 6) na przełęcz Nad Czarnym (1970) między Kotelnicą a Murami Liptowskimi, ścieżką pomiędzy Wielkim a Czarnym Stawem, i z przełęczą do Niżniego Stawu Ciemnosmreczyńskiego w dolinie Ciemnosmreczyńskiej (schronisko T. T. leży nad potokiem Ciemnosmreczyńskim znacznie niżej i dalej, przy ujściu doliny Hlińskiej), $2\frac{1}{4}$ godz.; stąd do Morskiego Oka przez Wrota Chałubińskiego lub do Zakopanego (patrz N. 52-I, 3 i IV; także N. 54, IV i V);
- 7) na Miedziane, ścieżką (niebieskie znaki) pomiędzy Wielkim Stawem a Czarnym, przez Szpiglasowe Perci (patrz N. 39), $2\frac{1}{2}$ godz.; stąd do Morskiego Oka $1\frac{1}{4}$ godz. (patrz N. 51 i N. 35);
- 8) przez Świstówkę do Morskiego Oka: od

gospody T. T. przy Wielkim Stawie, ścieżką (czerwone znaki) północno-zachodnim i północnym brzegiem Przedniego Stawu, ku Pn. W. w górę na Świstówkę (na lewo obok drogi widok na szaloną przepaść!), stąd dalej w tym samym kierunku przez dolinę, zasłaną głazami, na zbocze trawiaste Opalonego i niem ku Pd. w dół, do Morskiego Oka, 2¹/₂ godz. Droga dość łatwa i niezbyt męcząca, z ładnymi widokami, którą nawet słabiej chodzącym można polecić.

9) doliną Roztoki do gościńca przy Wodogrzmotach Mickiewicza, opisana wyżej pod B., 1¹/₂ godz. Najlepsza do powrotu dla osób bardzo słabo chodzących.

B. Wycieczki trudniejsze. Drogii ścieżki nieznaczone, wyjątkowo znaczone i to zwykle niedostatecznie, często trudne do znalezienia. Przewodnik potrzebny.

a) Wycieczki nie wymagające większej wprawy w chodzeniu, mniej męczące.

N. 40. Kominy (1826).

Szczyt odległy od Zakopanego o 10 klm. ku Pd. Z. w linii prostej, wznoszący się w grzbie-

cie, oddzielającym dolinę Kościeliską od Chochołowskiej. Widok z niego można zaliczyć do pięknych. Ku Pn. widzimy pod sobą niewielką dolinę Lejową, a na grani, oddzielającej ją od doliny Kościeliskiej, tuż pod stopami halę Na Stołach (około 1400). W dolinie Kościeliskiej widnieją następujące hale: ku Pd. W. Smytnia (1081), za nią wyżej Tomanowska Wyżnia (1386), na prawo od nich, bliżej Ornak (1129), a nad nią wysoko Pyszna (1350). Prawie ku Z. leży jedna z największych i najludniejszych hal: Chochołowska (1140) na końcu doliny Chochołowskiej. Z szeregu wyższych szczytów widać stąd po kolei: na prawo od grupy Regli, ku W. Giewont (1900) w kształcie głowy cukru, a na prawo od niego w znacznym oddaleniu czubek Hawrania (2151). Na prawo od Giewontu wznosi się grzbiet Czerwonych Wierchów (2128) z Ciemniakiem (2099) na froncie. Na prawo od tego, w głębi, wprost ku Pd. W. Mięguszowiecki (2437), za nim głębiej Rysy (2503), a od niego na prawo jeszcze głębiej Ganek (2465), a za tym w dali Gierlach (2663). Na prawo od tego ostatniego Batyżowiecki (2458), a na prawo od Rysów — Wysoka (2565). Następny szczyt na prawo od Ciemniaka w grzbiecie, ograniczającym od W. dolinę Kościeliską, to Tomanowa Polska (1979), a najniższy punkt między tymi szczytami, to Prze-

łęcz Tomanowska (1689). Wprost za nią, w głębi, a na prawo od Mięguszowieckiego — Koprowy (2370), a od tego na prawo idą: Baszta Zадnia (2334), Szczyrbski (2385), Hruby (2431) i Furkot (2405) tuż obok siebie, prawie w promieniu widzenia. Na prawo od nich znowu: Krótka (2370), Ostra (2349) i Krywań (2496). Na prawo od Tomanowej Polskiej, w tym samym grzbiecie, idą po kolei: Smreczyński (2068), Kamienista (2128) i Błyszcz (2163). Między temi ostatnimi — przełęcz Pysznińska (1789). Z poza Błyszczu wychyla się najwyższy szczyt Tatr Zachodnich — Bystra (2250). W grzbiecie przytykającym do Kominów, wprost przed nami ku Pd. Ornak (1861). Na prawo od niego, głębiej: Starorobociański (2170) i Kończysta nad Jarząbczą (2071), ograniczające od Pd. Z. dolinę Starorobociańską (południowe ramię doliny Chochołowskiej). Od tych na prawo: Jarząbczy (2142), dalej ku Pd. Z. Rohacz Ostry (2072), Wołowiec (2065), a w głębi: Bańkowski (2178), Skrzyniarka (2084) i Salatyński (2050) najbardziej wysunięty ku Z. W grzbiecie, ograniczającym od Z. dolinę Chochołowską, ku Pn. Z. przed nami — Bobrowiec (1664), a za nim w głębi Osobita (1687). W dali ku Pn. widnieją Zachodnie Beskidy z najwyższym swoim szczytem — Babią Górą (1725), a ku Pn. W. Pieniny (982).

Drogi z Zakopanego:

Przez dolinę Kościeliską — $5\frac{1}{4}$ godz. Z Zakopanego do Krzyża Pola w dolinie Kościeliskiej (patrz N. 21), $2\frac{1}{2}$ godz. (końmi i pieszo); od Krzyża Pola drogą na halę Ornak ku Pd., zachodnim brzegiem potoku Kościeliskiego, do skrzyżtu za małym potoczkiem, 20 min.; stąd ku Z. (»→, niebieskie znaki) drogą leśną, potem otwartą dolinką, w górę do kopczyka na przełęczy Iwaniackiej, 1 godz. (ładny widok!); stąd wprost ku Pn. trawiastym zboczem, w końcu zachodnią stroną grani, wśród dzikich i fantastycznych turni, na szczyt, $1\frac{1}{2}$ godz.

41. Czerwone Wierchy (2128).

Szeroki, trawiasty grzbiet górski, o stromych, przepaścistych ścianach bocznych, około 3 klm. długości, w odległości $6\frac{1}{2}$ —8 klm. (obu skrajnych punktów) w linii prostej ku Pd. Z. od Zakopanego. Ciągnie się on od W. ku Z. i posiada cztery kopulaste szczyty: najdalej ku W. leży Kopa Kondracka (2004), następnie idzie Małolączniak (2101; widoczny dobrze z Zakopanego na prawo od Giewontu), potem najwyższy z nich Krzesanica (2128), wreszcie ostatni ku Z. Ciemniak (2099), zwany też Czerwonym Wierchem Uplaziańskim. Najpiękniejszy i najrozleglejszy widok z Krzesanicy. Wiadać stąd następujące szczyty po kolei: ku Pn.

W. tuż blisko Giewont (1900), w dali ku Pn. W. Murań (1827) i Hawrań (2151), bliżej wprost ku W. Koszystą (2193), na tle jej jeszcze bliżej Żółtą Turnię (2088), dalej Granaty (2232), w głębi Lodowy (2630), bliżej znowu Kozi Wierch (2295), Kościelec (2156) i Świnicę (2306), od której ku Kopie Kondrackiej ciągnie się grzbiet z następującymi szczytami: Pośrednią (2129) i Skrajnią (2099) Turnią, Beskidem (2012), Kasprowym (1989), Pośrednim Goryczkowym (1874), Czubą Goryczkową (1913) i Suchym Kondrackim (1901). Na prawo od Świnicy widnieje w dali Świstowy (2380), bliżej Miedziane (2238), a jeszcze bliżej obok Świnicy Walentkowa (2157). Na prawo w głębi Staroleśny (2492), Niżnie Rysy (2438), bliżej Mury Liptowskie (2174), znowu w dali Gierlach (2663; najwyższy szczyt tatrzański), bliżej nieco Rysy (2503), Mięguszowiecki (2437); na tle jego u dołu przełęcz Wrota Chałubińskiego (2033), a jeszcze niżej i bliżej przełęcz Zawory (1879). W głębi Wysoka (2565), Kończysta (2540), bliżej Koprowy (2370), wprost ku Pd. W. Baszta Zadnia (2334), Szczyrbski (2385), nieco głębiej Szatan (2432), bliżej znowu Hruby (2431), za nim Furkot (2405), a dalej: Ostra (2349), Krótkta (2370) i Krywań (2496). Na prawo od Krywania widok w kierunku Liptowa na Niżnie Tatry na tle horyzontu. Tuż przed nami

ku Pd. Z. Tomanowa Polska (1979), na prawo dalej: Smreczyński (2068), Kamienista (2128), Bystra (2500; najwyższy szczyt Tatr Zachodnich) wprost ku Pd. Z., obok niej Błyszcz (2163), dalej Ornak (1861) i ku Z. Kominy (1826), ograniczające dolinę Kościeliską od Z., po za którymi widać inne szczyty Tatr Zachodnich. Ku Pn., ponad doliną Zakopiańską, Palenica (1198) i Gubałówka (1123), a za niemi na horyzoncie Beskidy Zachodnie z Babią Górą (1725) na czele. Ku Pn. W. widnieją Pieńiny (982). Tuż pod ścianą północną Krzesanicy dzika dolina Mułowa, a dalej i niżej dolina Miętusia. Z Małołączniaka widok podobny, mniej nieco rozległy, szczególnie ku Pd. Z.

Drogi z Zakopanego:

1) Przez Kondratową 5¹/₂ godz.: Z Zakopanego na Kalatówki (patrz N. 12), 1¹/₄ godz. (końmi i pieszo); z Kalatówek na halę Kondratową (1343, szalasy) 3³/₄ godz.; z hali Kondratowej na przełęcz (1895; schronisko T. T.) pod Kopą Kondracką, 1¹/₂ godz.; z przełęcz (zachodnim zboczem Kopy i ku Pn. do przełęcz między nią a Giewontem, 3³/₄ godz.; na Giewont, patrz N. 42) ku Z. na szczyt Małołączniaka, 1¹/₂ godz.; z Małołączniaka na szczyt Krzesanicy 1¹/₂ godz.

U w a g a. Jest to najwygodniejsza i najłatwiejsza droga!

2) Przez Małą Łąkę 4¹/₂ godz.: Z Zakopanego do hali w dolinie Małej Łąki (patrz N. 18), 1¹/₂ godz. (końmi i pieszo); stąd na szczyt Małolączniaka, 2¹/₂ godz.; z Małolączniaka na szczyt Krzesanicy 1¹/₂ godz.

Uwaga. Powrót tą drogą po deszczu niebezpieczny!

3) Przez Przysłop Miętusi 5 godz.: Z Zakopanego przez dolinę Małej Łąki na Przysłop Miętusi (patrz N. 19) 1¹/₂ godz. (końmi i pieszo); z Przysłopu przez Kobylarz na szczyt Krzesanicy 3¹/₂ godz.

4) Przez Gładkie Uplaziańskie 5¹/₄ godz.: Z Zakopanego doliną Kościeliską do ujścia doliny Miętusiej (patrz N. 21) 1¹/₄ godz. (końmi); od ujścia doliny Miętusiej do hali (1250, szalasy) pod Uplazem Miętusim (1454) 1 godz. (pieszo); od hali pod Uplazem Miętusim przez Gładkie Uplaziańskie (1787) i Ciemniak na szczyt Krzesanicy 3 godz.

5) Przez Kraków 6 godz.: Z Zakopanego do altany T. T. przy Pisanej w dolinie Kościeliskiej (patrz N. 21), 1³/₄—2 godz. (końmi lub końmi i pieszo); od altany T. T. przy Pisanej przez Kraków (patrz Nr. 21) i Ciemniak na szczyt Krzesanicy 4 godz.

42. Giewont (1900).

Grzbiet górski ciągnący się od W. ku Z. na 3 klm. przeszło, w odległości przeszło 5 klm. w linii prostej ku Pd. od Zakopanego, nad którym króluje, zwrócony doń urwistą swoją ścianą północną («śpiący rycerz»). Najwyższy szczyt jego, na który wychodzi się zwykle, leży na prawo, t. j. ku Z., od charakterystycznej w nim szczytowej. Znacznie niższe (1733) przedłużenie jego ku Z. nosi nazwę Małego Giewontu. Widok ze szczytu Giewontu piękny, podobny nieco do widoku z Czerwonych Wierchów (patrz N. 41), znacznie mniej rozległy. Na najwyższym szczycie postawiono w r. 1900 krzyż żelazny, widoczny z Zakopanego, wysokości 12 metr. (nadto 3 m. w ziemi) i wagi 1800 klg.

Drogi z Zakopanego:

1) Przez Kondratową 4 lub 5 godz.: Z Zakopanego drogą na Czerwone Wierchy (patrz N. 41) na halę Kondratową 2 godz. (końmi i pieszo); z hali: albo a) dalej tą samą drogą na przełęcz pod Kopą Kondracką i stamtąd na przełęcz między nią a Giewontem (patrz N. 41) $2\frac{1}{4}$ godz., albo b) za ostatnim szaląsem na prawo popod ścianą Giewontu na przełęcz między nim a Kopą Kondracką — $1\frac{1}{4}$ godz.; stąd na szczyt Giewontu $\frac{3}{4}$ godz.

2) Przez Małą Łąkę $3\frac{1}{2}$ godz.: z Zakopanego do hali w dolinie Małej Łąki (patrz N. 18) $1\frac{1}{2}$ godz.; z hali tej na szczyt Giewontu 2 godz.

3) Przez dolinę Strążyską 4 godz.: Z Zakopanego do hali w dolinie Strążyskiej (patrz N. 10) $1\frac{1}{2}$ godz. (końmi i pieszo lub pieszo); z hali: albo a) ścieżką nad Regłami (patrz N. 23) na przełęcz między Łysankami i Grzybowcem i zachodnim zboczem Grzybowca do Małego Giewontu, albo b) do Małej dolinki (patrz N. 10, C), Warzęchą na przełęcz między Małym Giewontem i Grzybowcem i w dół nieco do Małego Giewontu $1\frac{1}{4}$ godz.; stąd południowym zboczem Małego Giewontu i w górę na szczyt (dużego) Giewontu, $1\frac{1}{4}$ godz.

4) Północną ścianą Giewontu wprost (tylko dla bardzo wprawnych turystów!) $3\frac{1}{4}$ godz.: z Zakopanego do Małej Dolinki (patrz N. 10 C.) — 2 godz.; stąd (»→, niebieskie znaki) ku Pd.Z. w górę, dalej ku Pd. i Pd.W. stromo pod górę na szczyt (wejście od południowej strony) — $1\frac{1}{4}$ godz.

N. 43. Kasprowy (1989).

Właściwiej Suchy Kasproski albo Czuba Goryczkowa pod Zakosy, odległy od Zakopanego o 8 klm. w linii prostej ku Pd. Pomimo, że jest to szczyt niewysoki, widok

z niego jest dość rozległy i ładny. Widać stąd: ku W. Żółtą Turnię (2088) na tle Koszystej (2193), dalej na prawo Granaty (2232), Kozi Wierch (2295), Kościelec (2159), ku Pd. W. prosto Świnicę (2306), łączącą się za pomocą Pośredniej (2129) i Skrajniej (2099) Turni oraz Beskidu (2012) z Kasprowym. Na prawo od Świnicy Walentkowa (2157) a dalej i głębiej Baszta Zadnia (2334), Szczyrbski (2385), Hrubby (2431) i Krywań (2496). Ku Pd. blisko Wielka Kopa (2053), ku Pd. Z. Tomanowa polska (1979), ku Z. Czerwone Wierchy (2128), łączące się za pomocą Suchego Kondrackiego (1901), Czu-by Goryczkowej (1913) i Pośredniego Goryczkowego (1874) z Kasprowym, ku Pn. Z. wreszcie Giewont (1900). W dali: ku W. dolina Stawów Gąsienicowych, ku Pd. dolina Cicha, ku Z. dolinka Pod Zakosy, ku Pn. dolina Kasprowa.

Drogi z Zakopanego:

1) Pod Kopą Magóry 4¹/₂ godz.: Z Zakopanego na przełęcz między Kopami Królowemi (patrz N. 27) 2¹/₄ godz. (końmi i pieszo); z przełęczu między Kopami Królowemi, pod Kopą Magóry (patrz N. 26), grzbietem od niej przez Uchrocie Kasproskie (1850) na szczyt Kasprowego (wody po drodze niema!) 2¹/₄ godz.

Uwaga. Z drogi tej, wiodącej wciąż grzbietem, piękne widoki. Nadaje się ona przede-wszystkiem do wchodzenia na szczyt.

2) Przez Goryczkową 4¹/₄ godz.: Z Zakopanego na Kalatówki (patrz N. 12) 1¹/₄ godz. (końmi i pieszo); z Kalatówek przez halę Goryczkową (1412; szałas) w dolinie Goryczkowej i dolinkę Pod Zakosy na szczyt Kasprowego 3 godz.

Uwaga. Droga po większej części bez widoków, nadaje się do szybkiego zejścia.

N. 44. Liliowe (wschodn., 1970).

Przełęcz pomiędzy Skrajnią Turnią (2099) a Beskidem (2012) w odległości 9 klm. w linii prostej od Zakopanego, prawie ku Pd. Widok z niej ładny, podobny mniej więcej do widoku z Kasprowego (patrz N. 43). Godny polecenia chcącym zobaczyć bliżej grupę Krywania. Wycieczkę tę można połączyć z wycieczką do Czarnego Stawu pod Kościelcem (patrz N. 28), a po drodze obejrzeć z góry Stawki Gąsienicowe pod Świnicą (patrz N. 30). Kto dobrze chodzi i wyruszy z Zakopanego dość wcześnie, tak że zdąży na Liliowe przed 12 godz. (w południe), może puścić się stąd (ku Pd.W.; zielone znaki) w dół doliną Walentkową i doliną Wierchcichą na przełęcz Zawory (1879; 2 godz.; patrz N. 52 — IV), skąd roztacza się piękny widok na dolinę Ciemnosmreczyńską z dwoma Stawami Ciemnosmreczyńskimi, oraz zboczyć z Zaworów (w 15 min.) na przełęcz Gładką

(1994) z wspaniałym widokiem na całą dolinę Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 39) z innego punktu, niż zazwyczaj dolinę tą turyści oglądają.

Droga z Zakopanego:

Przez halę Gąsienicową — 4 godz.: Z Zakopanego na halę Gąsienicową (patrz N. 27) — 2¹/₂ godz.; stąd ku Pd. ścieżką do Zielonego Stawku pod Świnicą (patrz N. 30) do czwartego z rzędu malutkiego stawku przy drodze i przed nim na prawo i ku Pd. w górę po trawiastym zboczu na przełęcz — 1¹/₂ godz.

N. 45. Bystra (2250).

Najwyższy szczyt Tatr Zachodnich, odległy od Zakopanego o 12¹/₂ klm. w linii prostej ku Pd. Z. Widok rozległy. W grzbiecie, ciągnącym się ku Pn. i ograniczającym od Z. dolinę Kościeliską, odróżniamy: tuż obok Błyszcz (2163), dalej Ornak (1861), Kominy (1826) i na końcu Kopki (1308). Na prawo od nich, z prawej strony doliny, Zamki (1551), z poza których wyziera Gładkie Uplaziańskie (1787), a na prawo od tego, ku Pn. W. Czerwone Wierchy: Ciemniak (2099), Krzesanica (2128) i nieco dalej Kopa Kondracka (2004). Na prawo od tej, tuż przed nami, ponad doliną Kościeliską, Smreczyński (2068), a obok tego, jeszcze bliżej, Kamienista (2128). Na prawo od niej, w głębi, Świnica (2306), Kozi Wierch (2295)

i bliżej nieco Walentkowa (2157), a dalej Wielka Kopa (2053), ograniczająca tutaj od Pd. dolinę Cichą. Wprost ku W. Miękuszuwiecki (2437), w głębi Rysy (2503), nieco bliżej Koprowy (2370). Od tego na prawo w głębi Wysoka (2565), a jeszcze dalej i głębiej Gierlach (2663). Na tle tego ostatniego, a na prawo od Koprowego, tuż obok siebie: Baszta Zadnia (2334), Szczyrbski (2385), Hruby (2431) i Furkot (2405). Na prawo od Furkotu Krótka (2370) i Krywań (2496). Pomędzy Hrubym a Krywanem, a na prawo od Wielkiej Kopy, w jednym z nią grzbiecie, Krzyżne Liptowskie (2040), ograniczające dolinę Cichą od W. Prawie ku Pd. Szerokie Uplazy (1991), stanowiące zachodnią ścianę doliny Kamienistej, a na prawo od tych, wprost ku Pd. Jeżowa (2045). Prawie ku Z. Baraniec (2184), a wprost ku Z., tuż przed nami Raczkowy (2189). Na prawo od tego Jarząbczy (2142), obok niego, bardziej ku Pn. Z. Starorobociański (2170), a bardziej ku Pn., na lewo od Kominów, Bobrowiec (1664). Ku Pd. rozległy widok na dolinę Wagu i Niżnie Tatry.

• *Droga z Zakopanego:*

Dolną Kościeliską 7 godz.: Z Zakopanego dolną Kościeliską do hali Pysznej (patrz N. 21), 4 godz. (końmi i pieszo); z hali ku Pd. w górę na przełęcz Pyszniańską (1789; na południową

stronę Tatr patrz N. 54-X) i stąd granią ku Z. na Błyszcz, a dalej ku Pd. na szczyt Bystrej, 3 godz.

N. 46. Wołowiec (2065).

Szczyt w odległości 17 klm. od Zakopanego w linii prostej ku Pd. Z., z pięknym i rozległym widokiem. W grzbiecie, ciągnącym się od niego ku Pn., odróżniamy: tuż obok Rakoń (1879), dalej, poza Długim Uplazem, Jamburowy Wierch czyli Bobrowiec (1664). W grzbiecie, ograniczającym od W. dolinę Chochołowską, ku Pn. W. leżą Kominy (1826), a na prawo od nich, w głębi Giewont (1900) i Czerwone Wierchy (2128). Na prawo od Kominów w tym samym grzbiecie Ornak (1861), a głębiej Tomaszowa Polska (1979). Na prawo od niej w znacznym oddaleniu cała grupa szczytów Tatr Wschodnich. Wprost ku W., tuż przed nami, Kończysta nad Jarząbczą (2071), za nią dalej Starorobociański (2170), a jeszcze dalej Bystra (2250). Ku Pd. W. obok nas, to Jarząbczy (2142), a głębiej nieco Raczkowy (2189). Prawie ku Pd. leży Baraniec (2184), ograniczający od Z. dolinę Jamnicką z dwoma stawami Jamnickimi: Niżnim (1680) i Wyżnim (1720), leżącymi u stóp Wołowca od Pd. Ku Pd. Z. tuż obok Rohacz Ostry (2072) i Płaczliwy (2126), u stóp ich niżej 5 stawów, z których Niżni

Rohaczów, zwany też Orawskim Morskiem Okiem, jest największy (1590, powierzchnia 2 ha.); Wyżni Rohaczów staw leży na wysokości 1840. Z poza szczytów Rohaczów wychylają się z znacznego oddalenia: dolina Wagu i za nią Niżnie Tatry. Na prawo od Rohaczy Skrzyniarka (2084) i Salatyński (2050), a prawie ku Pn., na lewo od Bobrowca, Osobita (1687).

Droga z Zakopanego:

Przez dolinę Chochołowską 7 godz.: Z Zakopanego do polany Chochołowskiej w końcu doliny Chochołowskiej (patrz N. 38), 3 $\frac{1}{2}$ godz. (końmi i pieszo); z polany drogą ku Pd. Z. do szalasu na Wyżniem Chochołowskiem i stąd (⇒→, niebieskie znaki; na trawiastem zboczcu 8 malowanych na niebiesko gont, wbitych w ziemię) dalej w górę na przełęcz między Rakoniem a Wołowcem i wreszcie grzbietem na szczyt, 3 $\frac{1}{2}$ godz.

b). Wycieczki wymagające pewnej wprawy w chodzeniu po górach, bardziej męczące.

N. 47. Krzyżne (2110).

Jest to przełęcz na zbiegu trzech grzbietów górskich: Koszystej (2193), Wołoszyna (2151) i Buczynowych Turni (2240), ku Pd. W.

od Zakopanego, w odległości około 10¹/₂ klm. w linii prostej. Widok z Krzyżnego należy do najrozleglejszych i najpiękniejszych. Po za doliną Koperszadów Polskich widnieją Tatry Bialskie: Murań (1827), Nowy (1999), Hawrań (2151), Strzystarski (2148), Szeroka (1023) i Głupi Wierch (2062). Wprost ku W. przełęcz Pod Kopą (1756), oddzielająca Tatry Bialskie od Wysokich czyli Wschodnich Tatr. Z tych ostatnich widać na prawo, po kolei: Jagnięcy (2231), Kołowy (2425), Czarny (2436), Baranie Rogi (2536; między tymi a Lodowym widać ze szczytu Koszystej wierzchołki Durnego, 2625, i Łomnicy, 2634), Lodowy (2630), a przed nimi, bliżej Szeroką Jaworzyńską (2221). Od Lodowego na prawo: Mały Lodowy (2466), Jaworowe Sady (2424), w głębi Sławkowski (2453), Świstowy (2380), Staroleśny (2492), Mała Wysoka (2429), oddzielona przełęczą Polskim Grzebieniem (2208) od Litworowego (2320). Obok tego, wprost ku Pd. W. Gierlach (2663), a dalej: Batyżowiecki (2458), Ganek (2465), Kończysta (2540; w głębi), Niżnie Rysy (2438), Wysoka (2565), na tle jej Rysy (2503), a za nimi w głębi Kopki Mięguszowieckie (2362), bliżej zaś na prawo: Mięguszowiecki (2437) i Cubryna (2378). W dali czubek Szatana (2432), prosto ku Pd. Koprowy (2370), potem Baszta Zadnia (2334), Szczyrbski (2385), długa

ściana Hrubego (2431), po za którą w głębi, na prawo wystaje Krywań (2496). Ku Pd. pod stopami dolina Pięciu Stawów Polskich, ograniczona z tyłu, od Pd. W. Świstówką (1858), Opalonem (2116) i Miedzianemi (2238), a od Pd. Murami Liptowskimi (2174) i Kotelnicą (1989). Tuż blisko, wprost ku Pd. W. Kozi Wierch (2295), a w wycięciu między nim a Hrubym na tle horyzontu, w dali, Niżnie Tatry (2045). Na prawo od Koziego Wierchu Granaty (2232), za nimi w głębi szczyt Świnicy (2306), a jako przedłużenie Granatów ku Pn. Żółta Turnia (2088). Grzbiet, łączący Granaty z Krzyżnem zwie się Buczynowemi Turniami (2240). Na prawo od Świnicy Pośrednia (2240) i Skrajnia (2099) Turnia, przedzielona Wschodnią (1958) przełęczą Liliowego od Beskidu (2012), a dalej Kasprowy (1989). Za Pośrednią Turnią w głębi Bystra (2250), a od niej na prawo i bliżej: Kamienista (2128), Smreczyński (2068) i Tomanowa Polska (1979), oddzielona przełęczą Tomanowską (1689) od Czerwonych Wierchów (2128), widniejących stąd wprost ku Z. Wreszcie na prawo od nich Giewont (1900). Na prawo od tego ostatniego i bliżej Kopa Magóry (1704), ku Pd. Z. prosto Wielka Kopa Królowa (około 1610), dalej Nosal (1215), za nim dolina Zakopiańska na tle Gubałówki (1123), a za tą daleko na horyzoncie

Babia Góra (1725), pomiędzy niższymi szczytami Zachodnich Beskidów. Ku Pn. wreszcie dolina Nowotarska z Czarnym i Białym Dunajcem, łączącymi się pod Nowym Targiem na tle Beskidów Zachodnich. Ku Pn. W. Pieniny (982); między nimi a Tatrami Bialskimi Magóra spiska (1267). Jeszcze lepiej wszystkie wyliczone wyżej szczyty widać z niedalekiego (około 10 min. drogi ku Pn. W.) szczytu Wołoszyna, z którego szczególnie dobrze widać dolinę Roztoki i dolinę Pięciu Stawów z czterema stawami i wielką Sikławą. Najrozleglejszy widok przedstawia się jednakże ze szczytu Koszystej, położonego nieco dalej (około 25 min. drogi) ku Pn. Obok Krzyżnego, na grzbiecie Koszystej, stoi kamienne schronisko T. T. (2130; około 10 min. drogi; wodę na herbatę i drzewo na ognisko przewodnik musi wynieść z dołu!).

Drogi z Zakopanego:

1) Przez halę Gąsienicową $6\frac{3}{4}$ godz.: Z Zakopanego do hali Gąsienicowej (patrz N. 27), $2\frac{1}{2}$ godz. (końmi i pieszo); z hali Gąsienicowej (wygodna ścieżka; $\blacktriangleright\rightarrow$, czerwone znaki) po pod Żółtą Turnią do Czerwonego Stawku (1650) w dolinie Pańszczycy, $1\frac{3}{4}$ godz.; od Czerwonego Stawku na Krzyżne $2\frac{1}{2}$ godz. Jest to najlepsza droga.

2) Przez Pańszczycę $6\frac{1}{2}$ godz.: Z Zakopanego do Jaszczurówki (patrz N. 5), $\frac{3}{4}$ godz.

(końmi); z Jaszczurówki gościńcem bitym do Morskiego Oka (patrz N. 31) do drogoskazu na Psią Trawkę czyli Poroniec, przy drodze, przy 8-ym klm. 400 metrach, $\frac{3}{4}$ godz. (końmi); od drogoskazu (»→, czerwone znaki) przez polanę Psią Trawkę czyli Poroniec (1180; schronisko T. T.), obok ścieżki na halę Waksmundzką (na lewo, ku Pd. W., czerwone znaki), ścieżką ku Pd. (białe znaki), przez dolinę Pańszczycy do Czerwonego Stawku (patrz wyżej), $2\frac{1}{2}$ godz. (pieszo); od Czerwonego Stawku (czerwone znaki) na Krzyżne. $2\frac{1}{2}$ godz. Droga przez Pańszczycę długa i nudna. Z Krzyżnego ku Pd. stromo w dół, przez dolinę Buczynową, do gospody T. T. przy Wielkim Stawie w dolinie Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 39), $2\frac{1}{2}$ godz.

N. 48. Zawrat (2158).

Przełęcz między Świnicą (2306) od Z. i Kozim Wierchem (2295) od W., odległa od Zakopanego o 10 klm. w linii prostej ku Pd. W. (z Zakopanego niewidoczna), z pięknym widokiem. Ku Pd., pod stopami, leży zachodnia część doliny Pięciu Stawów Polskich z Zadnim Stawem (1890) i częścią Czarnego Stawu z Pięciu Polskich (1724), ograniczona od Pd. W. Opalonym (2116) i Miedzianemi (2238), od Pd. Murami Liptowskimi (2174) i Kotelnicą (1989),

a od Pd. Z. Gładkiem (2067) i Walentkową (2157) (patrz także N. 39). Na dalszym planie widnieje szereg wysokich szczytów: po nad Opalonym Świstowy (2380), na prawo od niego po kolei: Mała Wysoka (2429) na tle Staroleśnego (2492), Gierlach (2663; najwyższy szczyt tatrzański), bliżej nieco Niżnie Rysy (2438), wprost ku Pd. W. Rysy (2503), a obok nich głębiej Wysoka (2565). Na prawo od Rysów idą: Mięguszwiecki (2437), Cubryna (2378), Koprowy (2370), za nim Baszta Zadnia (2334) na tle Szatana (2432), Szczyrbski (2385), prawie ku Pd. najwyższy szczyt długiej ściany Hrubego (2431), a za nim na końcu Krywań (2496). Kozi Wierch, Świnica i Kościelec zakrywają widoki w inne strony.

Drogi z Zakopanego:

Obok Czarnego stawu pod Kościelcem 5 godz.: z Zakopanego do Zmarzłego Stawku pod Zawratem (patrz N. 29), $3\frac{3}{4}$ godz. (końmi i pieszo); od Zmarzłego Stawku ku Pd. w górę stromo: a) z boczem Koziego Wierchu po klamrach (ścieżka nieco przykra, lepsza do wchodzenia) lub b) po piargach (po drodze źródółko; wczesnem latem leży często śnieg w górnej części zlebu; ścieżka lepsza do schodzenia) na Zawrat, $1\frac{1}{4}$ godz.

Z Zawratu wiodą ścieżki: 1) ku Pd. w dół, do doliny Pięciu Stawów Polskich i doliną tą

ku Pn. W. do gospody T. T. przy Wielkim Stawie (patrz N. 39), 2 godz.; 2) ku Z. na szczyt Świnicy (patrz N. 49; około 1¹/₄ godz. w górę).

N. 49. Świnica (2306).

Jest to najwyższy szczyt w najbliższem otoczeniu Zakopanego, odległy od niego o 9¹/₂ klm. w linii prostej ku Pd. W. Widok z niego należy do najpiękniejszych. Widać stąd prawie wszystkie szczyty tatrzańskie: ku Pn. W. tuż przed nami niżej Kościelec (2159), za nim Żółta Turnia (2088), na prawo głębiej Koszysta (2193), a za nią daleko, poniżej horyzontu, Pieniny (982); bliżej znowu Granaty (2232), a od tych na prawo w głębi cały prawie łańcuch Tatr Bialskich: Murań (1827), Nowy (1999), Hawrań (2151), Strzystarski (2148), Szeroka (1923) i Głupi (2062), oddzielony doliną Koperszadów Polskich od głównego łańcucha Tatr Wysokich. Z tych ostatnich widać na prawo, po kolei: Jagnięcy (2231) i Kołowy (2425), na tle jego, tuż przed nami, ku W. Kozi Wierch (2295). Od Kołowego na prawo, w głębi, następują po sobie: Czarny (2436), Baranie Rogi (2536), Durny (2625; z dwoma obok siebie leżącymi szczytami) na dalszym planie, Lodowy (2630; zakrywający całkowicie Łomnicę, 2634), Mały Lodowy (2466) i Pośredni (2440), a na tle ich bliżej nieco Szeroka

Jaworzyńska (2221). Na prawo od Pośredniego idą: Jaworowe Sady (2424) i Świstowy (2380), przed nimi bliżej Młynarz (2168), a jeszcze bliżej zniżający się ku Pn. grzbiet Żabiego (2252), ograniczający od W. dolinę Rybiego potoku i Morskie Oko. Od Świstowego na prawo: w głębi Sławkowski (2453), Staroleśny (2492), Mała Wysoka (2429), wprost ku Pd. W. Gierlach (2663), bliżej Niżnie Rysy (2438), nieco głębiej Ganek (2465), bliżej Rysy (2503), znowu głębiej Wysoka (2565), potem Kończysta (2540), wreszcie znowu bliżej Mięguszowiecki (2437) i Cubryna (2378). Na tle całego tego pasma gór, tuż przed nami, niżej nieco, Opalone (2116), Miedziane (2238), ku Pd. W. prosto Mury Liptowskie (2174), które za pomocą Kotelnicy (1989), Gładkiego (2067) i Walentkowej (2157) tuż obok nas ku Pd., łączą się bezpośrednio ze Świnicą i ograniczają dolinę Pięciu Stawów Polskich od Pd. W., Pd. i Pd. Z. Jako przedłużenie szeregu wysokich szczytów, następują po sobie, od Cubryny na prawo: Koprówy (2370), Zadnia Baszta (2334), w głębi Szatan (2432), Szczyrbski (2385), znowu w głębi Solisko (2414), długi grzbiet Hrubego (2370), za nim głębiej, wprost ku Pd. Krótka (2370), a obok tej, na ostatku Krywań (2496). Na prawo od Krywania, po nad Wielką Kopą (2053) i Krzyżnem Liptowskiem (2040); głębiej

i nieco na lewo od poprzedniej), ku Pd. Z. otwiera się widok na Liptów i Niżnie Tatry (2045) za nim. Ku Pd. Z. widnieje Bystra (2250), a od tej na prawo idą po kolei: Kamienista (2128), głębiej Raczkowy (2189), bliżej Smreczyński (2068), znowu głębiej Starorobociański (2170), obok niego Jarząbczy (2142), dwa szczyty Rohaczów (2126) i Banikowski (2178). Następny blizki szczyt to Tomanowa Polska (1979); za nią w głębi Wołowiec (2065, i Rakoń (1879), a za tym ostatnim w znacznem oddaleniu Salatyński (2050). Z prawej strony przytykają do Tomanowej Czerwone Wierchy: Ciemniak (2099), Krzesanica (2128), Małofączniak (2101) i Kopa Kondracka (2004) z po za których wyglądają Kominy (1826; nad doliną Kościeliską od Z.), a na prawo od tych, w dali, Osobita (1687). Od Czerwonych Wierchów ciągnie się ku Świnicy długi grzbiet, który łącznie z nimi ogranicza od Pn. dolinę Cichą, (w górnej swej części zwaną Wierchcichą) i w którym odróżniamy po kolei szczyty: Suchy Kondracki (1901), Czubę Goryczkową (1913), Pośredni Goryczkowy (1874), Kasprowy (1989), Beskid (2012), wreszcie Skrajnią (2099) i Pośrednią Turnie tuż przed nami. Na prawo od Kopy Kondrackiej, prosto ku Pn. Z. Giewont (1900), za nim na tle horyzontu, daleko, w Zachodnich Beskidach Babia Góra (1725).

Na prawo od Giewontu Zakopane (837) na tle Gubałówki (1123), a na tle Zakopanego Regle: Krokiew (1378), na prawo od niej Nosal (1215), na prawo od tego i bliżej Kopa Magóry (1704), prawie wprost ku Pn. Wielka Kopa Królowa (około 1610), a za nią Kopieniec (1334). Ku Pn. dalej widnieją wsie: Poronin (742), Biały Dunajec, Szaflary (646) i wreszcie Nowy Targ (593) z całą doliną Nowotarską i Czarnym i Białym Dunajcem na tle Beskidów Zachodnich.

Drogi z Zakopanego:

1) Koło Zielonego Stawku — 6 godz.: z Zakopanego do Zielonego Stawu Gąsienicowego (patrz N. 30), $3\frac{1}{2}$ godz. (końmi i pieszo); od Zielonego Stawu do Schroniska T. T. (przed niem małe źródelko) pod Pośrednią Turnią (częściowo N. 30; w końcu czerwone znaki — patrz niżej 3), $1\frac{1}{2}$ godz.; od Schroniska T. T. pod Pośrednią Turnią (czerwone znaki) przez przełęcz (2055) między nią a Świnicą, na szczyt Świnicy, 1 godz.

2) Przez Zawrat — $6\frac{1}{4}$ godz.: z Zakopanego na Zawrat (patrz N. 48), 5 godz. (końmi i pieszo); z Zawratu na szczyt Świnicy, $1\frac{1}{4}$ godz.

3) Przez przełęcz Kościelca — $5\frac{1}{2}$ godz.: z Zakopanego obok Czarnego Stawu na Karb, przełęcz między Kościelcem a Małym Kościelcem (patrz N. 28), $3\frac{1}{2}$ godz. (końmi i pieszo); z Karbu (czerwone znaki) ku Pd. Z. pomiędzy

Zadnim a Kuklatym Stawkiem Gąsienicowym, dalej ku Z. na północno-wschodnie zbocze Pośredniej Turni i zboczem tem ku Pd. i dalej Pd. W. do Schroniska T. T. (przed niem małe źródelko) pod Pośrednią Turnią, 1 godz.; od Schroniska T. T. pod Pośrednią Turnią (czerwone znaki) przez przełęcz (2055) między nią a Świnicą, na szczyt Świnicy, 1 godz. Ze Świnicy do doliny Pięciu Stawów Polskich przez Zawrat (patrz N. 48 i 39).

N. 50. Kozi Wierch (2295).

Odległy od Zakopanego o $10\frac{1}{2}$ klm. w linii prostej ku Pd. W., położony obok Świnicy ku W., od której jest niższy o 11 metr. tylko. Widok z niego wspaniały, podobny do widoku ze Świnicy (patrz N. 49), posiada jednak nad nim tę wyższość, że widać stąd całą dolinę Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 39) oraz Czarny Staw pod Kościelcem (patrz N. 28). i Zmarzły Stawek pod Zawratem (patrz N. 29).

Drogi z Zakopanego:

Od strony Zmarzłego Stawku pod Zawratem — $6\frac{1}{4}$ — $6\frac{3}{4}$ godz.: z Zakopanego do Zmarzłego Stawku (patrz N. 29), $3\frac{3}{4}$ godz. (końmi i pieszo); od Zmarzłego Stawku (czerwone znaki) ku Pd. W. do dolinki między Granatami a Kozim Wierchem i stąd: albo a) ścieżką

(czerwone znaki) w górę zboczem Granatów, potem po pod grzbietem, łączącym je z Kozim Wierchem, zachodnią (w końcu bardzo przykremiejsce), potem wschodnią stroną na szczyt, albo b) krótszą drogą bez ścieżki, wgląb dolinki i wprost w górę zlebem na grzbiet ów (z pominięciem wyżej wspomnianego przykrego miejsca) i dalej na szczyt, $2\frac{1}{2}$ —3 godz. Z Koziego Wierchu (czerwone znaki) do doliny Pięciu Stawów Polskich (i dalej, patrz N. 39), $1\frac{1}{4}$ godz.

2) Przez Zawrat — $7\frac{1}{2}$ godz.: z Zakopanego na Zawrat (patrz N. 48), 5 godz. (końmi i pieszo); z Zawratu popod Kołem (patrz także N. 39) na szczyt (w końcu czerwone znaki) $2\frac{1}{2}$ godz.

N. 51. Miedziane (2238).

Odległe od Zakopanego o $12\frac{3}{4}$ klm. w linii prostej ku Pd.W. Stanowią północno-zachodnie ograniczenie Morskiego Oka. Widok ze szczytu należy do bardzo rozległych i pięknych. Widać stąd mianowicie: ku Pn.W. cały prawie łańcuch Tatr Białskich: Murań (1827), Nowy (1999), Hawrań (2151), Strzystarski (2148), Szeroką (1923), Głupi (2062) i Jatki. Od nich dalej na prawo szczyty Wysokich Tatr po kolei: Jagnięcy (2231), Kołowy (2425), a na tle ich Szeroka Jaworzyńska (2221). Od Kołowego na prawo

idą: Czarny (2436), wprost ku W. Baranie Rogi (2536), dalej Lodowy (2630), Mały Lodowy (2466), Jaworowe Sady (2424), Świstowy (2380); przed nimi bliżej Młynarz (2168), a jeszcze bliżej grzbiet Żabiego (2252) nad Morskiem Okiem w dole pod stopami. Od Świstowego na prawo w głębi Sławkowski (2453), bliżej Mała Wysoka (2429), Staroleśny (2492), a ku Pd.W. prosto Gierlach (2663), zakryty w części bliżej leżącym szczytem Niżnich Rysów (2438). Na prawo obok tego ostatniego Rysy (2503), dalej Wysoka (2565), z poza której wychyla się czubek Kończystej (2540). Bliżej, ponad Czarnym Stawem nad Morskiem Okiem, Mięguszowiecki (2437), dalej Cubryna (2378), a na tle ich Mnich (2064) nad doliną Za Mnichem. Od Cubryny na prawo, prosto ku Pd. Koprowy (2370), dalej Szczyrbski (2385), grzbiet Hrubego (2431), z poza którego na końcu, wprost ku Pd.Z., wygląda Krywań (2496). Na tle tego szeregu, tuż przed nami, Mury Liptowskie (2174; prosto ku Pd.Z.), tworzące razem z Kotelnicą (1989), Gładkiem (2067) i Walentkową (2157) południowo-zachodnie ograniczenie doliny Pięciu Stawów Polskich, w której wyraźnie widać wszystkie stawy (patrz N. 40). Na prawo od Zadniego stawu, prawie już ku Pn.Z., wystrzela Świnica (2306). Pomiedzy Hrubym a Świnicą, ponad Wielką Kopą (2054) widać w dali, od

lewej strony ku prawej, po kolei: Bystrą (2250), Kamienistą (2128), ku Z. Smreczyński (2068), dalej Tomanową Polską (1979) i Czerwone Wierchy: Ciemniak (2099), Krzesanicę (2128) i Małolączniak (2101). Na prawo od Świnicy, ponad doliną Pięciu Stawów, wznoszą się od Pn. i Pn.Z.: wprost ku Pn.Z. Kozi Wierch (2295), dalej Granaty (2232) i Buczynowe Turnie (2240), oddzielone przełęczą Krzyżnem (2110) od leżącego prosto ku Pn. Wołoszyna (2151) i od wychylającej się zaledwie z poza niego Koszystej (2193).

Drogi z Zakopanego:

1) Obok Morskiego Oka — 7 godz.: z Zakopanego drogą jezdnią do Morskiego Oka i stąd (niebieskie znaki) do Schroniska T. T. pod Miedzianami przy ujściu doliny Za Mnichem (patrz N. 35), 6 godz. (końmi i pieszo); od Schroniska T. T. pod Miedzianami (niebieskie znaki) — na szczyt ich, 1 godz.

2) Przez dolinę Pięciu Stawów Polskich — $8\frac{1}{4}$ lub 9 godz.:

a) przez Roztokę — $8\frac{1}{4}$ godz.: z Zakopanego drogą jezdnią do Morskiego Oka do mostu kamiennego nad pośrednim Wodogrzmotem Mickiewicza (końmi) i doliną Roztoki (patrz N. 39) do gospody T. T. przy Wielkim Stawie (pieszo), $5\frac{3}{4}$ godz.; stąd na szczyt Miedzianych (patrz N. 39), $2\frac{1}{2}$ godz.;

b) przez Zawrat — 9 godz.: z Zakopanego przez Zawrat do doliny Pięciu Stawów (patrz N. 47) $6\frac{3}{4}$ godz.; z doliny Pięciu Stawów na szczyt Miedzianych (patrz N. 39), $2\frac{1}{2}$ godz.

U w a g a: drogi przez Świnicę (patrz N. 49), Kozi Wierch (patrz N. 50) i Krzyżne (patrz N. 47) do doliny Pięciu Stawów i stąd na Miedziane są zbyt uciążliwe i długie.

Z Miedzianych do doliny Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 39) — $1\frac{3}{4}$ godz.

N. 52. Drogi do Morskiego Oka piesze, przez góry.

Ścieżki, wiodące do Morskiego Oka przez góry, są podane już w poprzednich rozdziałach. Jest ich sporo. Można z nich zestawiać rozmaite kombinacye, z których najodpowiedniejsze są następujące:

I. Z Zakopanego (koło Czarnego Stawu pod Kościelcem) przez Zawrat:

1) i Świstówkę — $9\frac{1}{2}$ godz.: z Zakopanego na Zawrat (patrz N. 48), 5 godz.; z Zawratu do gospody T. T. przy Wielkim Stawie w dolinie Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 48 i N. 39), 2 godz.; od gospody T. T. przy Wielkim Stawie przez Świstówkę do Morskiego Oka (patrz N. 39 i N. 33), $2\frac{1}{2}$ godz.;

2) i Miedziane — $11\frac{1}{2}$ godz.: z Zakopanego

na Zawrat (patrz N. 48), 5 godz.; z Zawratu do doliny Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 48 i N. 39), $1\frac{3}{4}$ godz.; z doliny Pięciu Stawów na Miedziane (patrz N. 39 i N. 51), $2\frac{1}{2}$ godz.; z Miedzianych do Morskiego Oka (patrz N. 51 i N. 33), $2\frac{1}{4}$ godz.;

3) i przełęcz nad Czarnym — 13 godz.: z Zakopanego na Zawrat (patrz N. 48), 5 godz.; z Zawratu do doliny Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 48 i N. 39), $1\frac{3}{4}$ godz.; z doliny Pięciu Stawów przez przełęcz nad Czarnym do Niżniego Stawu Ciemnosmreczyńskiego $2\frac{1}{2}$ godz.; stąd przez Wrota Chałubińskiego do Morskiego Oka 4 godz. (drogę patrz niżej IV).

II. Z Zakopanego przez Świnicę, Zawrat i Świstówkę — $11\frac{1}{4}$ godz.: z Zakopanego (koło Zielonego Stawu) na Świnicę (patrz N. 49), 6 godz.; ze Świnicy na Zawrat (patrz N. 48), $\frac{3}{4}$ godz.; z Zawratu do gospody T. T. przy Wielkim Stawie w dolinie Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 48 i N. 39), 2 godz.; od gospody T. T. przy Wielkim Stawie przez Świstówkę do Morskiego Oka (patrz N. 39 i N. 33), $2\frac{1}{2}$ godz.;

III. Z Zakopanego przez Krzyżne i Świstówkę — $11\frac{3}{4}$ godz.: z Zakopanego na Krzyżne (patrz N. 47), $6\frac{3}{4}$ godz.; z Krzyżnego do gospody T. T. przy Wielkim Stawie w dolinie Pięciu Stawów Polskich (patrz N. 47 i N. 39), $2\frac{1}{2}$ godz.;

od gospody T. T. przy Wielkim Stawie przez Świstówkę do Morskiego Oka (patrz N. 39 i N. 33), 2¹/₂ godz.;

IV. Z Zakopanego przez Liliowe, Zawory i Wrota Chałubińskiego — 1³/₄ godz.: z Zakopanego do hali Gąsienicowej (patrz N. 27), 2¹/₂ godz.; z hali Gąsienicowej (patrz częściowo N. 30) na wschodnią (1970) przełęcz Liliowego (patrz N. 44), 1¹/₂ godz.; z Liliowego (zielone znaki) przez dolinę Walentkową na Zawory 2 godz. (stąd warto wejść — w 15 min. — na przełęcz Gładką — 1994 —, z której roztacza się piękny widok na dolinę Pięciu Stawów Polskich, patrz N. 39; doliną tą do Morskiego Oka, patrz także N. 39 i N. 52 wyżej); z Zaworów (1879) obok Stawku Kolbenhayera (1750) do Niżniego Stawu Ciemnosmereczyńskiego (1674; powierzchni 12,25 ha; głębokości 41,3 metr.) w dolinie Ciemnosmereczyńskiej (schronisko T. T. stoi niżej — około 45 min. drogi — nad potokiem, przy ujściu doliny Hlińskiej), 1³/₄ godz.; od Niżniego Stawu Ciemnosmereczyńskiego (patrz wyżej I, 3), obok Wyżniego Stawu Ciemnosmereczyńskiego (1723; powierzchni 2,13 ha.) na przełęcz Wrota Chałubińskiego (2033), 2 godz.; od Wrót Chałubińskiego przez dolinę Za Mnichem do Morskiego Oka (patrz N. 35 i N. 33), 2 godz.

U w a g a. Inne możliwe drogi z Zakopa-

nego do Morskiego Oka są zbyt długie i męczące. Wobec ukończenia gościńca bitego, dawna ścieżka najłatwiejsza i najkrótsza, wiodąca do Morskiego Oka przez Waksmundzką, utraciła rację bytu, i posiada tylko znaczenie historyczne. Ktoby chciał iść tędy, musi dojechać końmi do Jaszczurówki (patrz N. 5) i stąd puścić się pieszo na polanę Psią Trawkę lub jechać jeszcze dalej (patrz N. 31) drogą do Morskiego Oka i wysiąść przy drogoskaziu na tę polanę (patrz N. 47 pod 2). Z polany tej przez halę Waksmundską (1376; szalasy), i dalej albo po pod Wołoszynem albo też przez Gęsią Szyję (1493; piękny widok na góry! patrz N. 37), Rusinową Polanę (1200; szalasy) i Czerwone Brzeżki zejść na gościniec bity do Morskiego Oka, 4 godz. Droga nudna, ścieżka obecnie zupełnie zaniedbana, błotnista; w lasach mylna, tylko starzy przewodnicy mogą ją dobrze pamiętać.

N. 53. Rysy (2503).

Dziewiąty z rzędu szczyt tatrzański pod względem wysokości, leżący w odległości $16\frac{1}{3}$ klm. w linii prostej ku Pd.W. od Zakopanego. Trzyma palmę pierwszeństwa co do piękności i rozległości roztaczającego się z niego widoku. Ze szczytu Rysów widać 13 stawów: ku Pn.Z.

u stóp naszych Czarny Staw (1584) nad Morskiem i nieco niżej Morskie Oko (1393), a w dali mały skrawek Zadniego Stawu (1890) w dolinie Pięciu Stawów Polskich; ku Pn. Wyżni (1702) i Niżni (1676) Stawy Żabie w dolinie Żabiego; ku Pn.W. Zmarzły Stawek (1774) nad Czeskim i Czeski staw (1612) w dolinie Czeskiej; ku W. Zielony Staw (1577) w dolince Kaczej i dalej Litworowy Staw (1859) w dolince Litworowej; kn Pd.Z. dwa Żabie Stawki (1920) w górnej części doliny Miękusowieckiej, a w znacznem oddaleniu w głębi część Jeziora Szczyrbskiego (1350); ku Z. wreszcie Hińczowy Staw Wielki (1965) w dolinie Miękusowieckiej. Co do szczytów, to widać stąd wszystkie prawie wyższe szczyty tatrzańskie. Poczynając od Pn.W., następują po kolei (od lewej strony ku prawej): Murań (1827), Nowy (1999), Hawrań (2151), Strzystarski (2148), Szeroka (1923), Głupi (2062) i Jatki (2024) w Tatrach Bialskich; na tle ich bliżej Szeroka Jaworzyńska (2221). Dalej na prawo od nich: Jagnięcy (2231), Kołowy (2425), Czarny (2436), Baranie Rogi (2536), Lodowy (2630), głębiej Durny (2625) i Łomnica (2634), a dalej Mały Lodowy (2466), Jaworowe Sady (2424), Świstowy (2380), za nim w głębi prawie ku W. Pośredni (2440). Dalej Mała Wysoka (2429), Staroleśna (2492), w głębi Sławkowski (2453), bliżej wprost ku

Pd.W. długi grzbiet Gierlacha (2663), a na tle jego jeszcze bliżej Ganek (2465). Od tego na prawo głębiej Batyżowiecki (2458), nieco bliżej Żelazne Wrota (2433), wreszcie tuż obok Wysoka (2565), z poza której (nieco na lewo od najwyższego szczytu) wychyla się czubek Kończystej (2540). Po nad przełęczą między Wysoką a na prawo od niej leżącymi Kopkami Mięguszowieckimi (2362) widać wprost ku Pd. w dali Osterwę (1984), wznoszącą się od Pd.W. nad Stawem Popradzkim (1513), stąd niewidocznym. Na prawo od Kopek, na tle horyzontu Niżnie Tatry (2045). Ku Pd.Z. widać długi grzbiet górski, ograniczający od Z. dolinę Mięguszowiecką, w którym odróżniamy po kolei: Basztę Skrajnią (2289), Basztę Przednią (2366), Szatan (2432) i Basztę Zadnią (2334). Ta ostatnia za pomocą przełęczki Koprowej (2149) łączy się z leżącym stąd prosto ku Z. szczytem Koprowym (2370). Pomędzy Szatanem a Basztą Zadnią, w środku, w głębi, Solisko (2414). Obok Baszty Zadniej na prawo Szczyrbski (2385), nad tym w dali szczyt Krywania (2496), a na tle jego niżej, na lewo Ostra (2349) i Krótkka (2370). Na prawo od Szczyrbskiego Furkot (2405) i długi grzbiet Hrubegò (2431). Od Koprowego na prawo tuż przed nami Mięguszowiecki (2437). Pomędzy Hrubym a Mięguszowieckim widnieje w dali część szczytów

Tatr Zachodnich, mianowicie: najwyższy z nich Bystra (2250; nieco na lewo od Koprowego), a od niej na prawo Kamienista (2128), Smręczyński (2068) i Tomanowa Polska (1979), łącząca się w dalszym ciągu z Czerwonymi Wierchami: Krzesanicą (2128) i Małolączniakiem (2101), wystającymi tuż na prawo z poza Mięgu-szowieckiego. Na prawo od tych ostatnich Giewont (1900). Na prawo od niego, bliżej, wprost ku Pn.Z. wystrzela Świnica (2306). Obok niej na lewo Walentkowa (2157), na prawo zaś idą po kolei: Kozi Wierch (2295; poza którym widnieje na tle horyzontu Babia Góra — 1725 — w Zachodnich Beskidach), Granaty (2232), Buczynowe Turnie (2240), Wołoszyn (2151) i za nim głębiej Koszysta (2193). Na tle tego pasma, tuż przed nami, ponad Morskiem Okiem: Mury Liptowskie (2174), Miedziane (2238) i Opalone (2116). Ku Pn. wreszcie, tuż obok Niżnie Rysy (2438), za nim Żabi (2252), w głębi dolina Białki, a dalej dolina Nowotar-ska na tle Beskidów Zachodnich.

Drogi z Zakopanego:

Obok Morskiego Oka — $9\frac{1}{4}$ — $9\frac{3}{4}$ godz. Z Zakopanego drogą jezdnią do Morskiego Oka (patrz N. 31 i N. 33; inne drogi — patrz N. 52), $4\frac{1}{2}$ godz. (końmi); od gospody T. T. przy Morskiem Oku (dla zaoszczędzenia sił przepłynąć Morskie Oko!) do żelaznego krzyża

przy Czarnym Stawie nad Morskim Okiem (patrz N. 33 i N. 34), $\frac{1}{2}$ —1 godz.; od krzyża na szczyt Rysów, $4\frac{1}{4}$ godz. Z Rysów prowadzą drogi: 1) do Popradzkiego stawu (patrz N. 54—III) w dolinie Mięguszowieckiej, 4 godz.; stąd do Szczyrbskiego jeziora (patrz N. 55—III), 2 godz.; 2) przez Wagę na szczyt Wysokiej (2565; z dobrym przewodnikiem! ścieżka przykra!) 2 — $2\frac{1}{2}$ godz.

C. Krótkie wskazówki, dotyczące ważniejszych dróg na południową, wschodnią i zachodnią stronę Tatr, oraz do Pienin i na Babią Górę.

N. 54. Drogi piesze na południową i wschodnią stronę Tatr przez główne przełęcze.

I. Z Zakopanego drogą do Morskiego Oka do Łysej (patrz N. 31); stąd do Jaworzyny Spiskiej (końmi); dalej (pieszo) przez polanę Gałejdówkę, dolinę Koperszadów Polskich, przełęcz Pod Kopą (1756), do Zielonego Stawu Kiezmarskiego (1542; gospoda Tow. Węgiersk. Karpat. »Schronisko Fryderyka«), stąd do Matlar (patrz N. 55 — II), $11\frac{1}{2}$ godz.;

II. Z Zakopanego drogą do Morskiego Oka do mostu kamiennego nad Pośrednim Wodogrzmotem Mickiewicza (patrz N. 31), stąd doliną

Białej Wody (patrz N. 36), doliną Świstową, przez przełęcz Polski Grzebień (2208), do doliny Wielkiej (1678; gospoda »dom Śląski« Węgiei. Tow. Karpat.; stąd najlepiej na Gierlach, 2663, w 5 godz.), i doliną tą do Szmeksu (patrz N. 55 — II), 13 godz.;

III. Z Zakopanego do Czarnego Stawu nad Morskiem Okiem (patrz N. 31, N. 52, N. 33 i N. 34); stąd (czerwone znaki) przez przełęcz Mięguszowiecką koło Chłopka (2304; trudna droga! z dobrym przewodnikiem!) do Wielkiego Hińczowego Stawu (1965; powierzchni 19,11 ha.), dalej (bez znaków) doliną Mięguszowiecką, obok Stawu Popradzkiego (1513; powierzchni 6,88 ha.; głębokości 16,4 metr.; gospoda »Schronisko Majlatha«), do Szczyrbskiego jeziora (patrz N. 55 — III), 12¹/₂ godz.;

IV. Z Zakopanego przez halę Gąsienicową wschodnią (1970) przełęcz Liliowego (patrz N. 44), przełęcz Zawory (1879; patrz N. 52 — IV), dolinę Ciemnosmereczyńską (Schronisko T. T.), dolinę Hlińską, przełęcz Koprową (2149), dolinę Mięguszowiecką, do Stawu Popradzkiego (patrz wyżej III), i stąd do Szczyrbskiego jeziora (patrz N. 55 — III), 14³/₄ godz.;

V. Z Zakopanego przez halę Gąsienicową wschodnią (1970) przełęcz Liliowego (patrz N. 44), przełęcz Zawory (1879; patrz N. 52 — IV), dolinę Ciemnosmereczyńską (Schronisko T. T.),

do Pod Bańskiej (972; gospoda przy leśniczówce; stąd na Krywań — 2496 — w 6 godz.), $10\frac{3}{4}$ godz.;

VI. Z Zakopanego przez halę Gąsienicową (patrz N. 27), zachodnią (1960) przełęcz Liliowego, dolinę Cichą, do Pod Bańskiej (patrz wyżej V), $9\frac{1}{4}$ godz.;

VII. Z Zakopanego przez Kalatówki (patrz N. 12), dolinę Goryczkową, dolinkę Pod Zakosy (patrz N. 43), przełęcz Goryczkową (1830), dolinę Cichą, do Pod Bańskiej (patrz wyżej V), 8 godz.;

VIII. Z Zakopanego przez Kalatówki, halę Kondratową, przełęcz pod Kopą Kondracką (1859; patrz N. 41 — 1), dolinę Cichą, do Pod Bańskiej (patrz wyżej V), $8\frac{1}{2}$ godz.;

IX. Z Zakopanego przez dolinę Kościeliską (patrz N. 21), przełęcz Tomanowską (1689), dolinę Cichą, do Pod Bańskiej (patrz wyżej V), $8\frac{1}{2}$ godz.;

X. Z Zakopanego przez dolinę Kościeliską (patrz N. 21), przełęcz Pysznińską (1789; stąd na Bystrą patrz N. 45), dolinę Kamienistą, do Pod Bańskiej (patrz wyżej V), $8\frac{1}{2}$ godz.

N. 55. Droga jezdna do Grot Bialskich, Szmeksu, Jeziora Szczyrbskiego i Zamków Orawskich.

I. Do Grot Bialskich (patrz cennik jazdy str. 24): z Zakopanego gościńcem do Morskiego

Oka do Łysej (patrz N. 31); stąd do Jaworzyny Spiskiej (1000; osada), dalej gościńcem przez Podspady (919; gospoda), przełęcz Zarską (1081), Żar (896; duża osada) do Grot Bialskich, 5¹/₂ godz. Siedziba letnia (765) z licznymi hotelami i willami, pocztą i telefonem do stacyi telegraficznej; grotty (879 — 1001) w Kobylim Wierchu (1109) około 2 klm. długości. Zwiedzanie ich wymaga 2 godz. czasu; zwiedzać można 3 razy dziennie o godz. 11-ej przed południem oraz o 1-ej i 3-ej po południu; opłata od osoby 2 korony; oświetlenie elektryczne; temperatura przeciętna wewnątrz 8° C. Stąd do Szmeksu i Jeziora Szczyrbskiego (patrz niżej II i III).

II. Do Szmeksu (patrz cennik jazdy str. 24): z Zakopanego do Grot Bialskich (patrz wyżej I); stąd t. z. drogą turystów Maryi Teresy przez Gospodę Kiezmarską (908; oberża), Matlary (896; siedziba letnia; hotele; stąd na Łomnicę w 6 godz.; patrz także N. 54 — I), Łomnicę Tatrzańską (849; siedziba letnia i sanatorium; hotele; poczta i telegraf; telefon do Szmeksu; stacya kolei żelaznej; stąd na Łomnicę w 6 godz.) do Szmeksu 1¹/₂ godz. (od Grot Bialskich). Są trzy Szmeksy: Stary (1017) i Nowy (990) obok siebie, oraz Dolny (888) ku Pd.W. od tych; siedziby letnie i miejsca klimatyczne z licznymi hotelami i willami, sklepami, pocztą, telegrafem

i telefonem; omnibus do Westerwy; stąd: 1) na Łomnicę (2634): obok hoteli »Kolbach« (1244) i »Różanki«, dalej hotelu »Gemse« (1303), doliną Zimnej Wody na szczyt 6 godz., 2) na Lodowy (2630): obok hoteli »Kolbach« (1244) i »Różanka« dalej hotelu »Gemse« (1303), doliną Zimnej Wody, obok gospody »Schronisko Tery'ego« Węgień. Tow. Turyst. przy Pięciu Stawach Węgieńskich na szczyt — 6¹/₂ godz., 3) na Gierlach (patrz N. 54 — II).

III. Do Jeziora Szczyrbskiego (patrz cennik jazdy str. 24): z Zakopanego do Grot Białskich (patrz wyżej I), stąd do Szmeksu (patrz wyżej II); stąd drogą turystów Klotyldy przez Westerwę (993; siedziba letnia; hotele; omnibus do Szmeksu), Hagi Wyżnie (1072; siedziba letnia; hotele), do Jeziora Szczyrbskiego — 2 godz. (ze Szmeksu). Nad jeziorem (1350; powierzchni 20,40 ha.; głębokości 20,7 metr.) siedziba letnia; hotele; kąpiele; muzyka cygańska w głównym sezonie letnim; poczta, st. kol. żelaznej zębatej; stąd 1) na szczyt Krywania (2496) w 5 godz., 2) na szczyt Rysów (2503; łatwą drogą obok stawu Popradzkiego — patrz także N. 54 I — II i N. 53), w 6 godz., 3) na szczyt Wysokiej (1565; obok stawu Popradzkiego, przez Wagę — patrz także N. 54 — III i N. 53), w 8 godz.

IV. Do Zamków Orawskich (patrz cennik jazdy str. 24 i uwagi końcowe): z Zakopanego

drogą do doliny Kościeliskiej, do ujścia jej (patrz N. 21), przed ujściem ku Pd.Z. złą drogą przez wsie Witów i Chocholów (14 klm.) do Suchej Hory (stacya kolei żelaznej), około 3 godz. (stąd koleją 43 klm.; korzystać trudno: połączenie złe!) do Zamków Orawskich («Arva-váralja» po węgiersku — »Podzamek« po słowacku) $2\frac{3}{4}$ godz., razem więc $5\frac{3}{4}$ godz. (z Zakopanego). Cztery starożytne zamki, jeden nad drugim, na wysokiej skale nad rzeką Orawą w malowniczem położeniu. (Galerya obrazów i muzeum komitatu orawskiego; z najwyższego zamku piękny widok). Obok hotele (końmi z Zakopanego do Zamków Orawskich i z powrotem dwa dni).

N. 56. Drogi do Pienin i na Babią Górę.

I. Do Pienin: z Zakopanego do Nowego Targu (593) koleją (25 klm.; patrz str. 18) około 1 godz.; stąd końmi (wynająć można na dworcu kolejowym) gościńcem (21 klm.) przez wsie: Waksmund, Ostrowsko, Łopuszną, Harklowę, Dębno, Maniowę, do Czorstyna (ruiny starożytnego zamku), 3 godz.; dalej przez Niedzicę (starożytny zamek; już na węgierskiej stronie) do Czerwonego Klasztoru, 2 godz.; z Czerwonego Klasztoru należy odesłać konie do Szczawnicy, wsiąść na łódzie (jedna łódź na 2 osoby —

3 korony; dla bezpieczeństwa dobrze 2—3 łodzie sprzęgać razem i baczyć, żeby przewoźnicy byli trzeźwi) i łodziami Dunajcem przez środek Pienin (982) dopłynąć do Szczawnicy (437) w 1¹/₂ godz. Cenę furek i powozów patrz str. 24.

10—14 koron.

U w a g a : z powrotem do Nowego Targu przez Krościenko i Czorsztyń (39 klm.) w 5¹/₂ godz.

II. Na Babią Górę: z Zakopanego przez Nowy Targ, Chabówkę do Makowa (349) koleją (80 klm.; I klasa — 7.60, II kl. — 4.90, III kl. — 2.60, w koronach), około 2³/₄ godz.; stąd końmi (wózek 3 korony) do wsi Zawoi (550; miejscowość w lecie przez gości odwiedzana; oberża) 1¹/₂ godz. Stąd z przewodnikiem na szczyt Babiej Góry (1725; bardzo rozległy i piękny widok) około 4 godz. (z powrotem 3 godz.). Goście wybierają się zwykle w nocy, dla widzenia wschodu słońca. Latarnia, zapalki i ciepłe okrycia niezbędne.

2/8.09 z Kupine na knjižne 4/8

z Karpowic na zawrót 5 goździn

a) do Zmarzłego 3 $\frac{3}{4}$ —

blu pnieci — 1 $\frac{1}{4}$ —

z zawrotu do Polny Tłanicy
do słońca — 2 goźdz. — 9

od słońca — 2 $\frac{1}{2}$ —

do m. Oko — 2 $\frac{1}{2}$ —

(razem 9 $\frac{1}{2}$ goździn) —

z pomorskiego przez Ostrowy
- przez - przez Smerek
do szląskiego schroniska,

- Polski granic' - Mała
wysoka, Polatka -
do Kollbada - Hotelu
Reinera. -

Spiskie Havy - Lodowy
Jezowina. -
Mallory - jezioro Thesmarci
stow - do pol' Bielskiej.

N. Celi chovski

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

117026